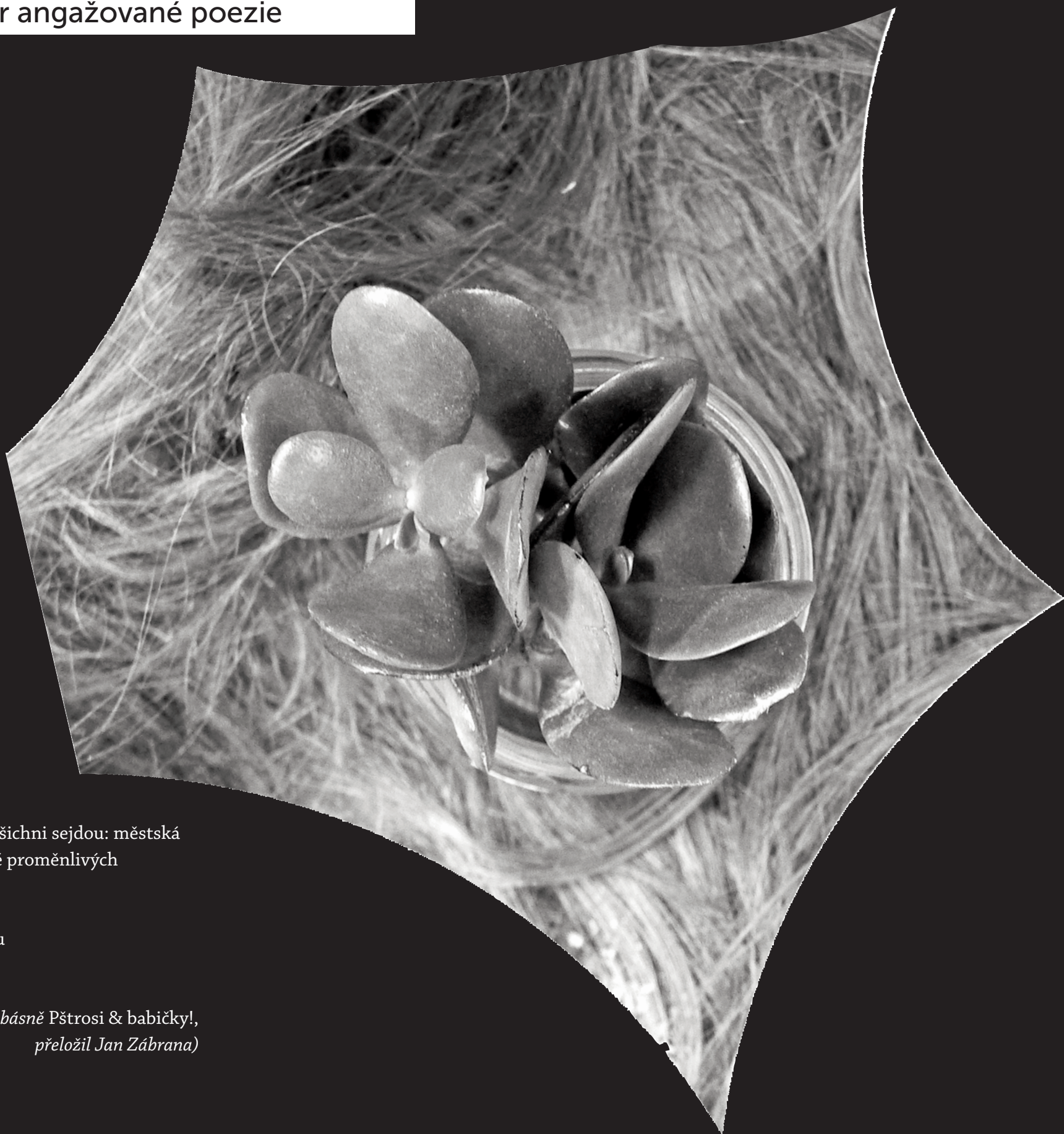


ROZHOVOR s Ladislavem Puršlem 4

STUDIE Roman Polách: Pokus o strukturální
rozbor angažované poezie 8

LITERÁRNÍ OBTÝDENÍK

**Amiri Baraka**
(Le Roi Jones)
(1934–2014)

Tady se s námi nakonec všichni sejdou: městská
čtvrť, víc k západu, doupě proměnlivých
morálek.
Tvářemi vzhůru: všechny
mé tváře obráceny vzhůru
k slunci.

*(Z básně Pštroši & babičky!,
přeložil Jan Zábřana)*

DVAKRÁT Nejlepší básně 2013 3

POEZIE Zuzana Lazarová 6 Tomáš Gabriel 7

PRÓZA Ivan Matoušek: Milujeme 10

POLEMIKA 7 tezí proti 12 odstavcům o próze 11

Z PAMÁTNÍKU NÁRODNÍHO PÍSEMNICTVÍ 14

HISTORIE REVOLUCÍ Vědecká revoluce 16
16.–17. století

HORRORY ROKŮ Patrika Linhart 17

NAD KNIHOU Posvícení bezdomovců 19
Jana Kellera

PŘÍLOHA Obsah Tvaru – ročník 2013

Milí čtenáři *Tvaru*,
vzpomínám si, jak před pár lety v diskusi pod básní Ladislava Puršla, která byla zveřejněna jako video v *Deníku Referendum* (rubriku připravoval Petr Borkovec), utrousil kritik Jakub Vaníček cosi o básnických manýrách zaznamenávajících okamžiky věčnosti. Tyto manýry by podle Vaníčka měly z české poezie zmizet. Proč se mi vzpomínka teď vynořila? Protože dílem podivných zákrut času a obskurních zálib v protikladech, kterým hoví redakce *Tvaru*, se na stránkách našeho obytveníku setkává rozhovor s Ladou Puršlem a studie Romana Polácha o strukturních angažované poezie. Jsem rád, že českou poezii nikdo jemného meditativního psaní zmíněného básníka nezavil. Když si pročítám rozhovor, který s básníkem vedl Ladislav Zedník, i básně k němu přidané, je mi velmi sympatická přítomná neokázalá niternost. Poláchova studie se zaměřuje na opačný pól – na poezii angažovanou, čerpající z vnějšku: z času, jeho potřeb a výzev. Roman Polách se zhostil uvažování o tomto fenoménu věčně a otevřeně, bez oslav i zatracování, což může být zajímavé také pro tvůrce angažované poezie. Život je ostatně manifestací obého: záblesků věčnosti i výzev času, má svůj vnitřek i vnějšek. A jakoli se meditativní lyrici a angažovaní rétoři mohou vzájemně potírat, nebo ignorovat, svět poezie by byl bez obou postojů chudší (nemluvě o tom, že u leckoho se mohou obě perspektivy proplétat).

Když už jsme u záliby v protikladech: rád bych na stránkách *Tvaru* přivítal novou rubriku *S křížkem po funuse*, v níž Ivana Myšková uvádí knihy vydané již před časem, které ovšem mohou chutnat jako dobře okoralý chlebiček. Právě Ivana Myšková je spolu s Janou Šrámkovou a Janem Němcem autorkou textu „12 odstavců o próze“, který před vánočními svátky uveřejnil v literární příloze týdeník *Respekt*. Nyní ve *Tvaru* na oněch dvanáct odstavců reaguje básník Kamil Bouška svými „7 tezemi“, v nichž se nejen vymezuje proti trojici prozaiků, ale tvrdě účtuje s devadesátými lety ve společenském i literárním kontextu. (Právě Bouška je ovšem jako autor zářným příkladem, že s jednoduchými opozicemi si nevystačíme.)

V loňském ročníku jsme byli tu a tam plísňeni, že zanedbáváme prózu ve prospěch poezie. Inu, rozhodli jsme se vzít si výtku k srdci a v tomto roce se próze více věnovat. Už nyní můžu prozradit, že chystáme soutěž o povídku *Tvaru* (o té ale až příště), respektive rozhovory s některými předními prozaiky (v třetím čísle se můžete těšit na dialog Emila Hakla a Václava Kahudy). V tomto čísle naleznete dvě vynikající povídky: *Milujeme* Ivana Matouška a *Cirkus* Vratislava Maňáka.

Přeji vám inspirativní sjednocování protikladů!

Adam Borzič

23. ledna 18.00 | Představení knihy Držme se!
Knihu představí editoři Božena Správcová a Michal Jareš, Jan Nejedlý bude rozmlouvat s přáteli, pamětníky a souputníky obou pisatelů, D. Ž. Bora a J. Veselského. *Držme se!* je kniha zaznamenávající jejich vzájemnou korespondenci z let 1998–2004.
Topičův salon, Národní 9, Praha 1.

28. ledna 19.30 | Živě v café Fra: Ondřej Lipár
Básník Ondřej Lipár představí svou novou sbírku *Komponent*.
Café Fra, Šafaříkova 15, Praha 2.

28. ledna 19.30 | Křest básnických debutů z nakladatelství Host
Křest sbírky Jonáše Zbořila *Podolí* a Petry Stré *Volavka*. Hudební doprovod Sky To Speak.
Café V lese, Krymská 12, Praha 10.

29. ledna 19.00 | Večírek Psího vína a křest nového čísla
Představení nového čísla časopisu Psí víno číslo 66. Na večírku vystoupí: Zuzana Husárová & Amalia Roxana Filip (poetry&electro&performance), Ondřej Hanus, Eiríkur Örn Norðdahl přímo z Reykjavíku a další.
Klub K4, Celetná 21, Praha 1

31. ledna 19.00 | Uvedení knihy Eugena Brikiuse *A tělo se stalo slovem*
Pražská vernisáž sebraných spisů básníka a filosofa. Kniha vychází v nakladatelství Větrné mlýny. Večerem bude provázet Petr Minařík. Pořádá Knihovna Václava Havla.
Galerie Montmartre, Řetězová 7, Praha 1

5. února 18.00 | Nejen večer slovinské poezie
Básnířka a překladatelka Lenka Daňhelová a překladatel Peter Kuhar představí výbor ze současné slovinské poezie (2012) a pohovoří o současné slovinské poezii a kultuře.
Dům čtení, Ruská 192, Praha 10.

8. února 19.00 | Velký večer Revolver Revue
Velký večer Revolver Revue k vydání antologie poezie druhé generace undergroundu *U nás ve sklepě*. Svě básně budou číst Jáchym Topol, J. H. Krchovský, Petr Placák, Vít Kremlička, Ewald Murrer, Martin Socha, Luděk Marks, Vít Brukner a Anna Wágnerová.
Cafe Neustadt, Novoměstská radnice, Praha 1.

6. února 21.00 | Milan Ohnisko, Bruno Solařík, Robin Kvapil
Autorské čtení brněnský básníků žijících v Praze. Hudba: Já jsem poznal..., undergroundová úderka z Brna. Zprávy z Brna: v originální rubrice vystoupí Tereza Strnadová, Česká televize. Uvádí: Karel Škrabal.
V Zadním foyer Divadla Na zábradlí, Anenské náměstí 5, Praha 1.

969 SLOV O PRÓZE | JAROSLAV BALVÍN: HOST A RYBA, NOVELA BOHEMICA, PRAHA 2013

Zcela upřímně doznávám, že si nejsem jist, jak tuto knihu interpretovat, tedy zda ji číst doslovně, jako výraz víry v uměleckou sílu stylizovaného dokumentu, nebo dokonce jako zprávu o prostoduchosti těch druhých. Autor totiž zjevně sází na to, že otřelé myšlenky omílané v banálních dialozích prostřednictvím „nečesaných a nemytých“ slov stvoří diamant. A základem své výpovědi tak učinil tematizované kecy, kecy – a není přitom vůbec jasné, zda je jejich vyznavačem, či ironickým kritikem.

Knihá je složena ze tří textů, povídek, dialogů, které by snad mohly posloužit rovněž jako divadelní, či spíše rozhlasová hra (pokud by někdo vydržel něco takového poslouchat). Jde totiž o tři „nekonečné“, zpravidla opilecké rozhovory, jež spolu vedou dva třicátníci, Michal a Pražák Karel, při občasných návštěvách toho druhého v Litoměřicích. Poprvé během vinobraní, podruhé u příležitosti Michalových narozenin, potřetí na Silvestra.

Obsah jejich rozhovorů je pak pokaždé víceméně stejný. Vyrůstá z osamělosti outsiderů, singlů, kteří by chtěli, a nemohou, a tak o životě více plkají, než aby jej žili. Jejich životní a myšlenkový obzor je věčně, citově i jazykově značně omezený, základním objektem jejich žvanění tak jsou hlavně „ženský“, co s nimi a co bez nich. Do detailu tedy rozebírají vše, co souvisí s pohlavním aktem, či alespoň se sebeukájením: tedy kundy, šoustání, honění, kouření, lízání, jakož i nezbytné vyholování. Vedou disputace okolo již vykonaných a hlavně nevykonaných souloží a potenciálních příležitostí k souložím

a s oblibou vykřikují, že by to právě teď chtělo ženskou, protože „já jsem fakt děsně nadrženej“. Pozoruhodné je ale rovněž to, jakou pozornost věnují předvádění onanie a vzájemně i svým penisům. V porovnání s fyzickou hmatatelností těchto částí těla tak ženy působí jen jako bájně přeludy. Proto tu také nikdy, skoro nikdy, nedojde ke skutečnému heterosexuálnímu styku, natož vztahu, či dokonce citu.

Skrutý vtip první z povídek (jeden z mála v celé knize) spočívá v tom, že protagonisté sice během vinobraní shánějí po Litoměřicích ženskou, do níž by ho mohli vrazit, ale při té příležitosti také ostýchavě testují, nakolik by ten druhý případně mohl být bisexuál. To, že spolu k ránu skutečně skončí v posteli, se ovšem čtenář dozví jen tak mimochodem uprostřed toku dalších nezbytných keců o ženských a co s nimi dělat. Druhá povídka si přiznaně vzala mustr z *Čekání na Godota*: Michal a Karel spolu plkají v marném očekávání, že na oslavu narozenin přijde ještě někdo jiný a také spousta ženských. Nebo alespoň dívka Klárka, o které se tu mluví jako o Michalově milé, ale ta – jak dvojice na konci setkání konstatuje – šuká patrně někde jinde. V povídce třetí, silvestrovské, je žvanění ústřední dvojice narušeno tím, že se v Michalově bytě překvapivě objevila blondýna ochotná k souloži, ale zdá se, že jeden z hrdinů byl schopen styku jen málo uspokojivého a druhý se na to koukal. O to vášnivěji pak po jejím odchodu spolu o tomto aktu-neaktu diskutují, jakož i masturbují a oddávají se simulovanému sexu na internetu v roli náhražkového média.

Vypreparovaná kostra Balvínovy prózy může vzbuzovat iluzi, že promlouvá o něčem podstatném, třeba o lidském osa-

mění, o neschopnosti si přiznat realitu, o iluzích a jejich falešném ukájení. Nevím, nakolik autor takto uvažoval, vím ale, že se mu to nepodařilo napsat. Zádrhel spočívá v tom, že jeho případná výpověď je v textu zahlušená hromadou samoúčelných žvástů. Reprodukovaných navíc nesnesitelnou obecnou češtinou, která se dnes stává normou všude tam, kde spisovatelé chtějí naši přítomnost názorně dokumentovat. Zajímavé je přitom i to, že jeho zájem o fonetickou stránku řeči končí u anglických slov, která jsou užívána zcela pietně, neboť znakem této generace patrně má být, že češtinu mrší, zatímco angličtinu zná.

Říše nepřemýšlivého žvatlání o čemkoli v Balvínově textu ovládla vše: nejen sex, ale i hovory o rodinných vztazích, hudbě, technice, Máchovi, cikánech, Romech, Vietnamcích, fašounech a rasismu, jakož i o „vobyčejných nasraných lidech“... o tom všem je tu s velkou vážností proneseno něco zdánlivě provokativního a originálního, ve skutečnosti však nepřekvapivého a nudného. Nejhorší nastává, když autora jednou za padesát stránek popadne amok angažovanosti a rozhodne se, že své hrdiny nechá – se stejnou účelově pokleslou vulgaritou, s níž mluví o ženách – žvanit o aktuální politice. To pak následuje průjem emocí, dojmů, soudů a odsudků, neboť Michal a Karel v opilosti semelou vše a nic: Klause a jeho pero, Kalouska a jeho facku, Havla a jeho měkkost, Ameriku a její snahu vnutit světu svou bídu, Evropskou unii a její měnu, Kubu jako zemi s nejlepším zdravotnictvím, korupci politiků, amnestii, příliš sametovou revoluci a jedenácté září jako dvě konspirační akce, jakož i mediální manipulace,

díky nimž nám kapitalisti podle utajují pravdivé informace atd. atd. To vše prezentováno jako názor soudruha voliče, který doufá, že komunistická strana ve volbách dostane čtyřicet procent, pokud ovšem dřív nedojde k povstání trpícího lidu, jež nastolí nový spravedlivý režim.

Teoretici angažované literatury, vězte, váš ideál v Balvínově prozaickém textu dospěl k naplnění, byť způsobem značně groteskním. Potíž je v tom, že není možné poznat, zda je to groteska úmyslná, nebo bezděčná. Čili: zda skrze tyto politické plky má být vysloven angažovaný odsudek naší přítomnosti, nebo naopak tyto řeči jsou, mají být, předmětem autorovy karikatury. Obojí je možné. A možná že to přesně neví ani autor, neboť jen tak lehkomyslně balancuje na hraně mezi intelektuální provokací a bulvární koketerií s nízkými sociálními pudy, a to v naději, že silou svého uměleckého slova z dokumentárního záznamu bohapustého žvanění stvoří pozoruhodnou literární výpověď.

Pokud někdy někoho Balvínova kniha takto osloví a zaujme, docela by mne zajímalo, jaký čtenář to bude a co v ní ocení. Jak ji asi bude číst? Já však pro ni totiž nejsem tím pravým, já při její četbě vnímám jen kecy, kecy...
Pavel Janoušek

Foto a kompozice na titulní straně Mikuláš

PÁTÁ SEZONA BÁSNICKÉ EXTRALIGY

Host letos završil první pětiletku svých ročenek nejlepších českých básní. Oproti loňskému „vybočení“, jak byl nazván skon designovaného arbitra Antonína Brouska a následné vydání značně hypertrofovaného almanachu, proběhlo tentokrát vše dle plá-nu a výsledkem je kniha, která obsahuje o dvacet kousků méně. Letošní editorku, bývalou redaktorku *Tvaru* Wandu Heinrichovou, doplnil v roli arbitra Ivan Wernisch, jeden z mála českých básníků, jejichž jméno má zvuk i mimo úzké hranice poetického provozu. Spolu vybrali texty od celkem 64 básníků či básnířek, což je počet tak akorát na hranici výroční synoptické antologie a vánočního dárku pro mladistvé intelektuály.

Wernischův úvod představuje jakousi předběžnou apologii. Jeho autor se totiž hned zkraje omlouvá za to, které texty vybral, a vylouvá se, že se tohoto úkolu vlastně ani zhostit nechtěl. Jeho slova působí až alibisticky. A přitom k tomu není sebemenší důvod – nebylo by lepší (a smysluplnější) se za svou práci postavit s hrdosť a vystrčenou bradou? Kapacita typu Wernische přece nemá podobnou (s prominu-tím) předposranost vůbec zapotřebí. To už je mi daleko sympatičtější ono „nové sebe-vědomí“ české poezie, třebaže někdy hraničí až s arogancí. V jedné věci ale Wernisch uhodil hřebík na hlavičku, třebaže nezá-měrně. Otázkou „...*jak ale mohu v soutěži rozhodovat spravedlivě, když nemám k dispozici pevná pravidla?*“ (s. 11) totiž míří k dis-kutabilní podstatě celého projektu, protože ten (a s ním všechny literární ceny, soutěže apod.) supluje neexistující udá-

JAK SE TO PŘEČTE

Svobodomyslná srdéčka radostně posko-čila: arbitrem ročenky *Nejlepší české básně* se tentokrát stal Ivan Wernisch. Básník a pořadatel čtyř tlustočítanek přehlížených poetů byl příslibem erudice a jeho osob-nost jistotou – inu – spolehlivě *osobního* přístupu, jediného možného. Vybrat to nejlepší z roční básnické produkce zna-mená ukázat na sebe. Pod antologií, která by se mohla jmenovat třeba *Básně naší volby*, je za období od září 2012 do srpna 2013 podepsána také editorka Wanda Heinrichová. Domnívám se, že ospravedl-ňovat výběr, poskytovat seznam kritérií a postojů (např. úplnost a událost u edi-torů Jana Štolby a Petra Krále; úplností se rozumí i soulad básně s vnitřním básníko-vým světem – kdopak ho pozná?) není nutné. *Nejlepší české básně* nejsou volbou poroty odborníků, ale přehlídkou vkusu dvou osob, z nichž jedna má slovo hlavní a druhá vedlejší (přičemž se mi pořádí jeví obráceně, jelikož arbitr je závislý na edito-rově předvýběru).

Výběr je interpretace – a tady začíná, ohó, editorská odpovědnost. Co ještě od antologie chtít, kromě toho, aby byla re-prezentativním výběrem, aby tedy byla pl-nohodnotným zástupcem celé škály? Aby ilustrovala posuny či nálady básnické scény? Aby se stala studentskou a učitel-skou příručkou? Lákadlem pro poezii dosud nedotčené? Aby vyzývala k vyhle-dávání sbírek? Proč ne. Jen zda to lze oče-kávat od antologie letošní.

Nejrozsáhlejšímu ze čtyř oddílů, na-zvanému „K slávě toho, co není“, dominuje básník (básník, nikoli báseň) Petr Král, za-stoupený hned třemi kusy. Za ním defilují silná jména nejstarší generace, narozené ve 20.–40. letech (Hrubý, Šiktanc, Listopad, Dvorský, Schneedorfer), generace

lostní rozměr poezie (a potažmo literatury jako takové). Není vlastně důvod nad tímto faktem naříkat ani jej kritizovat, ale je třeba mít jej neustále na paměti.

Básně v ročence jsou rozčleněny do pěti oddílů, dle slov arbitrových vymezených „*jen podle citu*“ (s. 12). Jisté společné jme-novatele však vytušit lze. Texty prvního oddílu „K slávě toho, co není“ staví nade vše ostatní sílu imaginace. Hned úvodní báseň Petra Krále „Jinam“ je v podstatě programová: „*Každé jeviště / skrývá další scénu.*“ (s. 17) Zde je však třeba podot-knout, že zařazení tří Králových textů do čela knihy člověku hned zkraje zdvihne obočí (nemluvě o tom, že ho začnou napa-dat vtipy o Tříkrálové sbírce). Jistě, Hein-richová na konečnou podobu řazení vliv neměla, ale i tak to trochu zavání zdvoři-lostním protekcionismem. Kromě textů Králových zde najdeme opusy jak dalších superstars české poezie, například Petra Borkovce, Petra Hrušky, Jaromíra Typlta nebo Karla Šiktance, tak i autorů méně známých nebo nově se prosazujících, jako je Olga Peková nebo Zuzana Lazarová. Druhý oddíl „Bude to domov?“ obsahuje texty civilnější, které mají často charakter záznamu nebo pozorování. Najdeme tu na-příklad básně Jonáše Zbořila, Jana Těsno-hlídka ml., Petra Halmaye nebo Viktora Špačka. Oddíl třetí, nejtenčí, pojmenovaný „Lžice na nabírání prázdnoty“, obsahuje básně usilující o filosofický přesah, at už je autorem Gustav Erhart, Sylva Fischerová nebo jiní. Čtvrtý a poslední regulérní oddíl nese název „Vavřinec vepřového“ a již z názvu lze vytušit, že půjde o básně non-sensové, surreálné (spíše než úzce surre-alistické) či experimentální. Jsou zde zastoupeni Jiří Staněk, Roman Telerovský,

střední a starší (Dynka, Erhart, Färber; Halmay, Hruška, Borkovec, Typlt, Nosek [sdruženo „*dle citu*“]; s důrazem na ge-neraci let 70. – Řehák, Borzič, Špaček...) i mladší, let 80. (Buddeus, Čada, Lipár...) a nejmladší, konce 80. a počátku 90. let (Peková, Kremlová, Těsnohlídek...). Jedno-tící prvek oddílu druhého „Bude to domov?“ mi uniká, vedle sebe jsou stylově spříznění Halmay, Děžinský, Špaček, Zbo-řil, ale i podstatně hravější Novotný s Dyn-kou a Čadou, proti času putující Macura, vynořivší se expresivní Chlíbaec... Znamená přítomnost jednoho jména ve více oddí-lech širší rozkročení jeho poezie? Pokud ano, podivuji se, při konciznosti jejich tvorby, že jde zrovna o Chlíbce a Schnee-dorfera.

Třetí oddíl je hravější a rozvolněnější: najdeme tu vyznání v předpovědi počasí nebo v řádcích hřbitovních křížků znuděně kreslených během čekání, imperativní básně-návody... Co tam dělá ústavní kru-tost Bohdana Chlíbce, „Noc“ Jana Kohouta, vtípky od Táborského nebo „Kučery“, dikcí nápadně podobného arbitrovi, či škrť o běžící zvěři od Martina Pocha, mi není jasné; rytmizované a rýmované verše (Vít Kremlička) se tu asi taky ocitly nedo-patřením. Naopak „Finále“ Pavla Rajchma-na z prvního oddílu bych spíš čekala zde.

Jako všichni editoři, pokoušejí se i tito uvést i autory dosud přehlížené (Selepko) a nově se objevivší (Frolík, Lazarová, Karlický). Dlouho jsme neslyšeli o Vratislavu Färberovi, který publikoval v samizdatu a časopisecky, málokdo zná jako básníka Tomáše Frýberta žijícího ve Francii... Pro-smýkla se sem i sbírka vydaná vlastním nákladem, čímž nenápadně stoupají ná-roky na další editory. V biblio seznamu fi-guruje i sborník *Ztichlá klika* a bibliofilie z *Papírenské manufaktury* ve Velkých Losi-nách. O obou jistě ještě uslyšíme.

Pavel Ctibor, Ondřej Buddeus, Jakub Řehák, Vít Kremlička nebo třeba Michal Šanda. Už podle počtu textů je patrné, že právě tato poetika je arbitru Wernischovi nejbližší. Poslední báseň knihy je vyčleněna jako samostatný oddíl, nazvaný „Ještě jedno“. Je to lehce ironické, dosti senti-mentální vyznání zestárlého básníka, se kterým se Wernisch zřejmě osobně ztotož-ňuje. Jiný důvod pro její zařazení mě totiž nenapadá – i přes zjevná zábránovská echa („*Přátelé / uvědomte si / že je v tom celý můj život / ano můj celý život / v tom je*“, s. 125) jde o báseň vcelku zbytnou. Je to jakási hořkosladká tečka, která ovšem nemá vý-znamnější opodstatnění. Obecně ale proti Wernischovu výběru můžeme něco namí-tat jen tehdy, pokud bychom chtěli odmít-nout celou jeho perspektivu. Já sám se s ní neztotožňuji, ale přiznávám mu na ni plné právo.

Větší problém vidím v závěrečném eseji Wandy Heinrichové. Ten je vystavěn na ci-tátu Kurta Schwitterse (a klíčovém pojmu „rytmu“) a působí trochu jako seminární práce z literární komparistiky. Veškeré individuální poetiky jsou zde vyloženy na podkladu již dávno objevených postupů a přístupů. Po přečtení tohoto eseje tak nabudeme dojmu, že současná česká poe-zie je jen jakýmsi rezultátem dávno mrt-vých podnětů ze zahraničí. Možná je to důsledek samotného přístupu k výběru básní do této ročenky. To je ovšem zača-rovaný kruh, k jehož prolomení zjevně chybí vůle. Kromě toho se v eseji Heinrichové po-kračuje v úmorné debatě na téma angažo-vané poezie. Proti tomuto proudu je postaven pozitivní příklad již zmíněného Schwitterse, který si „*dokázal zachovat od-stup od politické angažovanosti*“ (s. 140). Je

Raději než chybění či přebývání básní a básníků bych zmínila adjustaci editor-skými texty. Wanda Heinrichová vidí čes-kou poezii jako „*vrchní vrstvu durtu*“, jehož korpus – snad poživatelný – je tvořen stří-dajícími se tradicemi (expresionismus, sur-realismus, experiment) „*třeštvých avant-gard*“, na něž se (vážně) odkazuje i úvodním citátem z Kurta Schwitterse. Oceňuji po-střeh o poetickém rozdílu geografickém („*durová severní Morava*“) nebo o opozici za-ložené na orientaci nakladatelství. Cením si poznámky o návratu neoromantismu a neoklasicismu – Heinrichová je definuje jako rozdíl ve výrazu (intelekt a kázeň kontra košatost a emotivnost). Podtrhla bych i výrok o touze po návratu básníka jako veřejně uznávaného hlasu. (Ono by stačilo, kdyby šlo o hlas veřejně slyšený.) Naopak stesky nad nízkou jazykovou úrovní básní mladé generace (podobné vý-rokům recenze starší ročenky od Milana Děžinského) jsou zbytné: v takovém pří-padě jednoduše nejde o básně.

Působilo-li předloni doznání Miloslava Topinky, že už zase tolik nečte, překvapivě, dnes už se obdobnému výroku arbitra nikdo neudiví: „*v současné české básnické produkci se nevyznám.*“ To znamená averzi k ní, spoleh na volbu editora a snad i uží-tečný nadhled nezasevěceného. Bez obav vyřčená „metoda“ práce („*co se mi zalíbilo, jsem roztřídil a poskládal jen podle citu a spo-léhal při tom hodně na náhodu*“) se nemusí nijak ospravedlňovat, jsouc stejně dobrá jako jiná. Tentokrát se tak o vkusu editorů dozvídáme možná více než jindy.

Co považuji za obtížné, je překonat vlastní preference a poznat – dovolte – kvalitu básně neoblíbeného autora či poe-tiky. Antologie neukazuje extrémní polohy domácí poezie ani její trest. Mapa poetik je děravá, a čtenáři aby si slepá místa do-plnili sami; na druhé straně si všímá mar-

opravdu nutné přivolávat na pomoc dávno mrtvé osoby? Proti komu se tady bojuje a proč to strašení bolševismem? Pranýřo-vání jsou rovněž mladí autoři, a to proto, že dostatečně nevládnou jazykem. Oprav-du je to tím, že by jím nevládli? Není to spíš tak, že se ho přestávají bát? Prosil bych nezaměňovat. Přítomny jsou též nářky na špatný společenský status básníků, přitom však všichni víme, že řada básníků si na outsidersy vědomě hraje a na vytváření to-hoto statusu se tak aktivně podílí, třebaže by to nikdy nepřiznali. Utěšit je má zřejmě věta: „*Ať už se v budoucnu stane cokoliv, bás-ník se upíná k věčnosti.*“ (s. 147) Inu... tak dlouho se bude Poesie upínat k věčnosti, až zapomene na současnost. V tom spatřuji mnohem větší hrozbu než v jazykové im-potenci básníků (domnělé i skutečné) i než v celé angažovanosti (jakkoli nejsem ani na její straně).

Nejlepší české básně se snaží dodávat tu-zemskému poetickému provozu určitou pravidelnost a řád a pokoušejí se zreduko-vat nepřehlednost, která v něm panuje, ale samy k ní (z opačné strany) přispívají: nejen tím, že subjektivní výběr dvou osob je předkládán jako soubor fakticky nejlep-ších básní, ale i tím, že má v názvu rok 2013, a přitom se skládá z básní takřikajíc ze sezony 2012/2013 (toto sportovní po-dobenství přitom není náhodné). V obecné rovině proti obsaženým básním nelze nemít námitky, ale zároveň je ani nemá smysl vznášet. K letošnímu ročníku však konkrétní výhrady mít lze, a týkají se ze-jména závěrečného eseje. Což je velká škoda, protože právě tato část hostovské ročenky by měla přinášet řád a prosvětlo-vat temná místa současné české poezie.

Ondřej Hanus

ginálií neilustrativních, od čehož tu není. Ukrácení by se čtenáři mohli cítit i v poe-zii na internetu: převažují ukázky z webu *Literární.cz*, je tam pár drobností z *Dobré adresy* a odjinud. Síly probírat se servery typu *Totem* či *Písmák* se nedostávalo. Ar-gument, že jde o stránky neredigované a bez periodicity, je pádný – byl-li by uve-den v ediční poznámce. Hodil by se i úplný výčet literárních periodik a bibliografické uvedení všech textů, které editorům pro-šly rukama, byť se z nich nakonec nevy-bralo.

Každá antologie měla své specifikum. Co tato? Mohl by to být důraz na okrajo-vosti, výkřiky. Zbytněle poukazování na poezii vzniklou v zahraničí. Nebo pokračo-vání v drobném porušování pravidel: editoři se – opět – průběžně radili. Mohl by to být rozverný tón prologu a lehkono-host arbitra. Či pátý oddíl – báseň, která si dělá legraci z obrazu váženého poety-Mistra a jež je posledním křížkem odkrá-čevším v předchozí básni Michala Šandy na funus. Tu se ukázalo, že pořadateli jsou básníci a ti umějí básnivě i editovat, ač jsem si – na rozdíl od koncepční snahy Si-mony Martínkové-Rackové – pokusu o se-stavení antologie jako sbírky, v níž souručenství básní v jednom oddíle či přes jeho hranici nese poetické sdělení, v této ročence nepovšimla. V recenzi na antolo-gii z roku 2010 jsem poznamenala, že pár básní je zde navíc; v této ročence jsou po-četnější („*poezie a pitomost se navzájem ne-vylučují,*“ pravil arbitr při vydání jiné své antologie), ačkoli řečeno s Wernischem: každou báseň lze přečíst jako dobrou. (Jen to někdy dá práci.) O něco zajímavější by bylo popsat, jakou zprávu o české poezii od roku 2008 přináší všech pět dosavadních svazků.

Olina Stehlíková (*redakčně kráceno, celý text najdete na www.itvar.cz*)

S Ladislavem Puršlem

Stáhl ses ze společenského života, před dvěma lety se ti narodila dcera. Musí to být velká radost... Co se ve tvém životě změnilo?

Změnilo se téměř vše a narození dcery bylo korunou změn, které se staly za poslední čtyři roky. Potkal jsem svou ženu, přestěhoval jsem se, opustil Levý Hradec, kde jsem se cítil být vnitřně doma. Razantně se změnil mé pracovní možnosti, přišla zdravotní omezení... Současně s tím probíhala změna náhledu, hodnot, můj životní stereotyp se rozbil. Tušil jsem, že to přijde, nicméně jsem se domníval, že rozsah nebude takový. A to jsem se přepočítal.

Pokud jej zpětně introspektivně hodnotíš, jaký měl tento tvůj „přerod“ průběh? Co se konkrétně dělo?

Vyvalily se mi určité obsahy nevědomí do vědomí. Co to ve skutečnosti znamená, na to si nedokážu zatím stále uspokojivě odpovědět. Krom mnohého jiného, co pozvolna nabývá obrysů, jsem žil několik měsíců s konstantním a intenzivním vědomím, že to, co prožívám, je analogické tomu, co se děje člověku, kterému zbývá jen několik měsíců. Docházelo mi, že v situaci, kdy se můj život obrátil ke zcela novým začátkům, jsem se vlastně rozloučil. Začal jsem vidět věci kolem sebe jednoduše, ostřeji, a přesto v mnohých, do té doby skrytých souvislostech. Objevily se hluboko skryté stinné stránky a vyvstávají dál i bez zrcadlení přes druhé lidi. O některých jsem věděl, ale to ještě vůbec nic neznamená, když o něčem víš. Teprve když povstaly a neuhnul jsem jim, začalo být zřejmé, co je to za sílu. Musel jsem si přiznat, že do té doby byla mnohá takzvaná práce na sobě jen obohacováním představ o sobě samém. A že setkání se sebou samým je odlišné. Říkal jsem si: Staň se sám sobě změnou dřív, než změna dostihne tebe a donutí tě – sama k sobě.

A co naopak zůstalo či zůstává neměnné?

Jakýsi bod, není nijak pevný, spíš se prohlubuje, než upevňuje. Souvisí se zkušeností, s vnitřním klidem a s absencí strachu. Jestli je na tom něco opravdu neměnného, pak je to stav, který se otevřel při setkání s mou ženou, který stále nejsem s to cele pojmout a pochopit. Vše se mezi námi stalo v jediném okamžiku, teď jen rozmatávám klubko. A pak ta klidná radost z Almina příchodu a z jejího života.

Kdybys si měl do tvých slov vložit nějakou filosofickou berličku, asi bych vzpomněl Heideggera a jeho „předběh ke smrti“ jako východisko pro autentickou existenci. Chápu to správně?

To je pěkně řečeno a v mnohém to odpovídá, i když si Heideggera nevybavuji. Navíc si na té zkušenosti nesmírně cením toho, že probudila odvalu zcela odmítat útěchu, vědomě přijímat vnitřní samotu a vlastní konečnost. Prohloubila nepotvrzování se na věcech nebo ještě hůře na lidech. Najednou vidíš jasně, že intelektuální pochopení je sice nesmírně důležité, ale samo o sobě neznamená nic. Není potřeba po tom nějak zvlášť chňapat, omamovat se informacemi. Bez přímé zkušenosti jsou to často pouhé dohady, řeči, emočně naleštěné kecy. Bylo sice zvláštní zažívat to v situaci, kdy se ti narodí dítě, ale na druhou stranu kdy jindy rozhodně skoncovat s našeptáváním vnitřních a vnějších hlasů, že ještě nemůžeš umřít, protože máš malé děti, nebo že jim se nemůže nic stát? To jsou lži, drobná odsouvání, nenápadné tenké roušky, které se vrství před očima. Čím víc se rozrůstají, tím víc člověk slepne.

Jak tě poslouchám, mám pocit, že se ten přerod dotkl prakticky všeho, vnitřního i vnějšího. Přímou se nabízí otázka: a co tvorba – jaké zaujímala ve tvém životě místo dříve a jaké zaujímá nyní? Změnilo se něco?

Přestal jsem v té době psát. Zkoušel jsem si dělat nějaké poznámky, ale namísto toho jsem měl pocit, jako by si poznámky zaznamenávaly mne. Napsaná slova se mi vysmívala, že je to hra. Najednou jsem z každého slova vnímal libovůli toho, jak chceme svět vidět. Nebylo možné si zapsat celistvý deníkový záznam. A že se mi v životě právě děly věci! Jenže když jsem vzal do ruky tužku, udělalo se mi fyzicky zle. Così zcela hbitě a jistě našlo bod v těle, kolem kterého se najednou bolestí či nevolností obtočíš. Když jsem toho nechal, sevření se uvolnilo. A naopak, pokud jsem se to pokusil ignorovat, zesílilo to. Jediné, co bylo možné zapsat, byly snové stavy, vize a hypnagogické vjemy. Jako by mi byl povolen jen jeden kanál, kudy šlo zkušenost do slov převést. Ve chvíli, kdy na sebe tyto zkušenosti začaly navazovat a dokonce se opakovaly, psal jsem to. Jsou to poznámky z cesty, ohledávání patníků, popisy archetypových obrazů a podobně, není to nic, co bych dělal se záměrem. Měl jsem dojem, že když budu psát něco se záměrem, ta hra na slova se probudí, převezme otěže a strhne to jinam.

A není ona hra, o níž mluvíš – principem světa? Vždyť všechno, včetně nás, jsou vlastně svým způsobem soubory interpretací. Nebylo by snazší tuto daň prostě přijmout jako přirozenou a nějak plodně s ní uzavřít hranice – třeba i prostřednictvím tvorby?

Přijímám hru coby princip světa projevovaného. Něco, co nazýváme hrou živlů, ze kterých vše povstává a opět se do nich vrací. Ta zde existuje nezávisle na nás a my sami bychom bez ní nebyli. Ona sama se skrze nás projevuje, sama nás interpretuje, řeknuli to tvými slovy. A také nás odlišuje – každý jsme v tomto ohledu neopakovatelným poskládáním různých prvků a tím také jedinečným originálem, i když v tom, jak fungujeme, jsme si podobní. Ale v rámci té hry se objevuje zádrhel. To, co takhle vznikne, třeba člověk se jménem Ladislav Puršl, nabývá tím, že si uvědomuje, že žije, sobecký postoj. Směšnou představu, že vše kolem něj je k jeho užitku a věci jsou a musejí dál být takové, jak je vidí. Vytváří pak svým životem osobitou interpretaci hry samotné – tedy další hru: zažitý, naučený a nudný part způsobu vnímání „já versus oni“. Pokud to převedu do tvorby, pak téměř každé umělecké vyjádření je výslednicí této hry. Oceňuje se na něm především ono samo. Zda a nakolik zachycuje skutečnost, není tak důležité. Je to sofistikaovaná zábava. Hranice bych uzavíral především tam, kde se určitý způsob hry vměšuje do autorského záměru a snaží se ho ovládat, případně perzekvovat. A nemohu za žádných okolností vědomě přitakat hře založené na tom, že existuje něco, co ve skutečnosti reálné není – tedy autonomní lidské já, které nechce být složeninou, ale samostatným prvkem. To je totální, vnitřní kriminál. Kdybys to udělal, zřejmě si život značně ulehčíš, ale nemůžeš být svobodný. Já mi sice bude tvrdit, že svobodný jsem, protože dělám věci po svém. To je jen zástěrka, za níž mne svými návyky a sklony pomalu a postupně dovede k obudnostem.

Jak se to konkrétně projev?

Za nějaký čas bude spirituální já chtít věřit jen křesťanským způsobem, čtenářskému já bude vyhovovat pouze Hesse, gur-



foto Mikuláš

mánskému já nebude chutnat koprovka, estetické já prožije půl roku života nad časákem, zda ženu dělají šaty, nebo manšestráky. Lidské já není jednotné a vůbec se nesnaží o to, aby člověk vnitřně jednotný byl. Udržovat mysl člověka v jejich schizofrenních sklonech je téměř jeho koníček, ne-li úkol. Rádo se baví tím, která složka přebírá velení. Má k tomu arzenál tradovaných návyků, kam se na něj hrabou armády. Pokud se na to člověk nesoustředí, ani to nepozná. Obvykle to chápe jako nějakou svou povahovou vlastnost, kterou by měli ostatní tolerovat, neboť „každý jsme přeci nějaký, ne“? To je těžce hrubozrná bagatelizace, za níž jde o život, o jeho kvalitu.

Jak těm návykům uniknout? Lze to? Kdekdo si do tebe projikuje kde co, ale kde a kdo jsi ty skutečný?

Nevím. Vím, že sobě neutěču. Není kam. Nemohu-li utéct, musím se sebou jít. Existují postupy, návody ne. Kdybys se pokusil ono já ze sebe najednou vyoperovat, navyklý systém osobnosti se zhroutí. Něco zařve, že překonalo ego, a vzápětí se zblázní, neboť za ním není žádný záložní systém, na který lze přejít. Pokud ano, ve směs to je kopie předchozího. Ego na to navíc přijde mnohem rychleji, je v tom cvičené. Vmžiku vytvoří plejádu záložních dat. Osvobozující může být fakt, že s ním není nutné bojovat jeho způsobem. Je to ale pomalé, žádné rychle uvařené výsledky. Lze se zpočátku jen pozorovat. Pak nepřítakat. Nudné „Hm“, během kterého pozoruješ, jak se já předvádí, aby tě čímkoli zaujalo, je velké vítězství. Aniž bys zasahoval, postupně se objevují mezery, kterými je vidět za jeviště... Myslím, že skutečný je člověk nejvíce tam, kde nemyslí na sebe, ale na druhé. Bez ohledu, že za to cokoli očekává.

Tedy je to boj o vlastní vnitřní autonomii a autenticitu.

Ano, nešťastné ale je, když na základě takového boje začnu měnit hru a lidi kolem sebe. Vše se jen zhorší. Teprve když nenásleduji svá navyká uvažování a jednání, hra se začne měnit. Nikoho a nic jiného neměním. Neměním vlastně ani svůj part. Sám se stane nepoužitelným. Rozpadne se, protože jsem změnil ohnisko. A neživím ho. Pochopitelně to činím s vědomím, že mohu nasrat režiséra, neboť nepostupuji dle pravidel. A to zcela pomímám reakce jiných, třeba i velmi blízkých herců.

Pracuješ jako správce depozitáře v NG. Viděl jsem některé tvé grafiky, hrál jsi v kapele. Co ti výtvarné umění a hudba vnášejí do života a jak se mají k tvým básním, v jakém jsou vzájemném vztahu?

Podstatný je ten vztah. Buď je, nebo prostě není. Snažím se už několik let vědomě nerozlišovat, zda je dobrý, nebo špatný, zda se mi to líbí, či nelíbí, nebo jestli to umění je, či ne. To je takové absolutizující mávání taktovkou. Jde mi spíš o to, co se mnou daná věc udělá. Nemusí se mi líbit, a přesto mne zasáhne natolik, že ji nemohu pominout. U vlastních textů jsem chtěl, aby verše vyvolávaly specifický druh obrazu či způsobu vidění, který s nimi mám spojený. Navzdory tomu, zda se tak dnes píše, nebo nepíše, jestli je to moderní poezie, nebo není. U grafiky šlo o mantrické opakování nějaké minimalistické hudební stopy. Při tisku jsem se prací dostával do ztišení, podobně jako při manuální práci, kterou mám rád.

Jak zpětně vnímáš svou poezii?

Asi jako prodloužený a prohloubený jazykový prostor. Vydané věci po sobě moc nečtu. Ve chvíli, kdy zjistím, že píšu, co jsem napsal dřív, nechávám vše ležet. Pokud to v sobě tedy nenese něco převratně objevného. A to obvykle prostě nenese.

Ladislav Puršl (nar. 7. května 1976 v Roudnici nad Labem), po gymnáziu v Jindřichově Hradci studoval VOŠ Jabok, absolvoval obor Sociální a pastorační práce na ETF UK. Pracuje v depozitáři Sbírky umění 19. století v Národní galerii v Praze. V letech 2001–2010 byl redaktorem *Revue Společnosti křesťanů a Židů*. Básně, texty, články a rozhovory publikoval časopisecky (*Revolver revue*, *Host*, *Logos*, *Protimluv* aj.), na internetových stránkách *A tempo Revue*, *Almanachu Wagon* aj. Též je zastoupen v několika sbornících a antologiích, naposledy v italské antologii *Rapporti di errore* (ed. Petr Král, 2010). V roce 2008 byl nominován na Drážďanskou cenu lyriky. Knižně vydal sbírky *Paměť vody* (Malvern, 2004), *Mločí mapa* (Host, 2008) a *Záznam* (Revolver Revue, 2010). Dlouhodobě spolupracuje s různými nakladatelstvími, např. Fra, Trigon aj. Prošel astrologickou školou Pavla Turnovského. Zabývá se oblastmi vadžrajánového buddhismu, tibetskou a nepálskou bönistickou kulturou a náboženstvím. Je ženatý, žije s rodinou v Praze.

Přesto bych se u toho rád ještě pozdržel. Pojďme se chvíli bavit o jednotlivých sbírkách. Jak vnímáš zpětně svou prvotinu?

Tahá mne za uši forma, jakou jsou mnohé texty napsané, ale stále se mi líbí její čeština. Slabinou je, že postrádá humor, ačkoliv jiné texty z té doby ne. Je fatalistická, patetická, jako by ji psal „starej-mla-dej“. Snivecky zatěžkaný přístup. Zároveň první tůkáni hermetické morseovky. Platonská nit inspirace... Tehdy jsem velmi stál o to, aby druhý oddíl uváděly verše Josefa Topola. Žádal jsem ho o svolení, on si naopak vyžádal text. Líbila se mu ona taj-nosnubnost. Když jsme pak spolu hovořili, říkal mi, že měl hrůzu z toho, co by mi k básním řekl, kdyby se mu to bývalo bylo nelíbilo...

***Paměť vody* vyšla v roce 2004, co bylo pak? Vyvstal ti nějaký nový koncept a začala vznikat *Mločí mapa*?**

Mapa úzce souvisí s Levým Hradcem. V létě v roce 2005 jsem tam za prazvláštních okolností koupil chatku na málo přístupném místě nad řekou. Žalov byl naprostým ztišením oproti městské noční mánii, svým telurickým proudem mne přitáhl k zemi. Když skončilo seznamování, začal jsem tam pracovat fyzicky. V hmotném světě to odpovídalo tomu, co se dělo uvnitř – stavěl jsem si tam něco v sobě. Teprve po letech jsem se dozvěděl o oné analogii u Junga. Mloci na tom místě jsou a sny, které se mi o nich zdály, stojí kdesi v pozadí sbírky, stejně jako levohradecké legendy či konkrétní lidé, kteří tam žijí a tvořili či dále tvoří jakousi mou širší, bližší či vzdálenější obec: Jakub a Alice Hlaváčkoví, Keprtovi, Zlata Dobošová či pro mne důležitý Jirka Němec. V roce 2007 se zabila Teodora Žurková a tahle událost roz-pohybovala sbírku samotnou. Jejím jádrem jsou zádušní texty za ni. Kdysi se mi zdálo o tom, že zemřela a jakým způsobem zemřela. Když se tak po několika letech skutečně stalo, stávalo se mi, že jsem byl schopen se bez velkého úsilí vcítit do stavu, ve kterém se ona tehdy, několik dnů až týdnů po smrti, nacházela. Kdybych toto nezažíval, netroufal bych si napsat báseň, jako by ji psala žena. Rakev jsem z kostela nesl s lidmi, kteří mi tehdy ve snu oznámili, že zemřela. Byl to jasný čas, v němž se vyjevovalo, že člověk není pánem svého života. O Hradci by bylo možno hovořit hodiny, on sám je *Mločí mapou*. Chystal jsem se o něm napsat knihu, Levý Hradec coby jedinečný topos v krajině, v literatuře a dějinách. Archetypálně silné místo, které kladu na roveň například s pahorkem v Chartres či s Vézelay. Mezitím ale geografická místa v mém životě přeznačily děti, takže teď není čas obcházet starousedlíky a hovořit s nimi o genui loci.

Sbírka třetí, nesoucí strohý název *Záznam*, vyšla v roce 2010. Čím se od předchozích liší? Zdá se mi, jako by ti už nešlo o stylizaci skutečnosti, ale o její co nejprůběhavější „záznam“. Je to tak, nebo byl tvůj záměr jiný?

Je to tak. Záznam se od předchozích knížek liší v podstatné věci: je v něm humor. Aspoň pro mne. Texty v něm shrnuté nespojuje nějaké silné epicentrum, jsou to různé zkušenosti, v některých případech téměř praktická magie prováděná s řečí, též záznamy dechových cvičení prováděných právě na Hradci. Například iniciální báseň „V sadu u Stříbrných“ je na jedné straně vzpomínkou na Budyni nad Ohří a lezení po stromech s Romanou Černou v sadu její babičky paní Stříbrné krátce po smrti mého dědy Kaplana, ale to, o co

ve skutečnosti v tom textu jde, jeho vnitřní význam, je záznam pránického cvičení... Ta jména uvádím záměrně, mají pro mne symbolický význam. V té knížce je určitý nadhled, který u mne dozrává velmi pomalu, oproti vhledu, který se objevuje často až překotně rychle, ale je složité ho pojmenovat. Každopádně je *Záznam* rozloučení s dosavadním básnickým viděním.

Z toho, jak mluvíš o svých textech, je patrné, že jim často předcházela nějaká podstatná, mnohdy mezní zkušenost. Je přítomnost těchto fatálních předobrazů pro tvou poezii nezbytná?

Máš pravdu v tom, že je tam vždy impuls v podobě osobnostní krize nebo události, kdy se dramaticky prolnou některé roviny života. Velmi často to souvisí se smrtí a s překračováním břehu mezi tím, co je živé, a tím, co už živé není nebo je živé už jinak. Není to racionální volba, kterou bych chtěl ozvláštnit svou poetiku, tak to prostě je ve mně, je to má součást, sám tak žiju. Není to póza, natožpak nějaká móda, život mi to nijak neulehčuje, spíš naopak.

Dokázal bys napsat – co já vím – báseň o ořezávátku a tužce, jen tak, aby byla, třeba někomu pro radost?

Báseň asi ne, říkanku pro děti ano. Zatím je moc nezapisuju, vždy když se objeví, dětem je říkám nebo si je vymýšlíme společně... Jeden prcek si prozpěvuje, má to nějaký rytmus, druhý si hraje s krtkem, vložíš do jejich slabik slova a s nimi nějaký jednoduchý příběh o krtkovi, pokud se chytne a líbí se jim, rozvíjíte ho dál... Je to radost, ta se těžko zaznamenává, když v tu chvíli bydlí v tobě, netoužíš po ní, děje se teď.

Jak vznikají tvoje básně?

Kdysi jsem přemýšlel o tom, že zřejmě nejprůléhavější obraz pro jejich vznikání je stopování. Stane se nějaká událost, kdosi ve mně se ji snaží pojmenovat, vnitřní pozorovatel zakopne o sousloví, zaměří se na něj, převaluje v ústech a hledá jeho otisk, kdesi, kde se to mihlo... nenachází, pouští, vrací se, hledá dál. Snad by se dalo říci, že stopování v obou směrech. Jeden není příliš originální, stopuje už někoho, kdo šel před ním. Hlavu má skloněnou k zemi. Druhý jako by nějakou dobu čekal a od určité chvíle hlavu zvedá a od jistého místa stopuje jinak. Ne někoho jiného, ale sebe samotného. Vytváří stopu namísto toho, aby do ní vkládal svoji. Nepíše už o tom, co a kde vystopoval, text samotný se stává stopováním...

Napsané básně „opouštíš“, nebo jsou v tobě stále nějak živé? Nebo je to ještě jinak?

Opouštím, není možné je neopustit, nevede to k životu. Živé jsou tím, jak a kudy prošly, ne tím, že by ve mně zůstávaly. Ne-zůstávají už ve mně a nepamatuju si je na-
zpaměť. Zvláštní je, že si jiné věci a děje pamatuji široce a do detailů, ale vlastní texty ne.

Nedávno jsem si uvědomil, že jsem jako autor neobyčejně alergický na to, když při četbě u někoho odhalím tvůrčí postupy, jimiž jsem si sám prošel. Překáží mi, když někomu takto nakukuji pod vařečky. Jak vnímáš poezii jiných básníků? Co v ní hledáš? A co tě na druhé straně spolehlivě odradí?

Tohle mi, aspoň kam až u sebe vidím, nevadí. Poezii jiných básníků vnímám jako poezii jiných básníků, v lepším případě prostě jako poezii – bez ohledu na jejího autora. Co v ní hledám? Těžká otázka. Autenticitu, uvěřitelnost, mýtus, šifru života

nebo aspon jazyk, který se stává nástrojem alchymie a přeměny, či obyčejnou notu, kdy ano je ano a ne je ne... Je to různé. Spolehlivě mne odrazuje pozérský přístup a pýcha. Jakési básnické floutkovství. Pak snaha a touha zbásnit všechno, ke všemu se vyjádřit, jako by právě onen autor byl natolik důležitý, že musí být slyšet všude. Básník větší básně. To mne odradí spolehlivě.

Dokážeš ocenit i text, který tak docela nekonvenuje s tvými vlastními tvůrčími principy?

Domnívám se, že ano. Nejsem totalitní autor, který pokud se nezrcadlí v díle jiných autorů, zavrhuje dílo a odmítá jeho autora, protože do něj vkládá svou představu o tom, jak by to autor měl pochopit a jak by to měl napsat, abych s tím já, jako čtenář, nebo dokonce jako čtenář-autor, byl spokojený. Jestli takovou představu někam vkládám, pak do sebe – chtěl bych napsat knihu, kterou si chci přečíst. Přiznávám ale, že dnes se mi líbí máloco. U ostatních i u sebe.

Vnímáš nějak svou básnickou příslušnost – kupř. generační nebo co do východisek své tvorby –, nebo si přijdeš spíš jako solitér?

Když si niamátkou projdeš ty knížky, generačních či žánrových škatulek může vystat spousta, ale že bych se tak sám vnímal, to asi ne. Nedávno jsem při hledání jednoho záznamu snu narazil na zápisek z ledna 2008. Je tam několik črt ve smyslu, že nemám výrazný pocit, že bych někam patřil, do nějaké rodiny písících básníků, pomyslné či konstituované literární skupiny, do širšího okruhu nějakého centra, nebo že bych někam zapadal díky diskusím na téma, jak to vypadá nebo nevypadá s českou poezií. Nezapojuji se do toho, pokud k tomu nejsem vyzván. Myslím, že těch, kdo o tom hovoří, je až dost. Necítím se ani jako solitér, knížky mi mohou vyjít, neodlišuju se viditelně svými názorovými

Z BÁSNÍ LADISLAVA PURŠLA

Kdosi se do mne obléká

Šel jsem tím městem, jako bych chodil
navyklym gestem po vlnách vody.
A při té chůzi ze mě vychází
stín dlouhých kroků jiného člověka.
Kdosi se do mě pomalu obléká.

Ještě ne světlo a už ne pohyb.
To, co jsem učinil, svazuje nohy.
Ze vši té hrůzy, a to bych nečekal,
cítím v sobě růst jiného člověka.
Kdosi se do mě pomalu obléká.

Myslel jsem, Ester, že Stella padá.
Do pádu nastaví země svá záda.
Marně teď hledám moře, kam bych se
zřítíl
pro nové tělo, než staré vysvítí
můj prázdný blesk, má Jitřenka.

Je to jen pouhé bolení hlavy?
Tekutý přenos z cest mezi prahy?
Prozření vlny na konci duhy,
že v zrcadle nestojí nikdy ten druhý...
Kdosi se do mě pomalu obléká.

* * *

Svobodná duha
nesmlouvá

či povahovými excesy. To by nakonec asi šlo, ale nejde mi o to. Nebaví mne dávat na jevo svou odlišnost či příslušnost k čemukoli okázale. Nepíšu články o tom, jaká jsou východiska mé poezie, aby se o mně víc vědělo či abych ospravedlnil nebo vysvětlil, proč to vlastně dělám. Poprvé o tom mluvím s tebou. Nekomponuju básnické manifesty, neobhajuji jednu poetiku na úkor druhé, jako to dělají kritici. Nepíšu primárně pro čtenáře ani pro kritiky. Píšu pro svůj vztah s inspirací. Jestli je to poezie, jaká je to poezie, to je jiná věc. Primární je pro mne neztratit ze zřetele úběžník, díky kterému inspirace vůbec může přicházet. Ve chvíli, kdy přijde pocit, to dělám „Já“ – já skládám, já hraju, já píšu, já hodnotím, je vymalováno, je to pryč.

Můžeš nějak shrnout, jaké místo zaujímá poezie ve tvém životě?

Chtěl bych říci, že centrální, ale není to celá pravda... Centrální místo zaujímají děti, společné praxe s mou ženou, rodina. Nicméně poezie je výrazným bodem mého vnitřního světa. Nemám na mysli denní psaní básní, už vůbec ne to své. Spíš způsob vidění, snad by jej bylo možno přiblížit jako cvičení v rozkládání složených jevů a jejich skládání opět dohromady. Něco, co se dělo přirozeně již v dětství při soustředěné hře s kostkami. Pořád si myslím a jsem o tom stále více přesvědčen, že poezie se za určitých podmínek stává. Že není ničím konstantním. Není nikde předem daný prostor či rezervoár, kam se pro ni chodí, její ložisko není ukryté někde v zemi či v nebi a není možné ji vytěžit. Jakákoli dokonavost ji v zárodku zabíjí. Není možné si nárokovat, že se ti bude stávat stále. Nepřichází na pozvání a už vůbec ne z donucení. Je v tomto ohledu od mne, od člověka, od autora cele svobodná. Stále a čím dál více mne zajímá, jaký je básník člověk. Ne jaký je člověk básník.

Připravil Ladislav Zedník

Pod nátlakem pružná
neuhne

Nechá ho napospas
jemu samému

Ukaž mi démona
který to vydrží

Promyka

Neříkám slova
vyndavám z úst
kameny

Prohlížíjí si mne
někoho
kdo předtím nebyl

Dívám se na ně
na něco
co předtím nebylo

Prohlížím si je
a nepoznávám

* * *

Gábině

Když už se všichni
úplně všeho

dosyta nažrali

Bělma jim v očích
zářila slepě
vítězným ledem

Pod hladinou se dál
pářilo hejno
navyklým pohybem

Ale nad ní
už dávno znělo
něco zvláště nového

Poslední

To ráno,
kdyby byl matkou,
nic by se v něm
neuhnízdlilo.

Zárodečná poloha
bez útěchy
a žádná spása,
plná světla,

které jsou plné
křesťanské knihy.
Ostatní hrůzy prošly,
něco si odnesly.

Zbývá už
jen jedna tma.
Uzavřená čeká
na dně skříňky.

4. dubna 2011

Koule

Nápisy u koupaliště vyhlašují
vítěze o nejrychlejší kolo středního do-
letu.
Vodou putují utopené panenky leknínů.

Hlasy splývají mezi omámené ubrousky.
Cívka filmu, pedál a dětský výkřik,
namočený do životní emulze.

Třem fázím otroka shůry
kyne oko Černěnko... Zatím ale v remízku
za šatnami téměř utajený výjev:
dvě řadra na čtyři soudruhy.

Pohádka s diplomem říká,
že v nedalekém školním táboře je stan,
který v noci polyká všechny učitelky.

Těm, které se vrátily, chybí jména,
a nikdo z původních obyvatel
si na ně nevzpomíná.

* * *

Méchýřek čaje
na hladině břichem
chytá prach

* * *

A teď je to tu
život byl prožit
zbývá dát nažrat čakrám
profouknout kosti
odejít temenem

z temného snu

Hra na vyloučeného třetího

Na počátku bylo slovo
A to slovo
Byla lež
Odmítám stabilitu z prostého principu
Těkavosti veškeré ověřitelnosti pravd
Hnusím si všechen milostný akt chtiče
tělesnosti
Ke kterému by se snad mělo schylovat
Mezi zubrem a dobře ustájenou dojnící
Pamatuj, že nepokradeš
A když
Tak jen trochu
Trpělivě si půjčovat ten vzácný kus masa
A pečlivě opláchnutý vlažnou vodou
Jej mlčky vracet zpátky do kalhot
Nač trojitý rittberger
Když stačí kotrmelec
Báseň je vždy signována rukou
poraženého
Má smrt byla již definována
Otázkou zůstává
Kdo mě zabil

Lilith

Tato slova jsou psána spermatem
metafyzika
Neviditelným inkoustem používaným
britskou rozvědkou
Je-li písmo stále čitelné
sperma ještě nestihlo zaschnout
Proto se ty lidská samice raději střež
intimního styku s těmito listy

Jednání poslední

Nepřítomný Lilith zručně mrzačí
Obléká ji do cizích obnošených dětských
šatů
které jsou jí až nevkusně malé
Současně ji marnivě popichuje vidličkou
v rytmu půlnočního tanga

Jsem poslední zrnko písku v hodinách
 času
Jsem černé světlo, jednooký jeseter
Jsem trojitý uzel na konci provazu

Budu tě rozepínat zezadu
Strkat své nemyté ruce pod koberec
hladit tvé holé parkety

Žiji před vlastním tělem
i když bych měl žít tam někde uvnitř
cítím se být venku
Jsem mrtev, zemřu a nelekej se
když ti prozradím
že to není zdaleka poprvé
Chci aby se tvým jediným chtičem
stala má nepřítomnost

Lilith vytrvale svádí ježka v kleci
Namalovala jsem příliš dokonalý portrét
člověka
nemohla jsem si ho nechat
Navštěvuji již jen ztichlá místa v zemi
kde rostou siamská dvojčata
oddaně srostlá nosní přepážkou
Věčně si hledí do očí

Pravda ale je, miláčku, že Bůh tenkrát
tak trochu pil
a málem tě nechal pobíhat po světě bez
očí
To já vytáhla z Evina klína trochu toho
Adamova mouru
a oči ti na víčka nakreslila

Adam byl už tehdy bílý jen na povrchu
a černý uvnitř
V Africe totiž Adama
než se dostal do širší distribuce
omylem vyprali naruby
Tak na šňůře uschnul
a tak ho taky lidé nosí



Nepřítomný se zakusuje do nahnilé
malvice
Kulka mu líně vrtá hlavou
Síla není v pojmu
Jde jen o to naučit se spát za chůze
Dýchat z průduchů na dně nepřičetnosti
vlastního těla

Lilith by zatleskala
ale nemůže najít ruce
Láska je především vztah mezi
umírajícími
Jak jen udeřit motýlím křídlem o buben
skutečnosti
pokud je smrt přesně tím čím se zdá být?

Nepřítomný se opájí nadějí
Ach. Morem jsem stížen již celá léta
Jen z ohleduplnosti ke krysám jsem se ti
zapomněl zmínit
jak důležité je zdraví prostitutek pro
zdraví národa
A jak hluboký výstřih dokáže
zkomplikovat dopravu

Lilith klopí oči
Hříšné ženy mohou být příčinou
zemětřesení
Stejně jako všechna ta báječná tajemství
tvého těla
Žít život jako představu o něm
Hledat tak abys nenašel
Jen nedostatek intelektu a fantazie
Mě dokázal spolehlivě ochránit před
světem

Lilith pláče při pomyslení na vraždu
poslední naději ženy

Nepřítomný se odtahuje
Pláč je jen jiná forma vlhkosti

Lilith šeptá do nepřítomného ucha
Non omnia possumus omnes

Odbíjí půl na noc

Nepřítomný si otírá povadlý ocas vraním
křídlem
které jí ohleduplně vytrhl z rozkroku

Tříkrát si jej obmotává kolem beder
aby si po něm při chůzi kopyty nešlapal
a utahuje na uzel
Znenadání se sám vzněcuje na obou
koncích
symetrickým černým plamenem
a nejistým krokem vrávorá ze scény

Nicméně jí to udělal tak dobře
že Lilith již brzy k ránu
začíná plynule hovořit s francouzským

přízvukem
a poté ztrácí paměť na několik let

Divák usíná
Probouzí se s vycpanou husičkou v náruči
A nebyvalým pocitem viny

Ven ze stínu

Jsem prázdno proti své vůli
Obluda věčného plamene
Jsem synem nikým nevrženého stínu
Noemova archa marnosti
Neváhejte nalodit svá kornatějící těla
Ještěři s utrhanými ocasy
Zimničky čtvrtodenní
Blahořečte zahradě nedostatku
A bude vám dáno
Mám v ruce bič a v druhé kosu
Ženu vás tam
Odkud jste vzešli
Do bazaltové jeskyně bájného zvratu
Zvířata šílená milosrdenstvím
Vlci v kožichu pomatení
Zvířeno bludná
Zrcadlo prapříčiny
Až chaos ti strhne masku
Která nikdy neměla přischnout
K tvému chlípnému obličej
Roztančí karneval špatně skrývaného
hněvu
Jen si to zkus
Trhat hořící hvězdy holýma rukama
A strkat si je nad ránem do kapes
Smrtný se s nesmrtelným
Pod jednou střechou nesnese
Zahrajeme si mrtvé divadlo
Vyzvu tě k tanci s maskou zesnulého
Černá řeka nám zateče do očí
Velký Raku věčnosti
Krabe
Podmořský pavouku boží prozřetelnosti
Jak já se tě hnusím

Novoroční

Jak udržet čtyřspřeží krajnosti na uzdě
vědomím středu
pokud i průměrná závist bývá ochotná
uštknout Tygra bičem pohrdání?
Jistěže plivu na hrb každému principálovi
Jistěže blouzním v horečkách
když tvrdím
že všechny obrazy by měly být vysazeny
z rámu
Ach ty sebejistá epocho
Uchcat si tu a tam do kalhot
a chvíli si v tom posedět
To bych ti ze srdce přála

*Moc nezbývalo a zbyly by ti
dva díly toho, cos chtěl mít v sobě ujednoceno,
ztratil bys schopnost vidět se na cestě
z jednoho místa, které je tvůj domov,
do druhého, které je tvůj nový domov.
Zbyly by jenom dva baráky s blízkými lidmi
a domov by se stal cestou, přesněji ulicí, a na ní ty:
v dostatečné vzdálenosti od nejbližšího žebrajícího,
aby tě s ním někdo neviděl,
abys mu nelezl do rajónu,
aby ti někdo v nestřežené chvíli
nepředal jeho prachy.*

—

I vytasil jsem meč a jal se oblékati brnění!
Tedy jen tu část zbroje, se kterou mi nemusel pomáhati
panoš.
Ne, že bych se neobešel bez něj – když tě někdy srazí
tupá rána s koně,
musíš se vysvléct i bez provazů a kladky – popravdě
také touto dovedností liší se pravý rytíř
od řadového těžkooděnce.

Jednou můj přítel v plné zbroji
najel na závoru ohrady s ovcemi. Stíhal tehdy
zběhlé křídlo své družiny: byli jen v pyžámku,
sem tam kousek kůže nebo cvoček,
za pasem různá pižlátka. V ruce, pravda,
nějaké to menší ostří, nebezpečné toliko svou rzí,
která ovšem dovede být nepříjemná v krvi.

Když viděli kamaráda, kterak sebou praštil
nejdřív na berana, potom do bahna,
chtěli, pravím, zamésti své stopy v jeho paměti
stopami na jeho těle! A skutečně,
on ležel bez hnutí, jen jeho ruce
na způsob kuřecích křidélek
motaly cosi v podpaždí,
čvachtání bláta kvákalo,
vrhli se k němu a už už byli rozhodnutí,
ve kterých škvírách loviti budou
jeho krev!

V podpaždí se samozřejmě nacházely řemínky
pojící k sobě hrudní a zádový plát... Milý příteli,
jako by jiskry marně tápajících nožů
zažehly nastražený plyn,
vrazil krunýř pod ohryzek nejbližšího zbabělce! Trapné,
trapné, všechny je pobil svou zbrojí,
meč netasil, všude se navzájem olizovaly
krvavé ovce...

Tasil jsem tedy a s pomocí panoše
poklidně oblékl zbroj,
ukovanou z kovů pěti různých dolů
a vycpanou kůží z jelena, který
omylem byl skolen
v bitvě, jejímž hrdinou jsem byl!

Dodnes si pamatuji, jak zněly dorazy
jednotlivých dílů zbroje vždy, když jsem se stroжил,
jako by to byla jediná událost. Tak je to se vším,
co se týká bitvy: chvíli myslíš, že se soustředíš
právě na tu a tu hlavu, že unikáš šípu
právě toho lučištníka z nejvzdálenější řady – a ono se to
nestalo,
zvíře tě pronásledovalo a už už ti skákalo na záda,
ale když ses otočil, jenom tě ostríkla krev!

Nikoli proto, že bych snad chtěl
povolávat přízraky mnou poražených mužů
do služeb své zbraně – ale z nováčkovského zmatení
začínám každé strojení tasením meče!

Jaké to je, nořit čepel do něčí kůže, tuku, masa,
nebo jaké to je, když někdo jiný totéž dělá tobě, nevíš,
nebyls u toho, byl jsi v té chvíli
ve vzpomínce na celý svůj život,
jenom tvé hrdinství bylo přítomno!

Tasil jsem tedy a s pomocí panoše oblékl zbroj,
řemínky, falešné škvíry, toulec a pochodně, vlajku
a pálenku;
hrdě jsem vešel do stáje pod zdviž!

Koně si pamatují vše a myslím,
že se tomu dá i říkat paměť,

i kdybys opravdu do bitvy vyjžděl poprvé,
ale tvůj kůň bitvu zažil – pofrkávání, zvláštní přešlápnutí
stranou jako přes překážku velikosti hlavy,
couvnutí kořenem ocasu do zdi,
to vše tě mírně zneklidní.

Dost na tom, že občas také
živé tělo začne něčím páchnout. Nemusí to být vřed
anebo rána, to se očekává,
ale třeba jen potní žláza na tváři,
kterous v dlouhých chvílích
hýčkal boky prstů,
jako když dvě tanečnice hravě boky srazí,
by vyšla troška panensky bílého mazu – – –
a ten najednou zapáchá. Vlastně
dost na tom, že ti po ránu páchne dech,
a co kdybys spal o trochu déle...

Nejdřív kameny – dopadne jeden menší,
a než se stačíš leknout, už se kryješ, už tvůj štít
zachránil něčí život, další zachraňuješ schválně,
neuvěřitelně velký kámen vyrazil kámen z vnitřní hrany
hradby,
jsi v průchodu, ramenem tlačíš do brány, pak ticho,
vlastně šum z dálky, klapot z těl odvalovaného kamení...
To byla první vlna. Stáhli se zpátky do lomu.

V rameni šíp.

Šípy nelétaly. Aha, kámen mi urazil toulec.

Těsně po nepřátelském útoku, ještě v něm,
kdy jako by násilím opili nádvoří, je možné
vyletět z bran jako po ráně, která ti utrhla ucho,
a ty, místo aby ses skácel, zaútočíš tou částí těla,
která je zrovna nejbližše nepříteli, tou částí sebe,
kterous ještě nikdy nepoužil k boji;
můžeš se prostým rozhodnutím
proměnit v démona strážlivosti,
– a v tento okamžik na tebe vždy někdo zírá –
přichází hrdinství!

Skončí to až u hostiny, s prvním zakousnutím
do kuřete, do husy, do holoubka, do zvířátek,
na která není třeba pořádati hon, o něž
stačí říci ženě nebo dítěti, a večere,
snídaně, nebo kdy to skončilo,
je na stole. Nikdo si nedá kance ani jelena,
muži se při obírání kůstek uklidní.

Po odpočinku – jako by jakékoli počasí vždy
slučovalo duše – každý ví: střed světa
je v dlažební kostce uprostřed nádvoří,
na místě, kam se nedovalil ani jeden kámen,
vržený obléhacími stroji: tam se seskupí,
na místě určeném vlastní přitažlivostí,
a rozhlédnou se po světě, který dobývají.

Hle jako by jím byly hradby
a do nich nalitá obloha:
průzračná krev svatého grálu,
dokud se opět nerozlije!

Bojuj ve vzduchu obcerstveném lesy,
jako bys plaval v milosti Boží, neboť v ní plaveš,
s důvěrou dýcháš na dně poháru a nezalykáš se,
ačkoli s každým máchnutím, které ti vyvrací rameno,
s každým prudkým otočením v plné zbroji,
kdy tělo koně následuje jezdce těžce
jako kapalinou unášený plášť,
víš, že jsi v krvi ne po kolena,
ale na samém dně nebes!

Zasaď ještě jednu ránu, přidej
trochu té námahy, kostkou hozené obratnosti,
zády sálej, co zepředu nasávají oči,
a kdybys měl zakopnout o klacek
anebo uklouznout po voskovaném listí,
budou to leda záminky pro doplnění
kostýmu démona bahnem!

Je třeba holedbat se, pěnit, nastavovat zrcadlo své kštici!
Když se sto chlapů semkne do šiku a všichni zafrajeří,
smrt

byla by v tu chvíli příliš vtipná
– dnes, kdy o dobrý vtip nezavadíš –
nemusíš si pamatovat jména, ale účesy:
ty před bitvou, ty po ní!

Když k tobě vylétá šíp,
který už před výstřelem ví,
že zasáhne, že jej neomráčí
zadrnčení o zbroj nebo o hradby,
ucítíš objetí, můj Bože, přestaneš bojovat,
a klidně počkáš ne jenom na zásah,
ale už na vypuštění střely,
na dojetí střelce, který
jako by jej opouštěla láska, doufá,
že ji jen pouští na lov,

že s ní v srdci

těžko si někdo poradí.

Dobře se dívej, kam tě to bodne,
dívej se na tělo, ne na šíp
a pokud nezemřeš...

...bude to směšné
a shodou jakýchkoli okolností
stihneš se o tom i s kýmkoli pobavit.

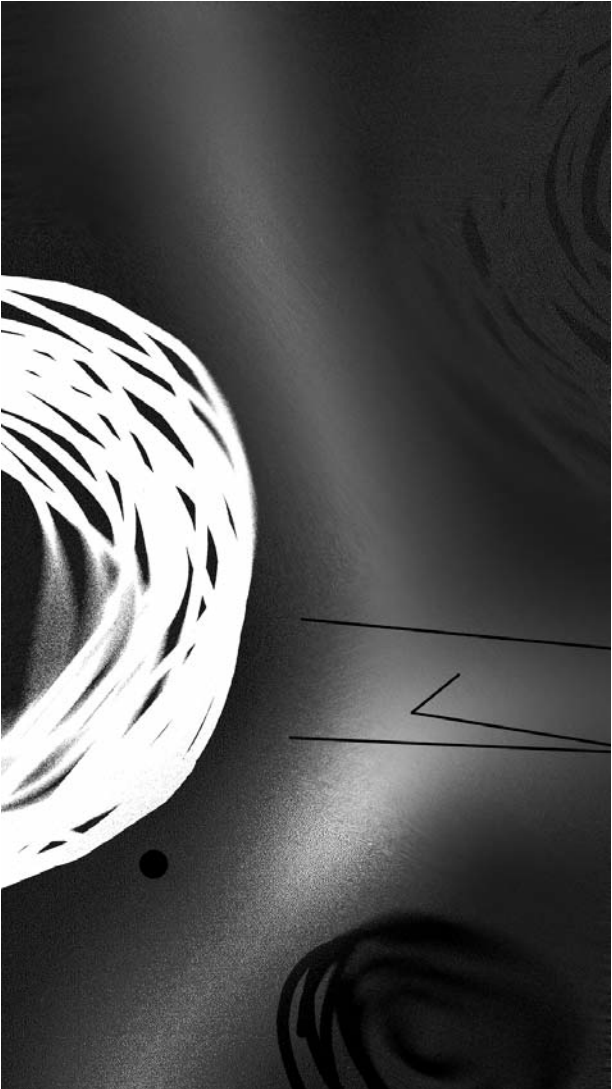
—

*Moc nezbylo. Zbyla ti jen
lhostejně skrytá poloha slunce
nad obloukem mostu. Leda bys o ni měl zájem...
Občas se člověk podívá na cokoli, co má doma,
třeba i na střed žárovky.*

*Krmíš tu holuby
a vyberu ještě třeba racky
tím, co jim před tebe lidé naházejí.
Nejsi užitečný, ale ptáky to zřejmě i baví:
skoro až nadšeně popoběhnou k drobku – jako by tě neznali –
a ty jim ho sebereš, vrací se tupě někam zpátky,
provinile ho vrátíš – jsi tak čitelný – obrátí se,
ale jenom proto, že ten drobek uslyšeli.*

Z rukopisu sbírky Obvyklé hrdinství

Tomáš Gabriel (nar. 1983), vydal básnickou sbírku *Tak černý kůň tak pozdě v noci*, za kterou byl nominován na Cenu Jiřího Ortena 2013. Básně a články publikoval v časopisech *Tvar*, *Host*, *Dobrá adresa* a na serveru *Lite-rární.cz*. Věnuje se začínajícím autorům na literárním serveru *Písmák*. Nedokončil studium na Fakultě humanitních studií UK a nyní pracuje jako softwarový analytik. Žije v Rosicích u Brna.



Pavel Janoušek: In blue

Byť souhlasím s názorem, že je v oblasti obecného vymezení angažovanosti a takzvané angažované poezie přeteoretizováno, vložil jsem do této studie několik obecných částí. Zároveň se budu snažit tento pojem explikovat ve srovnání s analyzovanými básnickými knihami. Jako problém by mohlo být vnímáno to, že většina básníků, jejichž sbírky jsem zapojil do analyzovaného okruhu, se teoreticky vůči tomuto konceptu – alespoň ne časopisecky – nevymezovala. Nicméně si myslím, že vybrané básnické sbírky je třeba vnímat v institucionálním kontextu, ve kterém samy působí (v silovém poli otázek: kdo sbírky vydává a ve kterých časopisech se autoři prezentují). K negaci tohoto problému jistě také více než dobře pomůže konkrétní rozbor básnických knih a jejich svébytných poetik.

„Nová“ angažovanost

Je poněkud zbytečné dohadovat se o tom, co znamená angažovanost v historické perspektivě, neboť se tento termín využíval takřka po celé dvacáté století v různých souvislostech a má na sobě tak velký sémantický nános (socialistický i kapitalistický), že jej lze dnes obecně obtížně definovat. Samozřejmě je možné kontrastivně srovnávat „staré“ a dnešní koncepce angažovanosti a uvědomovat si, nakolik je „nová“ angažovanost svébytná – tedy nikoli zas a znovu zjišťovat, nakolik se odlišuje od starších koncepcí, ale naopak jakým způsobem funguje v jiných kulturně-společenských a ekonomicko-politických podmínkách.

Zároveň si tato soudobá koncepce angažovanosti vynutila pozornost literárněhistorického bádání – tento myšlenkový směr v poezii musí být zahrnut do vývojové linie české polistopadové poezie. Tak můžeme komplementárně zařadit *koncepci* tzv. nové angažovanosti do této linie na základě toho nejpodstatnějšího, co přináší poezie – na základě vztahu básníků ke světu: nakolik funkčně se projevuje jejich uchopení světa prostřednictvím jazyka (neboť co jiného je poezie než individuální pohled na svět skrze jazyk)? Tímto přísně analytickým strukturně-znakovým pohledem zároveň nalezneme odpověď na otázku, kterou se často diskuse o angažovanosti začínají – proti čemu angažovanost míří?

Při obecném strukturním rozboru budeme vycházet ze sbírek Tomáše Weisse – *Postkomunismus: záškrť*, Klementa Václava Lakatoše – *Kapitalistické básně*, Milana Kozelky – *Semenišť zmrdlů*, Romana Ropse – *À la these*, též poslední ze sbírky Františka Dryjeho – *Ach!* a knihy *3,14čo* editorů Michala Šandy, Jakuba Šofara a Petra Štengla. Nebudeme brát v potaz chronologii sbírek, neboť myslíme, že tuto tvorbu prostupují prostředky a motivy, které jsou osobitým způsobem u každého básníka variovány v oné specifické oblasti takzvaného angažovaného básnictví a zároveň komplementárně rozvíjejí prostředky a textové strategie, jež v dalším průběhu budeme explikovat.

Po základním přehlednutí jednotlivých knih jsme směřovali k základnímu poznatku – k typologii. V devadesátých letech a v prvních deseti letech jednadvacátého století došlo k několika pokusům o typologii české polistopadové poezie. Z mnohosti jednotlivých typů poezie, které shledali zejména Iva Málková (dvě sešitová kompendia pro studenty prvního ročníku bohemistiky *O nejmladší poezii české*), Jiří Trávniček (typologická část v knize *Na tvrdém loži z psiho vína*) a Petr Hruška (typologická část o české poezii v knize *V souřadnicích volnosti*), se jeví jako vhodnější vycházet z typologii Miroslava Balaštíka (*Postgenerace*) a zejména z typologie Karla Pioreckého, kterou představil v knize *Česká poezie v postmoderní situaci*; nikoli již z jeho pozdější svérázné typologie

(*Tvar* č. 1/2009), dělicí básníky na ty, kteří píší poezii, v níž mají své útočiště (poezie jako útočiště), a ty, kteří prostřednictvím poezie útočí (poezie jako útok) – je to dělení jednak nanejvýš černobílé (z něž nelze získať další poznatky), jednak zhusta zabarvené neadekvátním příznakem.

Ve výše zmíněné knize Piorecký rozděluje poezii spirituální, poezii věčnosti a imaginativní poezii. Jednotlivé typy se mohou vzájemně prostupovat, a vznikají tak nejruznější „smíšené“ typy poetik. V analyzovaných sbírkách je zastoupen dvojí typ: zejména typ *imaginativní* (jež bychom mohli též přiblížit Trávničkovým pojmem *vůle ke gestu*), který se prolíná s typem poezie *věčnosti*. Uvedený poznatek má své opodstatnění pro naše další vývody, neboť tato poezie zhusta pracuje s jistou imaginativností, která se ovšem prolíná s konkrétní věcnou realitou – s vědomím řekněme všednosti či každodennosti. To má své důsledky, které nyní obecně shrneme: 1) záměrně se v této poezii sestupuje z výšin lartpourlartistické poezie k syrovému prožívání všedního dne; 2) dochází zde k textovým pokusům o verifikaci textu a jeho antiiluzivnost; 3) probíhá zde desubjektivizace, resp. odosobnění; 4) výrazně je zastoupen absurdní a černý humor; 5) velkou úlohu hraje konceptuálnost. Na pozadí těchto aspektů, které se též vzájemně prostupují, vzniká jistá textová strategie, kterou v dalších řádcích představíme.

Téma a světonázor

Theodor Adorno uvádí, že „*umění se stává něčím společenským kvůli svému bytí o sobě a bytím o sobě zase prostřednictvím společenské produktivní síly, jež v něm působí*“ (Adorno 1997: 324) Umění je („kantovský“) čímsi autonomním, ale díky své znakovosti vstupuje do procesu komunikace, a tím („hegelovský“) vyjevuje svou potencionální společenskou sílu a vstupuje tak do každodenního komunikačního prostoru. Kontrast hegelovského a kantovského pojetí umění jsme nenaznačili náhodou, neboť soudobá koncepce angažované poezie je potomkem hegelovského uvažování o umění, ale též dialekticky přijímá kantovské pojetí, zejména modernistické výboje. Jak dále ukážeme, vrchu nabývají ony hegelovské koncepty – je zde především snaha pojmově objasnit soudobý postmoderní svět, jehož tekuté myšlení rozmývá hranice mezi pravdivým a nepravdivým, dobrým a zlým apod. V analyzovaných sbírkách se tedy objevuje snaha tematizovat to, co pojmenovává opět Adorno a co je ostatně základem avantgardistické tvorby již od počátku minulého století: „*Jak se často stává, v angažovanosti vychází nejvíce najevo něco, co je v umění uzavřené, a to s rostoucí kontrolou a proveditelností*“ (Adorno 1997: 322)

Mohlo by se zdát, že si protiřečíme, neboť destrukcí „uměleckosti“ textu též destrukujeme kantovskou mnohoznačnost umění, nicméně si musíme uvědomit, že zejména avantgarda nejenom rozvinula model recepčně otevřeného umění (surrealismus, absurdní umění), ale též byla potomkem hegelovského uvažování, kterému nebyla cizí koncepce umění jakožto společenského kritického činitele (například právě estetická koncepce Theodora Adorna). Není tedy náhodou, že moderní umění a modernistické působí jakožto kritický činitel – surrealismus svou poetikou bojoval proti tendenci „normalizované“ společnosti uzavřít se svému nevědomí, Joyce svým proudem vědomí chtěl vyjevit skutečnost, která by byla prosta jakéhokoli zjednodušování, a absurdní umění pro změnu svými prostředky, jež vyvolávaly alogičnost a iracionalitu, neměřilo nikam mimo realitu, ale naopak upozorňovalo na absurdnost reality. Zmíněná tendence ovšem charakterizuje i moderní

lyrickou poezii, která nemíří ke koncepci umění pro umění, nýbrž se snaží obnažovat to, co je pro moderního člověka nepříjemné, co je represivně potlačováno. Rozdíl je ovšem v příznaku, kterým se liší angažované umění – v hegelíánský přímém a vědomém naléhání na percipienta, aby přijal vidění světa, které mu autor díla sugeruje.

V již zveřejněných teoretických statích bylo několikrát uvedeno, jak by snad měla vypadat angažovaná poezie a čím by se měla zabývat – velice obecně si před samotným konkrétním rozбором můžeme shrnout angažovanost (po jejím mírném esejistickém rozboru výše) jakožto *zvýšenou* světonázorovou účast na soudobém světě a jako artikulaci politického (či apolitického) názoru. Jakkoli jsou tedy výše uvedené zkoumané knihy svébytné, nesou si všechna „stigmata“ časovosti (dobové podmíněné aktuálností), jímž je tento typ poezie, která se vyslovuje k soudobým nešvarům, postižena. Onou (obecně vzato) angažovaností je tato časovost ještě více vyostřena. Vznikají různé strategie, jak se s tímto problémem vypořádat, jak přesáhnout limity aktuálnosti. Je zajímavé, nakolik se zde projevuje míra významové otevřenosti textu, míra mnohosti jeho konkretizací. Začneme texty, které různorodost konkretizací omezují. Ještě předtím si představíme angažovanou poezii (s důrazem na vybrané knihy) v jejím tematickém a světonázorovém zaměření.

Svým tematickým a motivickým zaměřením je angažovaná poezie zcela monotónní, což je ovšem dáno onou strukturní časovostí, s níž tato poezie ostentativně vystupuje. Téma jsou poměrně stálá. Je to zejména téma marasmu soudobé zglajchšaltované společnosti, a to nejenom na úrovni politické, ale také na úrovni mezilidských vztahů apod. V analyzovaných knihách je společnost karikována a podrobena silným útokům sarkasmu prostřednictvím odrazu pokřiveného zrcadla, jímž se sice pozorované vyostřuje a svět se jeví jako absurdní, nicméně právě na ekvivalenci absurdity a reality je poetika angažované poezie založena. Absurditou v angažované poezii se ovšem budeme podrobněji zabývat později. K tematické a motivické části se v angažované poezii silně váže ideologie neboli světonázor, a jak jsme uvedli na začátku, je angažovaná poezie potomkem hegelovského přístupu nejenom k umění, ale též ke světu.

Je všeobecně známé, že z hegelovského způsobu myšlení o umění, tedy z hegelovské estetiky, vychází zejména ta estetická tradice, která je více či méně levicově nakloněná (ať už se jedná přímo o Marxovu estetickou koncepci či o demokratickou lidovost v koncepci Bachtina, Lukáče, Adorna atd.). Tento fakt nelze absolutizovat, ovšem autoři angažované poezie nejenže neskrývají své levicové smýšlení, ale také navazují na autory a směry, které rovněž neskrývaly svou levicovou povahu: míříme opět zejména nejenom na meziválečnou avantgardu (lze také dobře vypozařovat další myšlenkové prameny například na frekvenčně neobvykle častém používání citátů pod názvy básní).

Autoři tohoto okruhu provokativně využívají termínu angažovanosti, jenž na svých bedrech nese sémantický nános za poslední století, ovšem nikterak se nehlásí k takové angažovanosti, která probíhala řekněme v padesátých a sedmdesátých letech. Autoři nejsou natolik jednosměrní, aby kritizovali pouze soudobou kapitalistickou společnost, ale podrobují kritice i léta předlistopadová a míří i do vlastních řad – pichlavé kritice neujde například ani bývalý disent a underground. Za všechny tyto sbírky by mohl promluvit Tomáš Weiss úvodními verši své knihy: „*Nejsem přítel starých pořádků / Ale nepřítel současných nepořádků / Nestačí mi / že dříve nebyly vločky*

vůbec / A teď jsou i zimní / Tak je to / Nestačí mi, že je to lepší.“ V rámci hegelovské tradice a nezřikání se pojmovosti se tedy tato skupina autorů snaží pojmenovat určitými prostředky, o kterých budeme pojednávat v dalších částech, stav soudobého světa a snaží se z toho též vyvodit jisté důsledky.

Angažovaná poezie je intencionálně založena na tom, že text vyvolává u modelového čtenáře určitý světonázorový postoj. Na vyvolání postoje ke světu stojí též poezie obecně, nicméně právě angažovaná poezie je založena na mnohem větší příznakovosti textů, které se nevyhýbají ostentativnímu ideologickému a třebas i politickému šíření názorů. Není to ovšem nic negativního. Je to jednoduše jistá umělecká odnož s osobitou poetikou. Problém nastává ve chvíli, kdy autoři a teoretici této tendence začnou ahistoricky dezinterpretovat ostatní umělecké okruhy prizmatem své ideologičnosti, což se bohužel v poslední době dělo. To ovšem není předmětem naší studie. Nyní se po tomto krátkém představení budeme věnovat problematice otevřenosti v okruhu angažované poezie.

Omezování významové otevřenosti a depoetizace

V poezii Klementa Václava Lakatoše a Františka Dryjeho nalezneme prostředky, jimiž se snaží využívat antiiluzivních postupů: je nám vnucen způsob, jak máme báseň, text vnímat. Například u Klementa Václava Lakatoše následují po názvech básní explicitně zaznamenané informace, jak báseň vznikala, a direktivy, jak si ji má čtenář žánrově zařadit apod. – viz: „Milostná poezie (metody: překlad, montáž, rozpis do veršů)“; „Kvízové otázky (metoda: diskursivní hry – kvízové otázky)“; „Dialogy (metoda: nalezené znaky)“. Už zde, byť v nepatrném množství (a navíc s jistou dávkou autorského sarkasmu), je ohraničena libovůle čtenáře, již tento způsob omezuje významovou otevřenost textu.

Dalším prostředkem je využívání několika kerého typu poznámek pod čarou. Mimo sarkastické glosy („*Tuto báseň nespontoval Miroslav Kalousek*“; „*Tento verš odhaluje němou průrvu v našem bytí*“) jsou uváděny též okolnosti vzniku básní, tedy například: „*Tento dotazník byl připraven pro týden neklidu, sled studentských protestů proti vysokoškolské reformě*.“ V těchto poznámkách se také objevují přímé odkazy na prameny, vůči nimž se autoři vymezují: často jsou uvedeny odkazy na internetové články či na články v tištěných médiích. Na jedné straně je zde tedy použita výše zmíněná verifikace odkazy, na straně druhé se jedná o antiiluzivní postup (jímž se autoři snaží částečně odstranit fikčnost textu), v němž se dále a dále zužuje otevřený sémantický horizont. Touto formou dochází k depoetizaci básnického sdělení.

Ještě dál jde surrealistický básník František Dryje ve sbírce *Ach!* s podtitulem *angažovaná poezie A(nno) D(omini) 2013*, když do poznámek pod čarou umísťuje konkrétní biografické informace o jednotlivých osobách, jež v básních vystupují. Poukázali bychom na dva aspekty tohoto významového prostředku, které spolu funkčně souvisí a které vyjevují explicitně a zároveň paradoxně nejvíce z celé angažované poezie její slabinu. Tento Dryjeho metodický postup souvisí jednak s fundamentální časovostí tohoto typu poezie, ve kterém vystupují konkrétní doboví účastníci společensko-kulturního diskursu. Ti jsou ale právě proto dekodovatelní pouze v něm, přičemž řekněme za třicet let budou oni a situace kolem nich vyložené nedekodovatelné. Biografickými poznámkami pod čarou se snaží Dryje vytvořit jakousi pomůcku pro nadčasové čtení, v němž budou osobnosti, které již nejsou v povědomí lidí, znovu – již jako znaky – při-

tomny. Uvedená tendence souvisí s dalším omezením otevřenosti básně – postavy ve fikčním světě básně jsou (právě pro tuto fikčnost) co nejvíce čtenáři přiblíženy, čtenář nemá k dispozici vlastní prostor pro určení postavy či události, tedy například: „*Prezidentovic amina*“ či „*amina prezidenta*“ – slangový výraz pro *diletantskou a skandální amnestii, již ve svém novoročním projevu vyhlásil tehdejší prezident republiky ČR Václav Klaus dne 1. ledna 2013*. Zároveň tato strategie směřuje k odsubjektivizování textu, k jeho „objektivizaci“.

Desubjektivizace

Jedním z výrazných postupů, který se v daných knihách objevuje, je právě desubjektivizace, postupné odosobnění pomocí několika prostředků. Nejjednodušším desubjektivizujícím prostředkem je časté užívání množného čísla – ve velkém procentu básní nevystupuje samotný lyrický subjekt, ale zástupná množina, nejčastěji vyjadřovaná první a druhou osobou plurálu – „*Komunisté vás budou strašit nezaměstnaností*“ (Rops); „*Jsou nástroje / co nás mučí*“ (Weiss); „*Neříkejte, co víte / Leč říkejte, co nevíte, že víte*“ (Dryje); „*Když je naserete, tak s vámi / začnou hrát velmi podivnou hru*“ (Kozelka) atd., Weiss dokonce verbalizuje to „*jak se z nás stávají oni*“. Touto textovou strategií se text desubjektivizuje ve prospěch jeho kolektivního vnímání, snaží se docílit jakési identifikace modelového čtenáře s textem. Prostředkem desubjektivizace jsou také zmíněné poznámky pod čarou, uvozující informace o genezi textu či také výrazněji osvětlující části sbírky – u Tomáše Weisse je osvětlení ihned na záložce sbírky, kde vysvětluje název sbírky (*post-kunismus – doba po komunismu; záškrt – bakteriální infekční onemocnění, zdrojem nákazy bacilonosič toxického kmene, při nemoci nechutenství malátnost etc.*), ale také na konci sbírky, kde umístil k vystříhnutí pravidla *Plánu odvolání* dle Chrise Hedgese, např.: „*1. Nenechat si vnutit lhostejnost k situaci druhých. Odolej nutkání uzavřít se do sebe a ignorovat krutosti za tvými dveřmi.*“ Prvním prostředkem omezuje otevřenost konkretizací názvu sbírky (který je často nejdůležitějším interpretačním klíčem sbírky), druhým prostředkem již s větším důrazem nabízí percipientovi svůj světonázorový postoj. Klement Václav Lakatoš jednak umístil na konec své sbírky slovníček pojmů, které se ve sbírce vyskytují, což je opět depoetizace knihy v rámci soudobého vnímání poezie čtenářem, jednak vše směřuje opět k ob- jektivizaci čtení knihy. Nejdále jde znovu Dryje, který v závěru svou knihu obhajuje a vymezuje se proti určitému vnímání její poetiky. Tímto prostředkem podstatně ovlivňuje percepci, a nanovo se zde vyjevuje slabina angažované poezie – nutnost vysvětlovat vlastní postoje (viz výše *Plán odvolání* dle Hedgese či *Slovníček pojmů*) a použité pojmosloví. Směr k empirii a percepční otevřenosti textu tedy nezačíná pouhými vysvětlivkami a poznámkami pod čarou, ale rovněž strukturně podstatnějšími částmi.

Ještě než se dostaneme k zhodnocení desubjektivizace a následně k dalšímu podstatnému prvku angažované poezie – totiž ke specifickému druhu humoru –, zmíníme sbírku, která zachází v desubjektivizaci nejdále. Kniha *3,14čo* s podtitulem *diskusní básně* je složena z textů, které jsou vypreparovanými útržky z diskusních příspěvků pod internetovými články. Jedná se o články z nejvulgárnějších bulvárních serverů, serverů o zdraví, serverů pro ženy a dívky či z nejružnějších chatovacích místností. Struktura textu je následující: název, případně též perex, diskusní příspěvek. „***Aten-tátník objal otce nevěsty a odpálil se, zabil přes dvacet Afghánců*** // *Na svatbě nevěsty vlivného afghánského poslance se odpálil*

sebevražedný atentátník. Objal otce nevěsty a explodoval. Zabil nejméně 23 lidí, dalších 60 jich zranil. // Bombastický svatební dar :D“ (Pod textem se nachází facebookovská tabulka „přidat komentář“, pozn. RP). Zde je ovšem desubjektivizace jiná než u předchozích sbírek. Je funkčním prostředkem otevřenosti textu – není zde žádný autorský dovětek editorů, žádný interpretační klíč atd. Samozřejmě již výběr takto orientovaných textů je interpretační náповědou a autorskou intencí a vede k témuž, k čemu míří texty ostatních knih, které zde analyzujeme – tedy k podnětům zvnějšku, k objektivizovaným podnětům, které vyjevují jasný ráz vnějšího špatného a zkaženého světa, zatímco náš vnitřní svět je nezasazen – zasažena, respektive potvrzena je pouze naše nasranost (dochází k automatizaci).

Bylo by velice nespravedlivé, kdybychom všechny analyzované sbírky označili za receptně uzavřené, za básnické knihy, které nepracují s otevřeností možných konkretizací textu. Zejména Roman Rops, Tomáš Weiss, Milan Kozelka a František Dryje využívají imaginativní otevřenosti textu v konstruování absurdních fikčních světů, které jsou sice mnohdy naneštěstí destruuovány určitými verifikačními a antiiluzivními prostředky, ale které zcela nerezignují na relativní volnost výkladu. Co se ovšem týče desubjektivizace, všechny jdou stejným směrem. Jak jsme již výše uvedli, v drtivě většině básní přicházejí podněty z vnějšku, ze zkaženého a absurdního světa, jenž je poblázněn žvásty politiků a blýskavou prázdnotou reklam. V těchto básních lyrický subjekt vystupuje suverénně v neotřesitelné hodnotitelské, pateticky moralizující pozici. Takřka naprosto chybí sebereflexe, jakési ustrnutí nad tím, že jsem účasten tohoto systému, chybí účastenské pohnutí na tomto světě.

Ve všech analyzovaných sbírkách jsme našli pouze naprosté minimum případů sebereflexe – nejpregnantnější příklad je ve sbírce Klementa Lakatoše: v básni „U hlavního nádraží“ potká lyrický mluvčí cikánku, která mu po jisté chvíli povídá o svém životě. Konec básně zní: „*Nevěděl jsem, co říct / Rozplakala se / Chtěl jsem ji obejmout / ale nedokázal jsem to.*“ V celé sbírce, která je založena na sarkasmu, černém humoru a absurditě, nevystoupí do popředí lyrický subjekt tolik, jako v této básni. Lyrický mluvčí si ve výše uvedené básni sám se sebou neví rady; najednou si uvědomuje, že je sám zasažen společností, že nepřekoná násilný diskurs, o němž pojednává ve slovníčku na konci knihy, a báseň tak donutí percipienta ke katarzi, která není možná v pouhém (sebe)potvrzení toho, jak je vše na tomto světě špatné. Je snad všeobecně přijatelná teze, že poezie bojuje proti automatizaci – jak estetické, tak společenské, a právě oním potvrzením špatného světa kolem nás se vystavujeme automatizaci, když nereflktujeme i to, že v nás a našem podvědomí vězí hluboká díra. To je ovšem právě vliv hegelíánské estetiky, která míří od subjektivizace k objektivizaci, a je to tedy strukturní součástí této linie poezie.

Absurdnost a konceptuálnost

Nyní se budeme zabývat dvěma velice podstatnými strukturními prvky angažované poezie. Jsou jimi absurdnost a konceptuálnost. V textové struktuře angažované poezie jsou tedy verifikace a odosobnění příznakovými prvky, s kterými pak souvisí prvek absurdnosti. Na začátku jsme uvedli citaci Theodora Adorna, že angažovaná poezie uvolňuje to, co je nejenom ve společnosti, ale také v samotném umění potlačené. K tomu si můžeme komplementárně uvést, co vyjádřil o absurdním humoru Vratislav Effenberger: „*V Bretonově poezii byl tento objektivní humor jednou z nejmocnějších*

sil imaginace, jimiž je ozbrojena nevědomá lidská touha k svobodnému rozvoji ducha, proti všem formám intelektuálního, morálního a společenského útlatku.“ (Effenberger 1969: 46) V angažované poezii vystupují autorské subjekty takřka jako šílenci. Bohuslav Brouk v knize *Lidská duše a sex* říká: „*Šílenství bylo a je lidskému poznání prospěšnější než skeptická střízlivost, která se stala právě příznačným údělem malého českého člověka.*“ (Brouk 1992: 8) Toto šílenství se projevuje pokroucením, deformací reality. Básně v onech sbírkách jsou pokřiveným zrcadlem, tito autoři jsou záměrně dnešními Enspígly, zdánlivými blázny, kteří vykřikují jako lyrický mluvčí v úvodní básni Kozelkovy sbírky: „*Sieg heil byznys, kapitalismus akbar!*“ K šílenství, bláznovství a absurdnosti v umění Effenberger dodává: „*Ve chvíli, kdy tato absurdita přestane být fiktivní a stane se reálnou, z jistého, kriticky citlivého hlediska, k němuž nepochybně dopomáhala, není už ustrnutí nad takovou realitou zcela bezbranné, neboť toto hledisko umožňuje rychlejší, asociativnější a pronikavější postřeh.*“ (Effenberger 1969: 17) To potvrzuje například Roman Rops v jedné ze svých básní: „*Černý humor je příliš bílý.*“ Znamená to, že v soudobém světě je absurdnost nikoli abnormalitou, ale je to naopak nejčistší prostředek popisu poblázněné společnosti.

Adorno se též vyjadřuje k využití absurdního humoru: „*Proto je také fašismus považý jako žert, jak ho zaregistroval také Chaplinův film, bezprostředně zároveň ta nejstrašnější hrůza.*“ (Adorno 1969: 7) Grotesknost fikčního světa má za úkol dát vyplout na povrch absurdnosti. U Kozelky jsou například politici umístění do lágrů a koncentračních táborů, které nesou jména soudobých kapitalistických rájů jako Malibu, Beverly Hills apod., či u Romana Ropse: „*Koncentrák / pro chudinu hned vedle spalovny odpadků v Malešicích / a vzápětí přidali úředně / na každé pokladně jasný / a transparentní cejch žlutou / kartu místo peněz.*“ Tyto absurdní apokalyptické vize se vyskytují ve všech námi analyzovaných sbírkách. Není také divu, že dvě sbírky začínají citáty z Orwella a Becketta.

„*Humor,*“ říká Effenberger „*není už ani daistickým protestem, ani poetistickou hygienou ducha, je neoddělitelnou součástí emocionálního napětí, jímž se iracionalita jeví ve vztahu k racionalitě jako významově hlubší, obsažnější, méně zřejmý, ale plastičtější fenomén lidského vědomí.*“ (Effenberger 1969: 48) Jednak si tuto citaci můžeme vztáhnout k oné schopnosti absurdního humoru postihnout v pokřiveném zrcadle (a tím pádem v jasnější kresbě) soudobou společnost, jednak to také můžeme vidět strukturně, neboť drtivé procento básní v analyzovaných sbírkách je psáno bez interpunkce ve volném proudu asociací, potlačeného vědomí, obecně řečeno z nasranosti. Receptní uzavřenost, kterou jsme konstatovali v prvním oddílu této stati, se tedy absurdní humor a iracionalita v angažované poezii snaží poměrově vyrovnat a texty otevřít.

Nedílnou součástí angažované poezie je její konceptuálnost. Bylo by opět poměrně zavádějící nevidět ony prostředky verifikace, antiiluzivnosti a dalších jakožto konceptuální součást tohoto typu poezie. Již jsme uvedli, že řečené prostředky působí jako depoetizační – primárně jsou tedy snad využívány jakožto sarkastické nejenom vůči všeobecnému vnímání umění, ale též jakožto součást absurdního humoru, který se nese celou angažovanou tvorbou. Námi analyzované sbírky jsou svými příznaky tedy silně ovlivněny konceptuálností. Není tedy překvapující, že se této tendence účastní Milan Kozelka, jenž má od 60. let podíl na podobě českého akčního umění. O konceptuálnosti se vyjadřuje Jindřich Chalupecký v souvislosti s akcemi Milana Knížáka. Nicméně

jeho následující výpověď lze použít i v obecném kontextu a rovněž v rámci angažované poezie: „*Knížákovo počínání bylo prosto uměleckých ambicí. Jenom osvobozovalo lidi od naučeného života, vedlo je k zasutým vrstvám vědomí, zapomínaným možností existence. Hráli jsme si.*“ (Chalupecký 1990: 90)

Nyní ovšem narážíme na problém, který jsme uvedli na konci první části, tedy na direktivní čtení – vyřazení subjektu z vnímání světa. Chalupecký k onomu happeningu připojuje: „*Knížák postupoval se zvláštní zdrženlivostí. Držel se v pozadí; šlo mu o to, aby lidé nalézali něco nového či zasutého sami v sobě.*“ (ibid.) To angažované umění nedělá – pouze diktuje smysl vidění světa, subjektu nedává prostor. Navázat můžeme znovu Effenbergerem a Adornem. Adorno říká: „*Teoreticky by bylo zapotřebí rozlišovat mezi angažovaností a tendencí. Angažovanému umění nejde v přesném slova smyslu o opatření, zákonodárné akty, praktické podněty, jež chtěla vyvolat starší tendenční díla v boji proti syfilidě, soubojům, potratovým zákonům nebo proti polepšovnám. Angažovanost chce pracovat na postoji [...]. Přednosti, jež má angažovanost proti tendenčním svazkům, dodává obsahu, pro nějž se básník angažuje, mnohoznačnost.*“ (Adorno 1969: 5) Slovy V. Effenbergera: „[...] (fiktivní iracionalita, pozn. RP) navozuje téměř automatické srovnání fiktivní a reálné absurdity. Tato proměnlivost vztahu mezi absurdností v umění a absurditou skutečnosti umocňuje agresivní intenzitu imaginace do odstiněnějších významových vazeb a do hlubší ideologické angažovanosti, než jakou představuje příliš povrchně adresní satira, karikatura, parodie apod.“ (Effenberger 1969: 17)

Oběma uvedenými citáty chceme doložit, že neustálou potřebou adresnosti a rezignací na mnohoznačnost a subjektivnost se z angažované poezie stává stejně povrchní tendenční direktivní agitka, proti jaké sama bojuje. Bylo by ovšem chybou vnímat angažovanou poezii negativně, neboť v dnešním světě své opodstatnění má – autoři reagují na soudobý neurotický svět ještě neurotičtějším pokřiveným zrcadlem. Naneštěstí přísnou desubjektivizací, silnou tendenčností a jistou mírou uzavřenosti ztrácí tato díla na estetické hodnotě, což můžeme vyjádřit slovy Karla Teigeho: „*Hodnota díla jako projektu ducha je měřena právě podle toho, jak a nakolik je objekt přetvářen, zobsažňován a doplňován v procesu tvorby.*“ (Teige 1966: 24)

Prameny:

DRYJE, František: <i>Ach! Angažovaná poezie</i> A. D. 2013. Praha, Petr Štengl 2013 KOZELKA, Milan: <i>Semeniště zmrdlů</i>, Kruce mburk, JT's 2012 LAKATOŠ, Klement Václav: <i>Kapitalistické básně</i>. Praha, Petr Štengl 2012 ROPS, Roman: <i>À la these</i>. Praha, Petr Štengl 2013 ŠANDA, Michal–ŠOFAR, Jakub–ŠTENGL, Petr (eds.): <i>3,14čo!: diskusní básně</i>. Praha, Petr Štengl 2013 WEISS, Tomáš: <i>Postkomunismus: záškrt</i>. Beroun, Za trati 2011
--

Literatura:

ADORNO, Theodor: „Angažovanost“, <i>Dívadlo</i>, 1969, roč. 20, č. 8, s. 3–13 ADORNO, Theodor: <i>Estetická teorie</i>. Praha, Panglos 1997 BROUK, Bohuslav: <i>Lidská duše a sex</i>. Praha, Odeon 1992 EFFENBERGER, Vratislav: <i>Realita a poesie</i>. Praha, Mladá fronta 1969 CHALUPECKÝ, Jindřich: <i>Na hranicích umění</i>. Praha, Prostor 1990 TEIGE, Karel: <i>Vývojové proměny v umění</i>. Praha, Nakladatelství československých výtvarných umělců 1966
--

Cestou ze hřbitova mě zaplavila dobrá nálada, jelikož jsem se těšil na Lucii a Hynka. Čtvrt roku jsem se s nimi neviděl. Patřili mezi několik posledních přátel, kteří mi z mládí, kdy ještě existovalo ledacos krásného, zbyli. Mimoděčně jsem za chůze vzpomínal, když tu, snad jako protiváha radosti, ke které třeba přispělo i slunce na únorové modré obloze, se v mém srdci a hlavě vynořil neuchopitelný, nekonkrétní pocit děja vu. Mohu jen říci, že jsem v souvislosti se svým těšením pociťoval neurčitou zatrpkllost, lítost, tesknost. Jakmile jsem se po rušné silnici vedoucí do kopce přiblížil ke známému domku se zahrádkou, přestal jsem se snažit ten rozpor spojit s něčím konkrétním, pojmenovatelným. Mou pozornost totiž plně zaujalo, že mají Braunovi na plotě Miliuse. Byla to sice jen reprodukce cestovatelovy hlavy, ale pokud mohu soudit, jako by tomu člověku nic nechybělo. I co si zrovna myslí, poletovalo v písmenech na pozadí mezi obláčky. Noblesa, vznešenost, vkus, elegance, vytříbenost, ušlechtilost, velkomyslnost. Číslicemi upozorňoval kolemjdoucí na konto, kam mu mohou posílat peníze. Na ledacos se dalo také usuzovat z jeho brýlí, úsměvu, vrásek na čele, z délky a hustoty vlasů, z tvaru uší a nosu. Ale že je tady na plotě, mě zaskočilo. Což ho Lucie či Hynek miluje? Nebo někdo jiný z jejich početné rodiny? Nebo někdo cizí? A v tom případě, dovolil se jich, když ho sem věšel? Možná si za místo u rušné silnice mohli nechat Hynek s Lucií dobře zaplatit. Napadlo mě, že se jich z legrace zeptám, zda vědí, že jim někdo přidělal na plot transparent. Usmál jsem se a už chtěl zazvonit, když vtom jsem zpozoroval skrze latky branky několik Braunových synů a mnohem víc vnuků, jak na zahrádce společně staví sněhuláka. Všichni mi mávají. Na zápraží pomalu vycházela staříčká Hynkova matka, leč ta mě nepoznala. Když jsem byl vpouštěn dovnitř a s každým se zdravil, aby to napravila, tvrdila, že jsme se určitě někde viděli. Ujistil jsem ji, že pravděpodobně ano. Její vnukové mě v tom podpořili. A pak už se se mnou přišli přivítat Lucie a Hynek. Zejména Lucie dala najevo, jak je nadšená, že jsem dorazil. Avšak i Hynka můj příchod potěšil. Objímali jsme se nejen na zápraží, ale rovněž v předsíni. Ujistil jsem je, že se zdržím akorát chvilku, obědvat že nebudu.

Už si nepamatuji, o čem jsme si povídali. Nepochybuji však, že jsem chválil všechno, s čím se mi pochlubili, a že jsem se pohoršoval, když se zmínili, jakým nehořázmostem museli čelit. Za největší nehořázmost – ta se mi ovšem vryla do paměti nesmazatelně – považovali, že by měli doplácat na tragédii, která postihla strýčka. Kroutil jsem nad tím navenek hlavou, leč uvnitř jsem se nemohl kvůli své nerozhodnosti zbavit soucitu se strýčkem, jehož jsem v domku dřív rovněž vidával a nepřipadal mi jako učiněný zloduch. Rád bych věděl, kde teď asi žije, ale nezeptal jsem se. Místo toho jsem ty dva pochválil, že se nenechali tím intrikánem zmanipulovat. Chápavě jsem přikyvoval, abych jim dal najevo, že kouřil-li denně trávu, zaslouží si v nejlepším případě od svého okolí lhostejnost. Litovat ho není třeba. Stejně mi však ani takové sebezapření nebylo nic platné. Měl jsem si pro sebe nechat všechno. Vlastně i tyto řádky. Vždyť komu to bude k něčemu dobré? Kdo mě za ně pochválí? Jen vyvolám stejnou nevraživost, jakou popisují. Možná ještě větší. Nebo naopak nepochopení a další lhostejnost. Ovšem naděje, ta zůstává na dně. Takže si nemohu pomoci. Jenomže když jsem byl u Braunů na odchodu a zeptal se: Víte, že máte na plotě transparent s Miliusem?, žádná naděje na dně nebyla. Ostatně

v prvním okamžiku nic nenasvědčovalo, ani tomu, že dojde k roztržce. Hynek řekl, že Miliuse přidělali na plot synové. Připustil, že ho asi milují, přinejmenším vlažně. A dodal: To já miluji Přemysla. Já taky, hned se přidala Lucie, abych si snad o ní nemyslel něco jiného. Přikývl jsem, aby si snad oni zase nemysleli, že mě jejich láska k Přemyslovi zaskočila. Stáli jsme již u dveří, již jsem byl obutý, na sobě jsem měl kabát, v ruce hřbitovní igelitku a kuličku. Byl jsem připravený k odchodu. V kalendářících jsme měli poznamenané datum i hodinu, kdy se uvidíme příště. Pouze jsem ještě pronesl cosi obdivného při pohledu otevřenými dveřmi do kuchyně na dlouhý, zřejmě několika bílými ubrusy potažený jídelní stůl, neboť jsem si představil pohodu, jaká u něho nastane, až tam všichni bez strýčka společně zasednou k nedělnímu obědu. Lucie se za sebe jen roztržitě ohlédla, načež se zeptala: Koho miluješ ty? A tak jsem vyslovil nahlas, co jsem dlouhá léta v srdci a hlavě cítil, ale udržoval z pudu sebezáchovy v tajnosti. Mohu se však hájit tím, že na jméno toho vyvrhele, vedle kterého je strýček pouhý pšák, jenž navíc na radostné chvíli s trávou doplatil, se sami zeptali? Ne, tím se hájit nemohu, to mě samozřejmě neomlouvá. Spíš mi z představy všeobecné nedělní polední harmonie u téměř nekonečného bílého jídelního stolu selhala v hlavě pojistná záklapka, takže jsem vypustil z úst jméno Brouk. Hned mi došlo, co jsem způsobil, jak nenapravitelně jsem se tím jedním slovem odrovnal. Díky zděšení v Luciině tváři mě dokonce napadlo, že v poledne zhaslo slunce. To není možné! Já vím, že si děláš legraci, ale ani z legrace ho přece nemůžeš milovat. Ne, tohle ještě musíme probrat. Kohokoliv, jenom ne jeho. Měla zadržet Brouk i jen vyslovit. Zato ze mě kvůli té porouchané záklapce vylétlo ještě několik vět, které jsem do té chvíle nesčetněkrát použil v představách diskuse, jaká nyní nastala, a já slyšel na vlastní uši svůj hlas: Tak mi tedy, Lucie, porad, čím jiným lze vzбудit v dnešní době rozhořčení, může-li se všechno? Já na nic jiného než na lásku k Broukovi nepřišel. Jedině chválit Brouka je zločin. Ale proč zrovna Brouk tak vadí? Vždyť jsem nejspíš jediný na světě, kdo ho miluje. Mohli byste mu to vlastně spíš přát. I Přemysl by mou orientací snad nepoprvhoval, mávl by nad tím velkoryse rukou. To teda v žádném případě! Ne, tohle, Zdeňku, musíme probrat. Sevřela ruce v pěst. Představil jsem si, že se na mě vrhne, ale ona ani nic nezačala probírat. Šla do kuchyně a zavřela za sebou dveře. Dlouhý bílý jídelní stůl v tu chvíli jako by zmizel za mrak. I kdyby se mi od Brouka za mou lásku nikdy v budoucnu dalšího zážitku nedostalo, už jen tato odměna stála za to. Tohle si ovšem uvědomuji teprve nyní. U Braunů byla ve mně malá dušička, i když jsem zůstal v předsíni u dveří akorát s Hynkem. Nechci lhát, že jsem se nebal. Hynek si sice zachoval jistý nadhled, poučil mě, že Brouka bohužel nemilují jen já, snad se tomu i usmál, ale nechci si nic idealizovat. Ze dveří, ač jsem byl již nachystaný, mě však nevystřčil. Proto jsem mohl připustit, abych trochu nabídl aspoň jemu ruku k smíru, že si ani já nemyslím, že je Brouk srovnatelný s donem Quijotem, nicméně je jediný, kdo má smysl pro humor, čímž je mi blízký. Jako by byl na jedinou zmaten a nepamatoval si, co řekl před chvílí, zopakoval – tentokrát mu

zřejmě nedopatřením vypadlo bohužel –, že Brouka nemilují jen já. Přesto jsem byl v prvním okamžiku přesvědčen, že na tom smíru opravdu trvá. Abych jej prohloubil, zareagoval jsem udiveně: Ještě někdo ho miluje? Tomu nevěřím! Copak ty někoho takového znáš? No jistě. Snad i trochu zamrkal. V tu chvíli mě dokonce napadlo, jak těžké musí mít soužití s netolerantní Lucií, a chtěl jsem se mu začít svěřovat, že jsem mu dřív nevěřil, že je Lucie tak strašně nesnesitelná, jak mi ji líčil, že mě sice těmi



různými historkami dobře bavil, ale byl jsem přesvědčen, že si je vymyslí nebo přinejmenším hodně přehání, že jsem oceňoval hlavně, jak se zajímavě vyjadřuje, ale nyní nepochybuji, že ta líčení manželství s Lucií mohla být či byla realisticky přesná, že stejně žádná fantazie svým účinkem realismus překonat nemůže. Leč nic z toho jsem neřekl, jelikož po mrknutí dodal: Brouka miluje zaostalý venkov. Takže takhle mi dává najevo svou tolerantnost k jiným citům. No, škoda. Ačkoliv jsem ho pro to papouškování nepříliš zajímavé fráze spíš litoval, ohradil jsem se, že žádný zaostalý venkov dávno neexistuje, protože kdyby existoval, tak by přece miloval Bedřicha, který tvrdí, že nikdo není zaostalý. Načež jsem se i já opakoval, neboť jsem dodal, že Brouk má smysl pro humor. On nicméně trval dál na tom, že zaostalý venkov miluje Brouka. Snad mě chtěl úsměvem přimět, abych se chytil za nos a ohradil se, že se zaostalým venkovem nemám nic společného. Jenomže já se nedal. Stejně jsi mě nepřesvědčil, že Brouka nemilují na celém světě jenom já. Aby však v tom Hynek neviděl důvod k další hádce, také jsem znovu připustil, že netvrdím, že Brouk je druhý don Quijote. Jenom se mi zdá, že mám k němu nejbližší. Hynek se bohudíky opět usmál. S takto zajištěným zázemím by mi bylo líto, kdybych se přece jen nepokusil rozloučit s Lucií. To příští setkání máme poznamenané, takže jej nebudu připomínat, abych se nepřipravil o možnost očekávání. Zatukal jsem na ten bílý mrak v podobě kuchyňských dveří. Zaskočilo mě, jak rychle otevřela. Tak já už musím jít, řekl jsem. Za Lucií jsem zároveň uviděl jídelní stůl jako proměněný kouzelným proutkem, neboť ubrusy byly zaplněny dlouhými řadami talířů a talířků, skleniček, ubrousků s přibory a uprostřed svícny. Tys mi teda, Zdeňku, dal. Odložila na kraj stolu prázdný tác a sevřela ruce v pěst. Obejmul jsem ji a ona mě taky. Sotva jsme se však zase na prahu do ku-

chyně od sebe vzdálili, jako by se probírala z nějaké roztěkanosti, znovu zopakovala: Tys mi s ním teda dal. Chápal jsem, že po tom všem, co se stalo, nemůže naše setkání tentokrát skončit pouhým obejmutím. S mou náklonností k Broukovi se nejspíš nesmíří nikdy, leč nyní, protože se o ní teprve dověděla, ji ještě nepovažuje za tak fatální, aby nemohla být upřímně přesvědčena, že mi může takovou blbost pádnými argumenty rozmluvit. Najednou na to šla kupodivu oklikou. Zeptala se, koho miluje má žena. Zaváhal jsem, takže pro jistotu, jako kdyby mi chtěla sama nenápadně napovědět, dodala: Doufám, že miluje někoho jiného. Zase jsem se musel usmát, že se ani vyslovením jména mého favorita nechce poskvírnit. Ona si však můj úsměv takto nevyložila, jelikož prohlásila: Tak vidíš, Hanička se vyzná. Ta si umí vybrat. Ale pak si povzddechla a ruce sevřené v pěst pokrčila před sebe a zabubnovala s nima do vzduchu mezi námi. Každý je lepší než on. Znovu zabubnovala. Já si vůbec nedovedu představit, jak někdo po Vítovi může milovat Brrr. Vždyť Vít byl elegantní, měl vkus, hezky se oblékal. Před ním bych i klečela, kdyby si to přál, a vůbec by mě to neomezovalo. Mohl jsem si po takovém vyznání troufnout říct, že já ani Víta nemiloval? Mohl, proč ne. Byla by to pravda. Ovšem byla by to také asi poslední věta, kterou bych v životě vyslovil. Vít pro mě a pro Hynka pokračuje pouze v Přemyslovi, prohlásila téměř varovně místo pozdravu.

Cestou domů jsem si představoval, jak Braunovi sedí u toho svátečního stolu, jedí nedělní oběd a mezi sousty i chody Lucie za Hynkova občasného přikyvování o mně všem vypráví, aby věděli, co jsem zač, že to sama netušila. Ony se tváří zprvu nevěřičně, pak pohoršeně, pak někteří porovnávají Brouka s Miliusem, jiní s Přemyslem a jiní ještě s jinými a všichni vyzdvihují nezpochybnitelné přednosti svých lásek, aniž by si navzájem svůj vkus či orientaci kritizovali. Jenom z Brrr a ze mě jsou zhnušení, pohoršení. Nicméně nejvíce se u Braunů tentokrát hovoří o mně. To nemá obdoby. Konečně jim stojím za to, aby se mnou zabývali, abych jim stál za desítky postřehů a narážek. Ani jsem nevěřil, že se kdy takového zájmu o svou osobu dožiji. Leč za to mohu být vděčný jedině Broukovi. Kvůli sobě samotnému bych nikdy nikomu za tolik pozornosti nestál. Ale vždyť jsem se přece pořád snažil!, zvolal jsem v duchu na přechodu. Opět se mi totiž, tentokrát právě uprostřed vozovky, objevil před očima Vít v celé své skromné mohutnosti, jak sedí v elegantním zeleném saku s rukama opřenými o kolena na židličce před knihovnou. Červený motýlek, bílá košile. Sklonil jsem se před ním a krátce jsme se představili. Zdůvodnil mi, proč je ostražitě příkrčený. Musíme být opatrní. Každou hodinu přijde někdo o život, většinou se to ani nedovíme. Ale na protějším chodníku byl v mé mysli krásný, poměrně teplý slunečný podzimní den. Vyměňoval jsem u vchodových dveří normální kování a normální vložku za bezpečnostní. Dosud jsem nic takového nedělal, takže mi to šlo velice pomalu. Pořád jsem musel studovat obrázky v návodu. Z rádia jsem k tomu poslouchal pohřební hudbu a oslavné projevy, plné žalu nad ztrátou milované bytosti. Rád na ten den vzpomínám. Stále mám dobrý pocit, že se mi podařilo bezpečnostní kování a bezpečnostní vložku nakonec úspěšně na-

montovat. Dveře se zavírají a otvírají a lze je zamknout i odemknout. Ovšem též na Víta musím myslet. Sám jsem ho viděl zblízka živého sice pouze jednou v životě, zato mého bratra to byl asi největší kamarád. Teď už vlastně žádného kamaráda nemá. Hynek a Lucie se s Vitem znali nejspíš podobně jako já. Já s bratrem se nevidím téměř nikdy. Všichni jsme, snad až na výjimky, samotáři. Blížil jsem se k domovu, když mě navíc napadlo: Výjimky jsou možná jen zdánlivé. A jako na potvrzení té myšlenky se mi vzápětí ono dějá vu ze hřbitova přestěhovalo do mého dětství a já si vzpomněl na tátu. Vyprávěl mi tehdy, že ho vzal dědeček, otec mé matky, jednou v létě, prý jsem ještě nebyl na světě, na celodenní výlet za kamarády z války. Líčil mi, jak se na ně dědeček těšil. Dlouho se s nimi neviděl. Ve vlaku i celou cestu z nádraží na statek, kde měli sraz, se nahlas probíral dávnými vzpomínkami na každého z nich. Jistě toho spolu nemálo prožili. Jenomže na statku se s nimi pohádal, protože pochopil, že milují jiného velitele než on. Navzájem si je očerňovali. Šel jsem raději na dvůr, ale rovněž tam bylo z otevřených oken zřetelně slyšet Posera! Zbabělec! Zrádce! Jidáš! Kolaborant! Jezule! Dědečkovy nadávky se v přesile nadávek spolubojovníků ztrácely. Když

jsme se už v poledne vraceli, byl zase jako obvykle podrážděný. Cestou k vlaku stále dokolečka opakoval: To byli ale blbci! Jeden větší než druhý! Táta mi dokonce řekl, že na závěr toho jediného společného výletu tehdy dědeček s despektem prohlásil: Zaostalý venkov. Nejsmutnější na tom

ale je, že ani jeden z těch milovaných a nenáviděných velitelů se nedočkal konce války, že oba padli v boji. Ten, kterého miloval dědeček, měl aspoň hned po válce pomník. Odhalení pomníku veliteli, kterého milovali ostatní, byl sice dědeček ušetřen, jenomže nejspíš ani žádný z dě-

dečkových spolubojovníků již tou dobou nebyl na světě, takže jim osud, co se týče pomníku velitele, dopřál pouze zklamání a důvod k zatrpklosti.

Bylo mi teskno. Hanička se už ve dvěřích ptala, zda jsem se cestou ze hřbitova stavil u Braunů. Přikývl jsem. Divila se, že jsem nějak brzo doma. Namítl jsem, že jsme přece byli s Lucií a Hynkem domluveni, že se u nich zastavím jen na chvíli. Tak proč jsi smutný? Tvrdil jsem, že nejsem smutný. Pak jsem jí nicméně vyložil, za co mohu být vděčen Broukovi už teď. Ovšem kromě toho jsem byl rád, že prohlásila, že v mém podání jí to připadá zajímavé. A to ještě když jsem večer před spaním otevřel počítač a podíval se na mail, zda mi někdo nepíše, uviděl jsem tam v příloze od Braunů sám sebe krácejícího jako smrtka s kosou přes rameno mezi poli. Hned jsem v záchvatu nadšení Haničku probudil a dovedl ji pomalu před obrazovku. Nevrlé na ni mžourala, ale posléze musela uznat, že lepší vyvrcholení bych nevymyslel, a dokonce mě sama od sebe trochu pohládila.

Foto Martin Langer

POLEMIKA 7 tezí proti 12 odstavcům o próze

Tento text je polemickou reakcí na „12 odstavců o próze“ Jany Šrámkové, Jana Němce a Ivany Myškové

1. **Žádný anachronismus v literatuře neexistuje.** Očekávat velký román nebo velkou báseň je plným právem kritiků a autoři by měli být za toto očekávání rádi, neboť svědčí o zájmu a víře v možnost výskytu takového díla. Homér nebo například Elfriede Jelineková jsou aktuální jistě kvůli tomu, co je v jejich dílech nadčasového, ale veškerá nadčasovost má původ v čase. A to je důvod, proč má smysl je číst. Jejich díla, jako díla každého autora, vznikají v časově ohraničených (sociálních, filosofických, teologických) podmínkách, ze kterých dílo čerpá živiny a které tvoří jeho prostor. Dnes, stejně jako před staletími, jsou prostorem díla zase určité sociální, filosofické a teologické okolnosti, i když se diametrálně liší od okolností a podmínek známých z minulosti – to je empirický fakt, protože nežijeme ve vzduchoprázdnu. To znamená, že velký román nebo velká báseň jsou možné i dnes, a proto není anachronismem ani volání po nich. Důležitější než to, co je očekáváno od autorů, je, co autoři očekávají sami od sebe. Jde o to, jak autoři chápou sami sebe. Kdo uvěří spisovatel, který mluví o životní praxi a psaní jako o *obdělávání svého šachového políčka*? Koho a čím může oslovit literatura, která předem nepřipouští možnost vlastní velikosti a utíká před ní?

2. **Nebude-li mít literatura velké autorské a kritické osobnosti, nebude vůbec.** Velká osobnost jistě netvoří vždy velké dílo, ale bez velkých osobností je pravděpodobnost výskytu velkého díla prakticky nulová. Nezpochybnitelný význam mají v literatuře i autoři, kteří svou výpověď chtějí omezovat malými formami a redukovat ji na privátní sdělení. Co si však počít s literaturou, která jiné autory než tyto negeneruje? Dnešní mediální prostor není vstřícný k žádnému autoritativnímu hlasu a vzhledem k tomu je zbytečné se vůči takovému hlasu vymezovat. Litera-

tuře by ale mohl svými nároky prospět. Co s literaturou bez velikánů?

3. **Svět je aktuální, protože je přítomný.** Je tady vždy právě teď, a to včetně minulosti. Vše, co bylo, je teď znovu. Otázkou není, zda přijmout, či odmítnout aktuálnost jako takovou, ale jak ji přijmout a z jakých perspektiv ji nasvětlovat. Apriorní odmítání aktuality je nekrofilní tendencí, která z autorů činí umělecké mrtvolky. Vysoká literatura přitom vůbec nemusí splňovat publicistická kritéria, ale je si vědoma, že stejně jako je mimo čas, je také v čase. Proto literatura není pouze autonomní sférou. Báseň ke mně přichází ze skutečnosti umístěné v čase a k ní se zase vrací. Dílo je částečně autonomní jen ve chvíli, kdy vzniká a je nehotové, samo před sebou. Je čas položit si otázku po situovanosti literatury, které se nijak nedotýká vlastní přítomnost. Co s literaturou, která pasivně přejímá mediální interpretace přítomné skutečnosti a nepřichází s původním sdělením?

4. **Angažovat se není totéž jako dělat dobře svou práci.** Ve „12 odstavcích o próze“ se dočítám: *Jako spisovatelé se angažujeme zaprvé psaním, zadruhé psaním a zatřetí psaním, a to na úrovni, jaké jsme každý schopeni*. Zedník zedníčí, horník horníčí, spisovatel spisuje. Kladu si otázku, co má tato „angažovanost“ společného s *bytostným zájmem a starostí o svět*, který je ve „12 odstavcích o próze“ deklarován. Napsal jsem jinde, že básník se ve světě angažuje intenzitou celé bytosti. Chtěl jsem tím říct, že básník chápe a zakouší svět jako svou osobní věc a působí v něm celou svou bytostí, nejen mozkem nebo rukou, která vykonává akt psaní. To ale předpokládá dvojí odvahu. Nechat se oslovit, zasáhnout a třeba i zranit; a *nahlas* promluvit o své zkušenosti tak, aby se v ní poznal i někdo jiný. Co znamená angažovat se psaním? Psát znamená zmocňovat se světa a činit sám sebe bezmocným. Připojený ke světu už každý z nás je. Jde jen o to, chtít vidět jak.

5. **Básník může věřit jen své poezii.** Proklamovaná vyznání a sounáležitost s čímkoli člověka (jako autora) nespasí. Přihlásit se k určité ideologii, již existujícímu a kodifikovanému věroučnému systému, filosofii nebo náboženství, je redukcí sebe sama. Člověk si tím ulehčuje, snad aby si nepřipadal tak těžký a snad proto, že svět se pak jeví být čitelnějším bez rozporů, kterých se vzdal ve prospěch svého vyznání, nikoli však svůj. Nedokázal bych svědomitě vměstnat celou svou rozpornou existenci do toho či onoho šuplíku. Člověk, a tím spíš snad básník, by asi měl umět sám sebe přijmout v celé škále toho, kým je, a nic si neusnadňovat. Básník bude vyčnívat a přechuhovat přes každý věroučný systém, protože princip, který v něm pracuje, nesenese žádnou vnější nadvládu. Roger Gilbert-Lecomte říká: *Básník může věřit jen své poezii. Nikdo nemůže být vidoucím a současně učedníkem nějakého náboženství nebo jakéhokoli myšlenkového systému, neboť by zrazil své vidění*. Jenomže aby básník mohl věřit jen své poezii, musí být vidoucím. Aby mohl být vidoucím, musí vidět a chtít vidět. Z aktuálních polemik na stránkách literárních periodik mám pocit, že zaslepeni obviňují jednooké ze zaslepenosti. Nezamlčování vlastních ideových předpokladů a předsudků v debatě o literatuře však nelze interpretovat jako *opětovnou ideologizaci literatury*. Jde naopak o odvážné gesto, které se nabízí diskusi. Její součástí by však jistě neměla být neoprávněná nařčení ze stalinismu, cenzury a kádrování autorů.

6. **Volím Mažnáka a v případě nouze i Hurvínka.** Pokud spisovatelům a básníkům dělá starosti stav spisovatelských organizací a nejsou spokojeni s tím, kdo je v rámci nich reprezentuje, nechť se pokoušejí tento stav aktivně měnit. Paušální odmítnutí spisovatelských organizací nepomůže spisovatelům ani české literatuře a konzervuje stávající podmínky v nich. Ukázat na něco prstem je potřebné gesto, ale dokud si dotýčný neušpiní obě ruce, je

možné ho považovat za alibismus. Na rozdíl od autorů „12 odstavců o próze“ mě literární ceny a personální obsazení jejich komisí netrápí. Autor má svrchované svobodnou vůli cenu si nezasloužit nebo ji odmítnout, ať už v její komisi zasedá Mažňák nebo Hurvíněk.

7. **Fragment umlčuje.** *Naši ambicí je svědčit o světě. A protože píšeme o světě téžavě a tekutém a tříštivém, nemůžeme o něm vypovídat pevně a uceleně [...]*, píše se v jednom z odstavců. Kladu si otázku po povaze svědectví, které chce pouze pasivně reprodukovat předem danou, byť tekutou, tvárnost světa a neusiluje o scelující výpověď. Lze pak ještě mluvit o svědectví, natožpak o světě, k jehož aktualitě se autoři „12 odstavců“ staví velmi rezervovaně? Jako by z tohoto postoje promlouvala celá devadesátá léta. V devadesátých letech se nám (dnešním třicátníkům+) tvrdilo, že velká vyprávění jsou mrtvá a další velká vyprávění nejsou možná. Tvrdilo se nám, že společnost neexistuje, že je tady každý jenom a pouze za sebe. Tvrdilo se nám, že vypovídat, vydávat svědectví, vůbec mluvit lze jediné fragmentárně a privátně. Tvrdilo se nám, že žádná perspektiva mimo toto vakuum není myslitelná, neboť bychom se pak ocitali povážlivě blízko nárokům na univerzalizmus a tím i blízko totalitě. Vůbec slovo „totalita“ bylo strašlivým a zapuzeným slovem, které budilo hrůzu, protože mělo tehdy jen jeden význam. Tvrdilo se nám, že to právě „autentické“ umění je pouze osobní výpověďí zbavenou společenských souvislostí. Neexistovala pro nás už žádná podvratná sdělení. Každá revolta byla předem privatizována obecně sdíleným přesvědčením, že v podstatě není proč a proti čemu revoltovat. Byl to malý, do sebe zapouzdřený svět, který se tvářil, že nemá žádný vnějšek. Je načase zaznamenat, že devadesátá léta máme za sebou a jejich mantry se přežily. Jsem přesycený fragmenty a fragmentárními výpověďmi. Fragment nemožňuje vztáhnout se a vyslovit k celku. Jsem pro totalitu proti fragmentu.

Kamil Bouška

Jan Brož se nikdy nepovažoval ze velkého čtenáře. Je sice pravda, že i on čas od času otevřel některý z literárních bestsellerů, o kterém diskutovali kolegové v redakci, přátelé v baru nebo lidé v tramvaji, četl ho ale spíš ze zvědavosti než z potěšení a málokdy u něj vydržel až do konce. Tím jeho zájem o beletrii končil – a poezii, té už neholdoval vůbec. Stejně jako řada dalších ji měl spojenou s povinnou školní recitací, takže si dnes ze všech básniček, které kdy musel coby student přečíst, pamatoval jen jednu jedinou ze staré čítanky. Vlastně šlo o pouhý útržek: *Clown Pom ten večer před cirkem vypustil obecenstvu na uvítanou veliký balon DNES NAPOSLED*. A právě na něj si vzpomněl, když toho rána přijížděl do Ostravy.

Na zvalené louce u dálničního přivaděče stál cirkus a vyvolával neodbytný dojem, že ho tam musel někdo zapomenout při unáhleném odchodu. Stál v objetí pestrého panelového sídliště, pestřejšího, než byl on sám.

Červené a žluté pruhy zaprášené plachty se sbíhaly do zdvižené špice hlavního stanu, na plůtku rozestavěném okolo areálu se sušily strakaté ručníky, přívěsy a karavany spaly v ranním šeru. K životu se hlásilo jen tucet rozsvícených oken panelákových kuchyní.

Mrzelo ho, že nemůže zastavit a pořídit pár snímků té bizarní, odevzdané scenerie (jak je to dávno, co byl v cirkuse? Jak dlouho ještě bude moc vůbec nějaký cirkus navštívit?), jenže pokud chtěl stihnout aspoň jedno rychlé kafe, nesměl se zdržet ani o minutu. A tak s povzdechem zařadil a ztratil se ve změti hal na ostravské periférii.

Brož se už několik let živil jako fotograf-reportér velkého pražského deníku, a pokud mu pracovní záměry nezhatil stále těsnější rozpočet vydavatelství, které v cestě za úsporami sahalo na vlastní fotografie vždy mezi prvními (a když pominul přepjatý zájem Magdy z personálního oddělení, která mu neúspěšně nadbíhala víc než půl roku), neměl si na co stěžovat. Rád navštěvoval neznámá místa, rád se seznamoval s cizími lidmi, rád je portrétoval, rád vyprávěl jejich příběhy – a to všechno mu jeho profese umožňovala.

Nyní mířil do uhelného dolu Kateřina nedaleko Ostravy, který se v posledních letech stal hlavním symbolem upadlé slávy zdejšího kraje. Kondice podniků v lidnatém regionu totiž rok od roku slábla. Ceny uhlí rostly, doly zavíraly – a s nimi i hutě, strojírny, železárny... Brána se dnes měla zavřít i za horníky na Kateřině a Brožův úkol zněl jasně: zaznamenat poslední den jejich fárání.

Mezi horníky se těšil. V prostředí těžby spatřoval výborné kulisy třeba už jen kvůli industriálním stavbám, ze kterých díky hře světél a stínů ve velkých, zaprášených halách vždy vzešly vděčné a poutavé snímky. Zkušenost s industriálem navíc udělal v době, kdy v redakci začínal. Tehdy ho fotoeditor vyslal do jedné podhorské oblasti na severu, kde ve velkém krachovaly sklárny. Několikasetletý zdroj obživy tamních lidí se nedokázal vypořádat s horečným tempem změn, ke kterým na trhu docházelo. A on fotografoval skláře s oranžovými míči v bílých pecích. Rozkvétající krajky pod pišticí bruskou. Zlaté štetce v pevném stisku malířek. Bílé rukavice kontrolerek kvality. Ještěrky ve skladech expedice. A vyklízení budov. A sklo, sklo, sklo. Tehdy také dokázal nadřízené přesvědčit, aby fotografiím věnovali celou stranu. Teď, když přišlo na řadu uhlí, doufal ve dvě fotografie pro noviny, možná tři u mutace pro Ostravsko – a fotogalerii pro web, samozřejmě.

Když zastavil na parkovišti před areálem dolu, ředitel Kateřiny na něj už čekal.

„Jakou jste měl cestu?“ podal mu ruku. Z černých vlasů střižených na ježka mu rostla stejně černá těžební věž.

„Děkuju, dobrou. Takhle brzo nebyly s dopravou žádný problémy.“

„To rád slyším.“

„Jen mám trochu výčitky svědomí... musel jste si kvůli mně přivstat...!“

Ředitel máchnul rukou: „Co na tom, když je to naposled.“

Spolu s posledními opozdílci prošli vrátnicí. V jejich dveřích stála vrásčitá žena upnutá do těsné uniformy, a když se Brož cestou k administrativní budově ohlédl, viděl, jak si je zkoumavě prohlíží. Těžko říct, jestli ji víc udivila přítomnost nadřízeného, nebo novináře s fotoaparátem na krku a brašnou plnou objektivů.

„Pořád platí, že tady o práci přijde dva a půl tisíce lidí?“ ptal se Brož, zatímco ředitel odemykal svou kancelář.

„Ne úplně. Některé přesuneme na jinou práci nebo na jiný důl... Pojdte dál.“

Žaluzie byly stažené. V šedé místnosti stál starý sektorový nábytek, prázdná deska pracovního stolu hlásala úhlednost, z uspořádaných dokumentů v jejím rohu nevyčníval jediný list papíru. Zažloutlý plastový telefon vzpomínal na osmdesátá léta. Nové kožené křeslo. A v kameninovém květináči kapradí.

„Víte, upřímně nevím, zda mám mít radost z publicity, kterou se pokusíte našemu dolu dát ve chvíli, kdy ho zavíráme,“ zamlaskal ředitel. Oba v tu chvíli viděli dokonce omílané záběry z televizních kamer, jež se v posledních měsících upřely na důl, jeho zaměstnance, jeho vedení. Oba viděli palcové titulky vyřvávající KRACH!, které už dávno nepoužíval jenom bulvár.

„Být vámi, bych se toho nebál,“ podíval se Brož na ředitele. Ve své přísné kanceláři působil upjatě. Mobilní telefon neodložil ani ve chvíli, kdy od pracovního stolu od-souval své kolečkové křeslo. „Berte to tak,“ pokračoval, „že jenom upozorníme na problém, kterej tady máte. Myslím, že by to lidi mohlo zajímat. Ještě.“ Poslední slovo jen hlesnul.

„Problém, který máte... Nejsem si jistý tím, že s vámi bude chtít vůbec někdo mluvit. Naši lidé přeci nejlépe vědí, že nastaly jisté komplikace...“

„Já měl na mysli spíš čtenáře. Že by to mohlo zajímat je,“ usmál se Brož.

„Povíte mi něco, pane Broži?“ ředitel poprvé zvedl oči od telefonního displeje a zaklonil se v křesle. „Kdo je váš čtenář?“

„Vy?“ zkusil vtip.

„Ne,“ odmítl žertovat. „Myslím typického čtenáře. Určitě máte nějaká čísla.“

Brož si najednou připadal jako před katedrou („Který český básník je autorem básně *Cirkus*?“), ale aby řediteli vyhověl, snažil se rozpomenout. „Muž... střední věk... finančně zajištěnej... fakt mi z toho vycházíte vy,“ nechtěl se vzdát lehkého tónu. Muže v křesle ovšem neopustil přísný výraz, a tak jen ztěžka dodechl: „Manželka, jedno dítě... a Pražák.“

Ředitel se usmál. „A vy si myslíte, že Prahu zajímá něco, co se děje na druhé straně republiky?“

„Nevím. Nevím, jestli ji to zajímá, ale zajímat by ji to mělo. Minimálně se pokusíme o to, aby ji to zajímalo,“ pokusil se Brož o důraznější tón. (Kdo tady má klást otázky?)

„Proč se vás ptám,“ opřel se lokty o stůl. „Protože to nezajímá ani ministerstvo – a to přeci sedí na Vltavě. Už rok a půl nám říkají: »Je to váš byznys.« Jistě, v zásadě mají pravdu a mně osobně to vlastně může být jedno, protože já o práci nepříjdu...“ ředitel se zarazil, zkontroloval Brože i jeho vybavení, a přestože nikde neviděl diktafon, podotknul: „To vše je samozřejmě mimo záznam.“



Brož kývnul. Diktafon neměl.

„Chci jen říct, že lidí bez práce je tady v kraji čím dál tím víc, na jedno hornické místo jsou ve zdejším těžkém průmyslu navázané další tři, ale zjevně to nikoho netrápí. Trochu opačná situace než za socialismu, kdy se Ostravsko těšilo přízni. I když je pravda, že přepjaté. Ovšem...“ na leštěnou desku položil rozevřenou dlaň a změnil tón, „dost už tlachání. Musíte nafasovat helmu a oblečení. Takhle dolů jet nemůžete,“ pohledem sjel na Brožovo manšestrové sako a světlé džíny. „Hlaste se v kanceláři v přízemí, na konci chodby vpravo. Vědí o vás.“

Brož se zvedl, poděkoval a rozloučil se. Šéf dolu ho doprovodil ke dveřím své kanceláře.

„Mimochodem, tenkrát se našemu regionu říkalo ocelové srdce republiky.“

„To už jsem slyšel.“

„Propaganda, ovšem... Přesto si ale myslím, že teď by to srdce potřebovalo by-pass. To jen pro případ, že byste vy potřeboval nějaký titulek.“

Na kafe nedošlo. Až před klecí, která ho měla dopravit do hlubin těžební sluje, si Brož uvědomil, že řediteli chyběla sekretářka. Aspoň někdo dnes nemusel vstávat.

Ryšavá železniční vlečka zarůstala býlím. Odstavené vagóny připomínaly nehybné stádo hnědých hrochů zavřených za plotem z pletiva. Plechová kůže na budovách a visutých lávkách za roky zčernala prachem, za roky zrezla deštěm. Po fasádách se plazily černé copy rozvodů, z obnaženého zdiva vyhřezávaly zkroucené tračníky trubek. A dávno zaslý lak na zábradlích opadával v křehkých šupínách. Ve výšce nad dolem, vzhůru k jasnému letnímu nebi se černala dvě zkřížená hornická kladiva. Oko těžní věže žlutě mlčelo. Bílé pruhy komína zhnědly. Skleněné výplně vstupní budovy potřebovaly umýt, rámy oken přetřít. A omítka znovu nahodit. Bezmála dvou-metrovému tyrkysovému nápisu „DUL KATEŘINA“ nad vstupní branou chyběl kroužek, nyní ležel ve starém betonovém květináči mezi plevelem a sešlou, zakrslou tújí, hned vedle prázdného stojanu na kola, pod oprýskanou žlutou lampou. Naposledy zmáčknul spoušť. Potom se otočil a vyfotil i hospodu, kterou měl v zádech. Na vývěsním štítu dvojsmyslný název „Na Kateřině“ a velké logo jednoho slezského pivovaru.

Brož už absolvoval fotografování v těžební sluji, strojovnách a industriálních halách dolu a nyní mířil do hospody, kam obvykle horníci po konci pracovní směny zašli na pivo. Dosud totiž neměl příležitost si s žádným z nich dostatečně popovídat, a do své zrcadlovky přitom stále nelapil to hlavní, kvůli čemu na Ostravsko přijel – emoce spojené s posledním dnem v zaměstnání. Na podnik za tratí mu dal tip

jeden předák pod podmínkou, že jeho se na nic ptát nebude a ani ho nebude fotit. Brožovi se předákova výhrada přičila, ale protože mu jinak odmítal prozradit, kde horníky najde, nakonec s ní souhlasil; výčep „Na Kateřině“ tak byl posledním místem, kde ještě mohl *hluboký lidský příběh* vyslechnout. Nebo kde dostat „háel-pěčko“, jak by řekli kolegové.

Fotoaparát schoval do brašny, aby nedráždil hned při vstupu, a zkontroloval mobil. Problikávající ikonky na displeji oznamovaly dva zmeškané hovory a jednu textovou zprávu. Vše od Magdy z personálního.

„Zavolej mi. ASAP.“

Zašklebil se. As soon as possible. *Essú-nespásibl*.

Zaprvé: Nesnášel anglikanismy.

Zadruhé: Děsil se toho, že po něm bude chtít vědět, kdy se uvidí (kvůli jednomu omylu na vánočním večírku?), a na hloupé otázky a ještě hloupější odpovědi, na plaché mlčení a lichá očekávání neměl čas ani chuť. Protože neměl zájem. Protože zatřetí: Byla vlastně tlustá.

Telefon strčil do kapsy kalhot a vešel do hospody.

Rádio křičelo do prázdného sálu obehraný popový hit, starý přes třicet let. Z proutěných košíků na stěnách visely plastové imitace pokojových květin pořízené kdesi na vietnamské tržnici, sloup ve středu sálu zdobily vybledlé trojúhelníkové praporky ostravského fotbalového klubu. Podlahu krylo zaslé linoleum. Těch několik horníků, kteří ještě měli chuť zajít si na pivo, sedělo ve třech skupinkách na židlích z umakartu až na druhé straně místnosti. Potom tu byl ještě jeden osamělý horník a ten srkal pivo jen kousek od výčepu. Brož se posadil hned k vedlejšímu stolu.

„Jaký kafe děláte?“ zeptal se hostinského. Měl pytle pod očima, flanelovou košili a netečný výraz.

„Turka.“

„Tak prosím s mlíkem.“

Když hostinský před Brože postavil smetanku v plastové kapsli a sklenici s horkou černou kávou, zeptal se, jestli by nic nenamítal, kdyby si v hospodě pořídil pár fotografií. Hostinský nejdřív nerozuměl tomu, proč by chtěl někdo fotografovat jeho podnik, a tak mu Brož vysvětlil, že ho na Kateřinu vyslala pražská redakce a že by potřeboval udělat ještě jeden dva portréty.

„Pro mě za mě,“ pokrčil hostinský rameny. Brož poděkoval, vyndal zrcadlovku a začal fotografovat – zatím jen hospodu. Pořídil několik ucházejících snímků a nakonec objektiv zkusmo namířil ke stolům s haviří.

„Co robíš?“ ozvalo se.

„Sorry,“ řekl Brož, aniž by postřehl, kdo z horníků mluvil. Zrcadlovku nechal viset na krku. „Nebude vám vadit, když si to tu vyfotím? Potřebuju jenom pár fotek. A směl...“

Všichni se na něj podívali.

„Id's tym do řiti,“ odsekl jeden.

„...a směl bych si blejsknout i vás?“

„Do štajgrovej řiti!“ přisadil si druhý.

A třetí zavolal na hostinského: „Jaro, co to je?“

Hostinský se opřel o pult. „Chlapi, mame tu novinařa z Prahy, pry chce slyšet, co si myslíte o tem propuščani.“

„Něch idě do piče, Čechun!“

„Hyena pražska!“

„Ja přidu o pracu a on si ze mě robi ku-mediju? Kaj si to zebrał?“

Jeden nerudný horník se postavil. A další dva hned poté. Dívali se na něj s odporem, ve tvářích jim cukalo. Ostatní významně potahovali z cigaret, ruce drželi na poloprázdných püllitrech. Brož si před rozkacenými, ale zjevně unavenými muži připadal jako v aréně. A mříž ho od nich nedělila.

obsah tvaru, ročník 2013

První je uvedeno číslo strany, následuje číslo čísla lomené rokem

Studie a eseje, publicistika

Allison, John: Hluboké vidění Johna Ruskina 9 10/13
Antošová, Svatava: O proměnách kontraestablishmentu 14–15 16/13
Badiou, Alain: Třetí nástin manifestu afirmacionismu 12–13 1/13; 12 2/13
Balík, Štěpán: Mezi Friedem a Frýdem 14 9/13
Bartlová, Milena: No culture – no future 4 5/13
Beran, Zdeněk: Proč je důležité mít Filipa 18 6/13
Bolter, David Jay: Technologie psaní a hmotná kultura 8–9 17/13
Borzič, Adam: Zachraňte kulturu 2013 4 5/13
Buddeus, Ondřej: Kultura jako veřejný statek 10 6/13
Česka, Jakub: Francouzské romány Milana Kundery 8–9 14/13
Debeljak, Aleš: O dvacet let později 6 15/13
Deniš, Karel: Cinema paradiso: Ennio Morricone 85 14–15 19/13
Deniš, Karel: Můj bratr Vinnetou 17–18 13/13
Dvorský, Stanislav: Večeře s Robertem Kalivodou 10 20/13
Fibich, Ondřej: Zedník, písmák, umělec 9 19/13
Flanderka, Jakub: Věra Nosková: Bereme, co je 19 21/13
Fridrich, Radek: Fungujte krásně aneb O divném doktoru Raffelovi ukrytém na Děčínsku 12 7/13
Gabriel, Tomáš: Vůle a vytržení 14 12/13
Hájek, Jonáš: Básníci budou muset být hledáni 14–15 9/13
Hemelíková, Blanka: Václav Lacina – parodik 20–21 21/13
Hložek, Ondřej: Jedenáct intenzivních let. Poezie na Opavsku 18–19 11/13
Hrdlička, Josef: Mluvicí ryba čili Báseň a čas 16–17 18/13
Hrubešová, Jindra: Andrzej Stasiuk: Tři hry 15 9/13
Charvátová, Anežka: Překládat Bolaňa stokrát jinak 13 3/13
Chateau, Ladislava: Lež je vždy činem autora, nikoliv díla 17 8/13
Janoušek, Pavel: Proč by měl stát podporovat živou kulturu, například literární časopisy 2 3/13
Janoušek, Pavel: Rozprava na obranu historie, zvláště literární 19 10/13
Kanda, Roman: K tematizaci modernosti v románech Milana Kundery 9 14/13
Kanda, Roman: Kafka na zámku: Nástin trojího čtení 10 12/13
Kanda, Roman: Witold Gombrowicz mezi Východem a Západem 8–9 6/13
Kloos, Remi: Diskutéri 17 19/13
Král, Petr: Lautréamont v Praze 13 9/13
Král, Petr: Náměty I 18 2/13
Král, Petr: Náměty II 18–19 4/13
Král, Petr: Náměty III 16–17 7/13
Král, Petr: Náměty IV 16–17 10/13
Král, Petr: Náměty V 20–22 13/13
Krochmalný, Ondřej: Prach na zboženišti: estetika melancholie u Waltera Benjamina 7–8 19/13
Líman, Antonín V.: Bašóova žába 5–6 11/13
Linhart, Patrik: Indiana Jones a ztracená geografie Edenu 17 2/13
Linhart, Patrik: Kafka v Siřemi 17 4/13
Linhart, Patrik: Skrytá knihovna nejkrásnějších jmen 12–14 8/13
Linhart, Patrik: Temná vise retrofuturismu: noc, pára a démoni 16 20/13
Machovec, Martin: „Táto, povídej!“ konečně nejen „pro delfína“ 24 21/13
Mlejnek, Josef: Nepřítomnost nesmrtelného 10 16/13
Mrázek, Ondřej: Jurodivá říše slova 4–5 2/13
Novotný Vladimír – Kozár, Aleš: Pugétek k pomníku Františka Benharta 20 15/13
Novotný, Pavel: Hans Magnus Enzensberger a jeho „Zánik Titaniku“ 13 4/13
Novotný, Vladimír: Miška Šolochov = literární podvod století 8 2/13
Ort, Jan: Bůh je všude, nejen v kostele 9 12/13
Papoušek, Vladimír: Co viděla Libuše 10–11 10/13
Pechar, Jiří: Avantgardy z pohledu současnosti 8–9 20/13

Piorecká, Kateřina: Konečně jsem mohl psát, jako jsem hrával na klavír... 8–9 3/13
Piorecká, Kateřina: O paměti míst 13 13/13
Piorecká, Kateřina: Psaní na dotek 5 17/13
Piorecký, Karel: Svědomí národa mlčí 4 1/13
Solařík, Bruno: Počítání hrušek 10 20/13
Špína, Michal: Ventimiglia aneb O duchu pohraničních stanic 12–13 6/13
Štampach, Ivan O.: František: ježíšovec pontifikem 8 21/13
Štefanová, Veronika: Hrají si tři tygři? 12–13 14/13
Tichák, Tomáš: S Mrozem na Fišplacu 10 16/13
Tírala, Martin: Proměny poezie haiku v dějinách japonské literatury 4 11/13
Vévoda, Rudolf: Svatý Ludvík, ideál křesťanského krále 7 2/13
Wilson, Lamborn Peter: Beton a cement 9 7/13
Zdařilová, Eva: Konec romské kultury v Čechách? 6 12/13

Reportáže

Antošová, Svatava: Občanská pozice 15 5/13
Janáková, Barbora: Tak dlouho se shánějí peníze na živou kulturu, až se demonstrace semele 5 5/13
Sequens, Helena: Vzpomínky na budoucnost – obsaď a žij! 19 15/13

Rozhovory

Alster, Darina 8 10/13
Badiou, Alain 15 7/13
Básník Ticho 4–5 10/13
Borkovec, Petr 4 6/13
Buddeus, Ondřej 4–5 14/13
Červenka, Jan 4–5 12/13
Denemarková, Radka 4–5 3/13
Dryje, František 10 5/13
Flaška, Jan 14–15 8/13
Gorbaněvskaja, Natalia 6 2/13
Hodrová, Daniela 4 17/13
Horváth, Juraj 20 17/13
Houdek, Lukáš 13 2/13
Klíčová, Eva 4–5 18/13
Košut, Viktor 16–17 8/13
Koukal, Pavel 14 16/13
Kozelka, Milan a Těsnohlídek ml., Jan 12 5/13
Král, Petr 4 3/13
Krynicky, Ryszard 13 12/13
Kunze, Reiner 4–5 16/13
Líman, Antonín V. 5 11/13
Lundiaková, Hana 20 1/13
Martinec, Pavel 7–8 11/13
Mrozek, Sławomir 8–9 16/13
Notley, Alice 4–5 9/13
Ohnisko, Milan 4 8/13
Osti, Josip 13 15/13
Pahor, Boris 4–5 15/13
Prelovšek, Damjan 16–17 15/13
Rajčan, Pavel 15 19/13
Řehák, Jakub 4–5 19/13
Řehák, Petr 4 13/13
Švihlíková, Ilona 19 9/13
Verdiňš, Kārlis 12 13/13
Volf, Zdeněk 4–5 21/13
Žák, David Jan 14 11/13

Ankety

Anketa o cestování (přispěli Lubomír Martínek, Božena Správcová, František Dryje, Ivan Matoušek, Josef Hrdlička, Petr Hrbáč, Václav Kahuda, Petr Pazdera Payne, Petr Král, Ladislav Selepko, Miroslav Fišmeister, Jaroslav Kovanda, Vladislav Reisinger, Petr Maděra, Roman Erben, Kateřina Bolechová, Petr Čermáček, Josef Straka, Vít Kremlička, Pavel Novotný, Michal Šanda) 8–9 13/13
Architektura očima 26 autorů (přispěli Božena Správcová, Lubor Kasal, Václav Kahuda, Petr Hruška, Pavel Kolmačka, Sylvie Richterová, Josef Straka, Ivan Matoušek, Petr Hrbáč, Josef Hrdlička, Štěpán Nosek, Ladislav Selepko, Petr Motýl, Jaroslav Kovanda, Vít Slíva, Kamil Bouška, Petr Řehák, Petr Pazdera Payne, Stanislav Dvorský, Jan Gabriel, Bruno Solařík,

Martin Stejskal, Roman Erben, Petr Král, Ladislav Zedník, Kateřina Rudčenková) 4–5 7/13
Literatura očima výtvarných umělců (přispěli Lukáš Houdek, Kamila Ženatá, Milan Mikuláščík, Darina Alster, Pavel Sterec, Zbyněk Baladrán, Aleš Čermák, Mikuláš, Elis Unique, Martin Kámen, Václav Magid) 6–7 10/13
Bílá stránka (anketa o technice psaní, přispěli Jan Těsnohlídek ml., Pavel Novotný, Jiří Dynka, Radka Denemarková, Svatava Antošová, Adam Borzič, Ondřej Hanus, Olina Stehlíková, Radek Malý, Ondřej Buddeus, Petr Řehák, Kateřina Bolechová, Roman Sikora, Ondřej Lipár, Simona Racková, Jan Kubiček, Kamil Bouška 9–10 17/13
Se studem v očích se doprošujeme (anketa o financování kultury, přispěli Karel Král, František Dryje, Sylvie Šeborová, Palo Fabuš, Terezie Pokorná, Yvona Kreuzmannová, Vratislav Kadlec, Martin Valášek a Karel Kouba) 6–7 5/13

Anketní otázka (Co by se muselo stát, abyste si přečetl/a báseň? ptá se a fotí Dalibor Demel)
Chassaingovi, Jean-François a Nicole 7 4/13
Racková, Marie 20 11/13
Šafaříková, Olga 17 2/13

Poezie

Básník Ticho 5 10/13
Begim, Leyla 11 5/13
Berkyová, Renáta 1, 6 12/13
Bolechová, Kateřina 7 14/13
Brousek, Antonín 1 10/13
Buddeus, Ondřej 6 20/13
Cârsteanová, Svetlana 6–7 13/13
Čerepková, Vladimíra 1 14/13
Čermák, Jakub 7–8 7/13
di Prima, Diane 1 9/13
Dryje, František 8–9 5/13
Dynka, Jiří 1 5/13; 6 14/13
Fišer, Zbyněk 6–7 17/13
Frybert, Tomáš 6 3/13
Gorbaněvskaja, Natalia 7 2/13
Hájek, Jonáš 6 19/13
Heaney, Seamus 1 15/13
Hejda, Zbyněk 1 20/13
Hrdlička, Josef 9–10 2/13
Hruška, Petr 1 18/13
Jandl, Ernst 1 17/13
Jirous, Ivan Martin 1 21/13
Kasal, Lubor 6–7 1/13
Koch, Milan 7 16/13
Korunová, Barbara 8 15/13
Kozelka, Milan 6 4/13
Král, Petr 5 3/13
Kunze, Reiner 5 16/13
Langer, Martin 8 12/13
Lipár, Ondřej 10 15/13
Malijevský, Igor 5 20/13
Mallarmé, Stéphane 1 1/13
Merini, Alda 7 21/13
Miłosz, Czesław 1 16/13
Motýl, Petr 5 6/13
Němeček, Filip 6 21/13
Notley, Alice 5 9/13
Novák, Jan 7 18/13
Novotný, Pavel 10–11 15/13
Ohnisko, Milan 1 8/13
Osti, Josip 13 15/13
Pélieu, Claude 5–6 8/13
Polští básníci squatů a performancí 7–8 9/13
Racková, Simona 6 9/13
Reichmann, Sebastian 6–7 4/13
Rotrekl, Zdeněk 1 13/13
Řehák, Jakub 1 19/13 7 7/13
Řehák, Petr 5 13/13
Snyder, Gary 1 11/13
Správcová, Božena 6 1/13
Srbová, Jitka N. 7 17/13
Stehlíková, Olga 5–6 13/13
Straka, Josef 9 2/13
Šťastná, Irena 6 19/13

Teillier, Jorge 7–8 18/13
Těsnohlídek ml., Jan 6 16/13
ukázky z původních českých haiku 8, 10 11/13
Vašíčková, Pavla 6–7 20/13
Vatulíková, Andrea 6 18/13
Vérdiňš, Kárlis 1, 7 3/13
Vilímek, Jan 6 21/13
z nejlepších amerických básní 2012 7–8 1/13
Zabolecki, Nikolaj 1 2/13
ze současné latinskoamerické poezie 6–7 6/13
Zemina, Jaromír 12 10/13

Poezie z virtuálních sítí (připravuje Ladislav Selepko)

Abrahám, Petr 18 13/13
Bizarretová, Lucia 18 13/13
Boček, Václav 6 8/13
Borovska, Janina 5 6/13
Gabriel, Tomáš 20 14/13
Garan, Pavol 15 3/13
Horák, Lukáš 10 5/13
Iren 14 2/13
Jerusalem, Jindřich 15 7/13
Klasová, Jiřina 16 16/13
Klíčník, Richard 13 10/13
Kuglerová, Ivana 13 17/13
Lichtenbergová, Žaneta 13 10/13
Lutzbauer, Richard 5 9/13
Matuška, Vlado 11 15/13
Medunová, Pavla 13 17/13; 14 2/13
Milěř, Antonín 15 3/13
Pospíšilová, Zdeňka 5 9/13
Roučková, Kamila 12 12/13
Sedláček, Lukáš 11 15/13; 5 6/13
Schindlerová, Lucie 10 5/13
Skromný, Radovan 15 4/13
Soustružníková, Kateřina 15 1/13
Srbová, Jitka N. 15 1/13
Šutarík, Dušan 12 11/13
Vaněčková, Kateřina 20 14/13
Zbořil, Jan 12 12/13
Zedník, Ladislav 6 8/13

Zkáza Titaniku (připravuje Pavel Novotný)

15 1/13; 14 2/13; 15 3/13; 13 4/13; 17 5/13; 7 6/13;
8 8/13; 14 10/13; 17 12/13; 18 14/13; 21 17/13;
15 18/13; 13 20/13

Co tím chtěl básník říci?

Morgenstern, Christian (Igor Fic a Ondřej Macura) 12 11/13
Puškin, A. S. (Igor Fic a Ondřej Macura) 14 2/13
Verlaine, Paul (Igor Fic a Jakub Chrobák) 9 6/13

Próza

Bolaño, Roberto 12–13 3/13
Danišová, Eva 7–8 12/13
Deklava, Milan 7–8 15/13
Grabiński, Stefan 14–15 6/13
Kratochvíl, Jiří 10–11 21/13
Kunze, Reiner 5 16/13
Macura, Vladimír 9–10 18/13
Marvan, Lukáš 9 21/13
Monterroso, Augusto 14–15 5/13
Mrožek, Sławomir 9 16/13
Pahor, Boris 5 15/13
Rops, Roman 10 13/13
Rosetti, Adina 10 9/13
Shock, Viki 14–15 18/13
Sousa Taveres, Miguel 9 9/13
Šanda, Michal 11 11/13
Špaček, Viktor 8 4/13
Vainonen, Jyrki 9–10 4/13
Vávra, Stanislav 10–11 8/13
Zemina, Jaromír 12–13 10/13

Próza na pokračování

Selepko, Ladislav: Veverky v parku Hu (1–20/13)

Slintblok (připravuje Pavel Ctibor)

Co dělá prázdná ruka 17 11/13
Happy pizza 17 19/13
Chrochtat blahem 17 21/13
Junkers WRD 13 17/13
Když ruka dosedá na příslušné místo 19 2/13
Novoluní 10 4/13
Oproti 15 9/13
Stabat 10 13/13

Světlo a pozornost 10 7/13

Tvar představuje (v závorce je uveden autor komentáře)

Bartošková, Hana (Adam Borzič) 19 12/13
Brabec, Jan (Simona Martínková-Racková) 11 1/13
Čada, Tomáš (Svatava Antošová) 10 3/13
Černík, Jakub (Mirek Kovářík) 12 9/13
Delong, Jan (Tomáš Čada) 7 20/13
Hobza, Štěpán (Petr Řehák) 19 14/13
Macháček, Jan (Mirek Kovářík) 18 15/13
Miklas, Vojtěch (Adam Borzič) 7 21/13
Navrátil, Jiří (Roman Kanda) 12–13 16/13
Odstrčil, Jan (Adam Borzič) 19 18/13
Zbořil, Jonáš (Simona Martínková-Racková) 11 7/13

Recenze (v závorce je uveden autor recenze)

Adamek, André-Marcel: Největší ponorka na světě (Jakub Grombír) 22 7/13
Baluch, Jacek: Kain podle Hrabala (Blanka Kostřicová) 3 13/13
Baluch, Jacek: Kain podle Hrabala (Roman Kanda) 3 13/13
Básník Ticho: Malá kniha noci (Patrik Linhart) 22 8/13
Bauer, Michal (ed.): Automatická madona. Antologie Skupiny Ra (Petr Král) 21 10/13
Belko, Tomáš: Nikdy nic nebylo (Aleš Misař) 21 7/13
Beňová, Jana: Preč! Preč! (Lenka Szentesiová) 23 6/13
Boček, Evžen: Poslední aristokratka (Alena Fialová) 22 3/13
Bolaño, Roberto: 2666 (Michal Škrabal) 21 3/13
Bolechová, Kateřina: Pohřebiště pecek (Ladislav Zedník) 3 18/13
Bolechová, Kateřina: Pohřebiště pecek (Martin Charvát) 3 18/13
Borkovec, Petr: Milostné básně (Adam Borzič) 3 6/13
Borkovec, Petr: Milostné básně (Petr Král) 3 6/13
Borovský, Jan: Stručná mluvnice praindoevropštiny (Lukáš Zádřapa) 23 15/13
Brabcová, Zuzana: Stropy (Iveta Mindeková) 3 10/13
Brabcová, Zuzana: Stropy (Roman Kanda) 3 10/13
Buddeus, Ondřej: Rorýsy (Jan Štolba) 3 9/13
Buddeus, Ondřej: Rorýsy (Milan Ohnisko) 3 9/13
Dačevová, Rumjana a kol.: Karáskova galerie. České výtvarné umění přelomu 19. a 20. století a první poloviny 20. století ve sbírce Karáskovy galerie (Marika Kimatraiová) 23 16/13
Dadák, Jan: Hledám kterousi věc (Petr Král) 21 8/13
Daňhelová, Lenka – Kuhar, Peter (eds.): Padesáti hlasy hovořím / S petdesetimi glasovi govorim. Antologie současné slovinské poezie (2000–2012) (Aleš Kozár) 22 15/13
Daňhelová, Lenka: Její bolest (Aleš Misař) 22 3/13
Darnaton, Robert: Velký masakr koček a další epizody z francouzské kulturní historie (Tomáš Kavka) 22–23 18/13
de Lautréamont, Comte: Zpěvy Maldororovy – Poesie – Dopisy (Veronika Košnarová) 20 7/13
de Waal, Edmund: Zajíc s jantarovýmá očima (Petr Fiala) 23 17/13
Děžinský, Milan: Tajný život (Ladislav Selepko) 3 4/13
Děžinský, Milan: Tajný život (Simona Martínková-Racková) 3 4/13
Doležal, Miloš: Jako bychom dnes zemřít měli (Zdeněk Volf) 22 7/13
Doležel, Lubomír: Život s literaturou: vzpomínky a rozhovory (Martin Charvát) 23 20/13
Doušek, Filip: Hejno bez ptáků (Zdeněk Brdek) 23 8/13
Dryje, Lubomír: Ach! Angažovaná poezie A. D. 2013 (Patrik Linhart) 21 12/13
Durand, Gilbert: Symbolická imaginace (Jindřich Veselý) 21 15/13
Dvořák, Jiří: Rostlinopis (Gabriel Pleska) 20 3/13
Eichenbaum, Boris: Jak je udělán Gogolův Plášť (Dalibor Tureček) 26 13/13
Eliášová, Irena: Listopad (Alena Scheinostová) 23 12/13
Erben, Roman: Events (texty a kresby) (Alena Nádvoříková) 23 16/13
Eugenides, Jeffrey: Hra o manželství (Eva Škamlová) 21 7/13
Fischerová, Sylva: Mare (Simona Martínková-Racková) 22 20/13
Florian, Illies: 1913. Léto jednoho století (Kateřina Piorecká) 3 14/13
Florian, Illies: 1913. Léto jednoho století (Roman Kanda) 3 14/13

Frič, Jaroslav Erik: Psáno na vodu palbou kulometnou (Jakub Chrobák) 21 17/13
Frolík, Jan: Útěcha z ornitologie (Zdeněk Brdek) 22 15/13
Galmiche, Xavier: Vladimír Holan, bibliotékář Boha (Praha 1905–1980) (Karel Piorecký) 25 13/13
Glattauer, Daniel: Navždy tvůj (Eva Škamlová) 21 16/13
Grabiński, Stefan: V domě Sáry a jiné povídky (Ondřej Zajac) 22 1/13
Hájek, Václav: Jak rozpoznat odpadkový koš (Zdeněk Brdek) 23 2/13
Hakl, Emil: Skutečná událost (Iveta Mindeková) 22 5/13
Halmay, Petr: Ledolam (Karel Thein) 23 14/13
Harák, Ivo: Básník a jeho čas. Nad životem a dílem Zdeňka Rotrekla (Iva Málková) 22 11/13
Herbert, Zbigniew: Zátíší s udidlem (Jakub Grombír) 23 5/13
Hillman, James: Myšlení srdce a duše světa (Patrik Linhart) 21 9/13
Hotakainen, Kari: Slovo boží (Jan Dlask) 23 5/13
Hradecký, Daniel: 64 (Aleš Misař) 22–23 20/13
Hrdlička, Josef: Uvnitř světa (Blanka Kostřicová) 3 5/13
Hrdlička, Josef: Uvnitř světa (Martin Charvát) 3 5/13
Hucl, Ivo: Ostrovní básně (Milan Šedivý) 22 14/13
Huelle, Paweł: Příběhy chladného moře (Pavel Horký) 23 12/13
Hůlová, Petra: Čechy, země zaslíbená (Aleš Haman) 21 4/13
Huotarinenová, Vilja-Tuulia: Místo ženy (Světlana Kopřivová) 22 2/13
Charman, Matt: Večer na psích dostizích (Barbora Haplová) 23 8/13
Chlíbec, Bohdan: Zimní dvůr (Ladislav Zedník) 3 20/13
Chlíbec, Bohdan: Zimní dvůr (Vladislav Reisinger) 3 20/13
Jaccottet, Philippe: Sešit zeleně. Po mnoha letech (Adam Borzič) 21 14/13
Jacob, Max: Kalíšek na kostky (Catherine Ěbert-Zeminová) 21 9/13
Jacobson, Howard: Finklerovská otázka (Ema Stašová) 23 3/13
James, Henry: Italské hodiny (Luděk Liška) 3 17/13
James, Henry: Italské hodiny (Zdeněk Beran) 3 17/13
Janda, Robert: Omamné oděry (Patrik Linhart) 22 16/13
Janoušek, Pavel: Černá kočka aneb Subjekt znalce v myšlení o literatuře a jeho komunikační strategie (Martin Charvát) 3 2/13
Janoušek, Pavel: Černá kočka aneb Subjekt znalce v myšlení o literatuře a jeho komunikační strategie (Ondřej Sekal) 3 2/13
Jehošua, Avraham B.: Molcho (Jiří Zizler) 20 6/13
Jerofejev, Venědikt: Moskva–Petušky (Vladimír Novotný) 22 5/13
Ješátková, Tereza: intimyty (Martin Charvát) 23 19/13
Jílková, Lucie: Housenka na kdouloni (Eva Škamlová) 23 1/13
Jirous, Ivan Martin: Magorovy labutí písně / Magorovi ptáci a další příběhy (Jakub Chrobák) 20 5/13
Jirous, Martin Ivan: Úloža (Jakub Chrobák) 3 21/13
Jirous, Martin Ivan: Úloža (Milan Ohnisko) 3 21/13
Kalista, Zdeněk: Setkání se snem aneb Finlandia (Jan Dlask) 21 18/13
Kameník, Jan: Cesta za Henochem (Zdeněk Volf) 21 20/13
Klímová, Dagmar – Otčenášek, Jaroslav: Česká pohádka v 19. století (Alena Scheinostová) 23 18/13
Kokolia, Vladimír: Jení (Jitka Hanušová) 3 3/13
Kokolia, Vladimír: Jení (Patrik Linhart) 3 3/13
Komárek, Miroslav – Bláha, Ondřej (eds.): Dějiny českého jazyka (Lukáš Zádřapa) 26 13/13
Komárek, Stanislav: Muž jako evoluční inovace? (Jitka Hanušová) 21 8/13
Komárek, Stanislav: Západ v mlze (Jakub Grombír) 23 11/13
Komberec, Filip: Petr Pazdera Payne (Radek Fridrich) 23 9/13
Kozarac, Ivan: Gjuka Begović (Básník Ticho) 22 17/13
Král, Petr: Přivítat pondělí (Jakub Řehák) 22 19/13
Krátká, Eva (ed.): Česká vizuální poezie. Teoretické texty (Veronika Košnarová) 22 10/13
Kremlička, Vít: Smrti stejně neuniknu – to ti mohu slíbit (Patrik Linhart) 22 6/13
Krolop, Kurt – Stromšík, Jiří: Eseje o německé romantice (Wanda Heinrichová) 26 21/13
Křesťan, Jiří: Zdeněk Nejedlý. Politik a vědec v osamění (Ivan Malý) 21 19/13

Kudláček, Slavomír: Hora bez vrcholu (Simona Martínková-Racková) 23 7/13
 Lass. Andrew: Hrdlořezy a zvukomalby (Vladislav Reisinger) 20 8/13
 Le Goff, Jacques (ed.): Muži a ženy středověku (Miroslav Zvelebil) 21 19/13
 Lošťáková, Markéta: Čtenáři filmu – diváci časopisu. České filmové publikum v letech 1918–1938 (Zdeněk Brdek) 23 10/13
 Ludva, Roman: Falzum (Iveta Mindeková) 21 1/13
 Lundiaková, Hana: Černý Klarus (Jakub Řehák) 22 9/13
 Macura, Ondřej: Sklo (Milan Šedivý) 3 15/13
 Macura, Ondřej: Sklo (Vladislav Reisinger) 3 15/13
 Malý, Radek: Domovem v jazyce. České čtení Paula Celana (Wanda Heinrichová) 26 21/13
 Malý, Radek: Světoplaši (Vladislav Reisinger) 21 3/13
 Marsé, Juan: Kaligrafie snů (Boris Hokr) 23 11/13
 Martínek, Lubomír: Muškátový oříšek (Joanna Czaplińska) 22 8/13
 Martínková-Racková, Simona (ed.): Sto nejlepších českých básní 2012 (Jakub Chrobák) 3 11/13
 Martínková-Racková, Simona (ed.): Sto nejlepších českých básní 2012 (Wanda Heinrichová) 3 11/13
 Mawer, Simon: Dívka, která spadla z nebe (Zdeněk Beran) 21 1/13
 Mercier, Pascal: Noční vlak do Lisabonu (Pavel Horký) 22 6/13
 Mojmír Otruba: Hledání národní literatury (Richard Změlík) 20 8/13
 Myšková, Ivana: Nícení (Michaela Otterová) 21 5/13
 Nádvorníková, Alena: Poesie (Jan Gabriel) 23 1/13
 Němec, Jan: Dějiny světla (Vladimír Novotný) 26–27 21/13
 Nosek, Štěpán: Na svobodě (Simona Martínková-Racková) 21 2/13
 Novotný, Vladimír: Tragické existenciály Vladimíra Körnera (Martin Charvát) 22 14/13
 Ohnisko, Milan: Oh! Výbor z básnického díla 1985–2012 (Michal Šanda) 3 8/13
 Ohnisko, Milan: Oh! Výbor z básnického díla 1985–2012 (Viktor Šlajchrt) 3 8/13
 Oksanen, Sofi: Čas ztracených holubic (Pavel Horký) 21 16/13
 Ondaatje, Michael: Stůl v koutě (Zdeněk Beran) 21 12/13
 Opolský, Jan: Sám všechnen život býti (výbor z díla) (Milan Šedivý) 27 21/13
 Orwell, George: Deníky II. (1940–1949) (Zdeněk Beran) 21 14/13
 Osti, Josip: Na kříži lásky (Hana Mžourková) 23 15/13
 Pala, Dušan: Stromy a kamení (Zdeněk Brdek) 27 13/13
 Palahniuk, Chuck: Prokletí (Lucie Chvostová) 20 5/13
 Papoušek, Vladimír: Žalmy z Petfieldu (Martin Charvát) 23 4/13
 Paterová, Natálie: Uvnitř kosti duha (Zuzana Kůrová) 22 2/13
 Pechar, Jiří: Literatura v průsečíku otázek (Vladimír Novotný) 23 7/13
 Pechar, Jiří: Otázky Nietzscheho myšlení (Aleš Haman) 22 12/13
 Petr, Pavel: Ostrovánek (Michèle Baladránová) 21 4/13
 Petterson, Per: Na Sibiř (Eva Škamlová) 23 20/13
 Poch, Martin: Jindřich Jerusalem (Ladislav Zedník) 3 16/13
 Poch, Martin: Jindřich Jerusalem (Vladislav Reisinger) 3 16/13
 Pravdová, Anna: „mně z toho nesmí zmizet člověk“. Jan Křížek (1919–1985) (Alena Nádvorníková) 22 9/13
 Proust, Marcel: Hledání ztraceného času (Martin Charvát) 21 6/13
 Rankov, Pavol: Matky (Ema Stašová) 23 17/13
 Reichmann, Sebastian: Úžeh v botanické zahradě a jiné básně (Jan Gabriel) 21 20/13
 Rilke, Rainer Maria: Sonety Orfeovi (Wanda Heinrichová) 26 21/13
 Rops, Roman: À la thèse (Vladislav Reisinger) 22 10/13
 Russell, Peter: Okno v čase (Patrik Linhart) 20 2/13
 Rywiková, Nela: Dům číslo 6 (Eduard Burget) 21 15/13
 Řehák, Jakub: Past na Brigitu (Božena Správcová) 3 7/13
 Řehák, Jakub: Past na Brigitu (Wanda Heinrichová) 3 7/13
 Seidl, Jan: Od žaláře k oltáři. Emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti (Marika Kimatraiová) 23 10/13
 Schneedorfer, Ivan: Elegie (Jan Štolba) 20 4/13

Sima, Oian: Kniha vrchních písařů (Lukáš Zádrapa) 21 2/13
 Solařík, Bruno (ed.): Antologie modrého humoru (Petr Král) 23 6/13
 Solženicyn, Alexandr: Meruňková zavařenina (Vladimír Novotný) 20 2/13
 Speciál Lidových novin. Sladká šedesátá (Ondřej Sekal) 22 1/13
 Staněk, Jiří: Blázinecké (Michèle Baladránová) 3 12/13
 Staněk, Jiří: Blázinecké (Milan Ohnisko) 3 12/13
 Stasiuk, Andrzej: Tři hry (Lenka Jungmannová) 21 11/13
 Stefánsson, Jón Kalman: Ráj a peklo (Pavel Horký) 20 3/13
 Stöhr, Martin: Smích ze snu (Jakub Chrobák) 20 6/13
 Szpuk, Roman: Chraplavé chorály (Patrik Linhart) 22 17/13
 Šrámek, Jiří: Panorama francouzské literatury (Petr Král) 22 12/13
 Štindl, Ondřej: Mondschein (Eva Škamlová) 22 4/13
 Štroblová, Jana: Rouhavé zpovědi (Milena Fucimanová) 21 4/13
 Šuhájek, Pavel: Ona jen perly koráb a rybíz (Petr Král) 21 8/13
 Telerovský, Roman: Podvraty (Milan Šedivý) 3 19/13
 Telerovský, Roman: Podvraty (Stanislav Dvorský) 3 19/13
 Tureček, Dalibor: České literární romantično (Lukáš Borovička) 21 5/13
 Uhlířová, Eva: Vůle k tvorbě (Martin Charvát) 23 2/13
 Ulická, Ljudmila: Daniel Stein, překladatel (Vladimír Novotný) 22 18/13
 Urbánková, Dagmar: Otec seče trávu (Jakub Grombíř) 27 21/13
 Vacek, Petr: Kubincé manci (Blanka Kostřicová) 20 7/13
 Vašíček, Zdeněk: Jak se dělají filosofie (Martin Charvát) 22 16/13
 Vejražka, Lubomír: Nezhojené rány národa (Eva Škamlová) 27 13/13
 Viewegh, Michal: Můj život po životě (Vít Kremlička) 23 19/13
 Vladislav, Jan: Otevřený deník (Ivo Harák) 21 11/13
 Vlasáková, Eliška: Byla jsem s našima na procházce (Blanka Kostřicová) 22 11/13
 Vold, Jan Erik: Malý kruh (Zdeněk Volf) 22 4/13
 Volf, Zdeněk: Až na poslední pohled (Milan Ohnisko) 23 9/13
 Všeticka, František: Léta legionů (Erik Gilk) 23 3/13
 Wernisch, Ivan (ed.): Živ jsem byl! Zapomenutí, opomíjení a opovrhování (Milan Ohnisko) 21 18/13
 Zedník, Ladislav: Neosvitly (Jakub Řehák) 3 1/13
 Zedník, Ladislav: Neosvitly (Ladislav Selepko) 3 1/13
 Zizler, Jiří: Ivan Diviš / Vystup na horu poezie (Petr Král) 25–26 21/13
 Žák, David Jan: Návrat krále Šumavy (Patrik Linhart) 20 4/13

969 slov o próze (recenzní rubrika Pavla Janouška, str. 2)

Bendová, Veronika: Nonstop Eufrat 6/13
 Binar, Ivan: Jen šmouha po nebi 10/13
 Boučková, Tereza: Šíleně smutné povídky 15/13
 Ditrych, Břetislav: Nemít sny 7/13
 Dušek, Dušan: Pěšky do nebe 14/13
 Elšíková, Klára: Zítřka už usnu 20/13
 Gotthard, Pavel: Léky smutných 5/13
 Horák, Ondřej: Dvořiště 9/13
 Kratochvíl, Jiří: Alfa Centauri 18/13
 Mornštajnová, Alena: Slepá mapa 16/13
 Němec, Ludvík: Láska na cizím hrobě 17/13
 Prouza, Petr: Muž noci 2/13
 Stiborová, Věra: Otavín 8/13
 Šofar, Jakub: Blázen na hoře 13/13
 Šrámková, Jana: Zázemí 19/13
 Tichá, Jindra: Zemětřesení 3/13
 Trtílek, Pavel: Poslední kniha 11/13
 Zapletal, Zdeněk: Popík 21/13
 Zonová, Anna: Lorenz, zrady 12/13
 Žváček, Jaroslav: Lístek na cestu z pekla 1/13

Konfrontace (připravuje Svatava Antošová)
 Čermák, Jakub × Šanda, Michal 12 5/13
 Haidler, Jaroslav Achab × Brycz, Pavel 16 16/13
 Kahuda, Václav × Bulvová, Renata 10 3/13
 Kovářik, Mirek × Malijevský, Igor 16 17/13
 Lundiaková, Hana × Szpuk, Roman 18 7/13
 Prajzntová, Alice × Zdražil, Pavel 8 11/13

Těsnohlídek ml., Jan × Míka, Tomáš 11 1/13
 z Liků, Janele × Toman, Marek 12 9/13

Bez servítků (sloupek Svatavy Antošové)
 19 2/13; 19 4/13; 17 6/13; 17 8/13; 17 10/13; 17 12/13;
 17 14/13; 19 16/13; 17 18/13; 12 20/13

To na jazyku (sloupek Gabriela Plesky)
 10 2/13; 10 4/13; 10 7/13; 15 9/13; 17 11/13; 19 13/13;
 15 15/13; 19 17/13; 17 19/13; 17 21/13

Slávy dcera nově vyložená (připravuje Martin C. Putna)
 18 14/13; 15 15/13; 16 16/13; 12 17/13; 19 18/13;
 12 19/13; 17 20/13; 9 21/13

Kulturní politika v Evropě

Bělorusko (Ivana Slivková) 5 1/13
 Finsko (Marika Kimatraiová) 18 7/13
 Norsko (Zuzana Micková) 12 4/13
 Rumunsko (Dan Mircea Duță) 19 13/13
 Slovinsko (Aleš Kozár) 12 15/13

Za humny

na Slovensku (Veronika Rácová 15 4/13; Marián Hatala 5 14/13)
 v anglicky mluvících zemích (Ondřej Skovajsa 13 3/13; Jan Hlávka 19 12/13)
 v německojazyčném světě (Aleš Misař 15 8/13)
 v Polsku (Václav Burian 5 2/13; 13 10/13)
 v Rusku (Ondřej Mrázek 13 6/13)
 ve Francii (Ladislava Chateau 11 7/13)
 ve španělsky mluvícím světě (Anežka Charvátová 13 1/13; 8 9/13)

Literární život

ant: Antropo & slam 10 19/13
 ant: Dada v Teplicích 12 20/13
 ant: Když básníci performují a naopak 13 14/13
 Antošová, Svatava: Bar Bodenbach versus Měsíc čtenářů 14 7/13
 Antošová, Svatava: Hledání úplnosti 9 11/13
 Antošová, Svatava: Návrat Zeleného peří 16 4/13
 Antošová, Svatava: Projekt: V mlze 11 8/13
 Antošová, Svatava: Vítejte v Autistánu 17 6/13
 bj – n: Noc literatury 16 12/13
 Brdek, Zdeněk: Velikonoční literární šleh 15 8/13
 Delong, Jan – Antošová, Svatava – Škrabal, Michal – Boček, Miroslav: Den poezie 12–13 21/13
 dvhs: Literární čtvrtky v Topičově salonu 14–15 13/13
 Janáková, Barbora – Němec, Adam: 23. ročník Festivalu spisovatelů 17 10/13
 Janáková, Barbora: Adaj roma o romštině a (ne)šťestí při skládání básní 18 12/13
 Janáková, Barbora: Balla, jak se vám líbí? 17 6/13
 Janáková, Barbora: Přeplněná prázdnota 9 3/13
 Jelínková ml., Žaneta: Blázinecké s přídavkem aneb Finis coronat opus 16 12/13
 Kanda, Roman: Česká literatura 2012 10 1/13
 Krochmalný, Ondřej: Avantgarda, levicová politika a výzvy surrealismu 9 20/13
 Literární soutěž o Cenu Waltera Sernera vyhlášena 21 17/13
 Němec, Adam: Kher vydává sbírku romských pohádek 13 2/13
 Ohlédnutí za večerem *Tvaru* 16 13/13
 Petr Borkovec a Jakub Řehák v Café Fra 10 1/13
 Vyhlásit konec postmoderny 10 1/13
 žž–bj: Byl pozdní večer, první máj... 17 10/13

Historie revolucí

Adamec, Jan: Maďarská revoluce 1956 16 2/13
 Hlavačka, Milan: Revoluce 1848–9 v Rakousku a Českých zemích 15 20/13
 Chalupa, Jiří: Marxistická revoluce s lidskou tváří v měděné zemi 15 12/13
 Chalupa, Jiří: Španělské revoluce 19. století 18 8/13
 Josa, Bálint: Maďarská republika rad 1919 14 15/13
 Josa, Bálint: Revoluce a boj za svobodu v Uhrách 1848–49 14 21/13
 Klíma, Jan: Karafiátová revoluce v Portugalsku 1974 14–15 4/13
 Klíma, Jan: Revoluce v Latinské Americe a bolívarovské dědictví 18–19 17/13
 Kokoška, Stanislav: Národní revoluce roku 1945 18 10/13
 Kovář, Martin: Století revoluce 15 11/13

Králová, Kateřina: Řecká národněosvobozenická revoluce 12 19/13
 Lomová, Olga: Čínské revoluce 16 6/13
 Marušiak, Juraj: Farebné revolúcie – desať rokov po... 14 3/13
 Nekola, Martin: Kubánská revoluce 18 14/13
 Nekola, Martin: Sandinistická revoluce v Nikaragui 18 9/13
 Spurný, Matěj: Nacistická revoluce 1933 18 16/13
 Sušová-Salminen, Veronika: Mexická revoluce 1910 23 13/13
 Švec, Luboš: Zpívající revoluce 18 5/13
 Tinková, Daniela: Francouzská revoluce 1789 14 1/13
 Tinková, Daniela: Věk revolucí 18 18/13

Z Památníku národního písemnictví

Bílek, Jan: Literární kritik Jaroslav Červinka 20 18/13
 Ferklová, Renata: Takhle to nejde, abys nic nedělal, básničky – to je málo 19 16/13
 Schreiberová, Jarmila: A žil jsem vlastně dva životy... 13 19/13
 Šebestová, Helena: Arbesova pravda v rouše nefantastičtějším 22–23 21/13
 Taudyová, Hana: Rádi bychom umírali jako čeští občané... 17 14/13

Člověk a tradice

Blake, William: Dopisy 16–17 5/13
 Daumal, René: Pojednání o analogickém alpinismu 12 17/13
 de Lubicz Miłosz, Oscar Vladislav: Ars magna 16–17 11/13
 Durand, Gilbert: Hermův návrat 16 1/13
 Gurdžjev, G. I.: Pohledy z reálného světa 12 17/13
 Hillman, James: Myšlení srdce a duše světa 16 3/13
 Chesterton, Gilbert Keith: Anarchie shora 14 14/13
 Neubauer, Zdeněk: Počátek a bytí 16–17 20/13
 Typlt, Jaromír: Ještěd jako Kniha proměn 10 7/13
 Veselý, Jindřich: Fragmenty operativní filosofie celostnosti 16 9/13

Planety v nás (připravuje Markéta Hrbková)

15 1/13; 18 3/13; 17 5/13; 11 8/13; 11 10/13; 9 12/13; 15 15/13; 13 17/13; 5 19/13; 23 21/13

Nad knihou (Svatava Antošová)

Abram, David: Kouzlo smyslů 15 14/13
 Barthes, Roland: Říše znaků 20 20/13
 Bauman, Zygmunt: Tekutá láska 20 19/13
 Buden, Boris: Konec postkomunismu 24 13/13
 Cílek, Václav (ed.): Tři svíce za budoucnost 15 21/13
 Eriksen, Hylland Thomas: Etnicita a nacionalismus 17 1/13
 Glucksmann, André: Hněv dítěte 19 8/13
 Hauser, Michal: Kapitalismus jako zombie 19 5/13
 Juvin, Hervé – Lipovetsky, Gilles: Globalizovaný Západ 15 2/13
 Keller, Jan: Sociologie středních vrstev 20 12/13
 Mak, Geert: V Evropě 19 6/13
 Marx, Reinhard: Kapitál. Plaidoyer pro člověka 17 16/13
 Pehe, Jiří (ed.): Krize, nebo konec kapitalismu? 20 9/13
 Stöckelová, Tereza: Nebezpečné známosti 19 7/13
 van Parijs, Philippe – Hrubec, Marek – Brabec, Martin: Všeobecný základní příjem 17 17/13
 Zakaria, Fareet: Budoucnost svobody 17 3/13

Kniha v tisku

Fischerová, Sylva – Šulc, Jan (eds.): Výbor z díla J. L. Fischera III 13 13/13
 Fořt, Karel: Z New Yorku do pekla a zpět 20 11/13
 Hamid, Mohsin: Jak příšerně zbohatnout v moderní Asii 18 21/13
 Charms, Daniil: Cirkus Abrafrk 18–19 1/13
 Keller, Jan: Posvěcení bezdomovců 7–8 8/13
 Nejdlová, Romana: Amšel – syn Herrmanna Kafky 17 9/13
 Padevět, Jiří: Průvodce protektorátní Prahou 10 14/13
 Petříček, Petr: Květ včelou dotýkaný 7 11/13
 Uhl, Petr: Dělal jsem, co jsem považoval za správné 18–19 19/13

Výtvarné umění

Alster, Darina: Soucit je rub škodolibosti 14 20/13
 Alster, Darina: Klenot temnoty – Raqib Shaw 20 14/13
 dv: Roman Erben: Events 20 15/13
 Holubec, Pavel: Netušený prostor na pomezí krajiny a duše 16 19/13

Výtvar (Vladka Kuchtová 19 2/13; 9 3/13; 19 4/13; 13 6/13; 14 7/13; 6 8/13; 9 9/13; 18 10/13; 17 12/13; 22 13/13; 19 14/13; 18 15/13; 16 16/13; 15 18/13; 15 19/13; 12 20/13; Kateřina Štroblová 16 17/13)

Otisky spisovatelů (připravuje Vladka Kuchtová)

Apollinaire, Guillaume 19 18/13
 Babička s dětmi 10 9/13
 Havlíček Borovský, Karel 15 15/13; 16 12/13
 Němcová, Božena 11 21/13
 Pakosta, Vojtěch 16 3/13
 Teige, Karel (připravila -red-) 16 17/13
 Vacek-Kamenický, František Jaroslav 16 3/13

Nekrology

Antošová, Svatava: Za Martinem Váchou 2 1/13
 Dlask, Jan: Za Janem Petrem Velkoborským 7 4/13
 Harák, Ivo: Zanechat stopu 12 13/13
 Heinrichová, Wanda: Vzpomínka na Zbyňka Hejdu 13 20/13
 Král, Petr: Za Antonínem Brouskem 14 10/13
 Soukup, Daniel: Zemřel Seamus Heaney, vizionář konkrétna 17 15/13

Zasláno, ohlasy a polemiky

Binar, Ivan: Kde brát sebevědomí? 18 3/13
 Binar, Ivan: Vážený pane Piorecký 17 5/13
 Dopis Miroslava Huptycha na podporu bezdomovců 6 7/13
 Dryje, František: O snímání básníků v Čechách 16–17 21/13
 Fiala, Petr: O pannách 23 21/13
 Forman, Dominik: Socialismus a ideologie 19 11/13
 Hájek, Jonáš: Jemná pleť večera 8 12/13
 Janoušek, Pavel: Antidoležal 5 5/13
 Janoušek, Pavel: Odpověď 17 21/13
 Janoušek, Pavel: Spát a revoluce 12–13 18/13
 Kovanda, Jaroslav: Ad Svědomí národa mlčí 18 3/13
 Král, Petr: Marilyn 6 15/13
 Král, Petr: Protestuji 19 13/13
 Kubíček, Jan: Pár nesouvisejících poznámek o poezii a o světě 20 10/13
 Kukul, Petr: Spravedlnost pro Vendulu 7 2/13
 Nepřikrývat dál neatraktivní, páchnoucí, odpudivé (reakce na dopis M. Huptycha – David Holub, Alois Marhoul) 20 10/13

Novotný, Vladimír: Odkejhnutí nepotrefené husy 15 11/13
 Piorecký, Karel: O diskusi, které se nechce spát 14–15 17/13
 Piorecký, Karel: S penězi a v jiné době 19 3/13
 Piorecký, Karel: Vážený pane Binare 17 5/13
 pk: Dokořán čemu? 16 1/13
 Potebník, Jiří: Co bude s Čapkovou vilou?! 2 13/13
 Ripka, Štěpán: Nevědecký výzkum pro státní správu 18 12/13
 Řehák, Jakub: Noci za klikou 15 17/13
 Slabihoudová, Naděžda: Poznámka k článku Vladimíra Novotného Miška Šolochov = literární podvod století 9 10/13
 Solařík, Bruno: Úkolování básníků 15–16 17/13
 Tomáš, Jiří: Pane šéfredaktore! 23 4/13
 Zbořil, Jan: Rozmanité cesty poezie na veletrhu Svět knihy – nic nového 12 12/13

Editorial Adama Borziče (2 1–21/13)

Literární zítřky (pozvánky na literární akce, průběžně po celý ročník, většinou na str. 2)

Haló, tady čistička (glosy Patrika Linhart, 24 1–21/13)

Ohnisko (sloupek Milana Ohniska, 24 1–21/13, s výjimkou 1/13, tam na str. 5)

Zlá ovce (kreslí a píše Michal Jareš, 24 1–21/13)

Vysoké podpatky (sloupek Melissy Pink, 24 1–21/13)

Výtvarný doprovod čísel

Erben, Roman: Fotografie 12/13
 Kozár, Aleš: Fotografie 15/13
 Merta, Zdeněk: Z cyklu dvojportrétů Takoví jsme byli 11/13
 Mikuláš: Z cyklu Železnice 6/13
 Račková, Helena: Zachraňte kulturu 2013 5/13
 Schiker, Hana: Fotografie 3/13
 Správcová, Božena: Z cesty po Izraeli 13/13
 Váně, Petr: Z cesty po Indii 13/13
 Zhoř, Petr: Z výstavy Zbyňka Sekala v Topičově klubu v Praze 1/13



„Literatura v nečekaných susedstvích“



poezie | próza | esejistika | studie | historie | recenze

*Tvar můžete objednat e-mailem,
 telefonicky nebo poštou
 redakce@itvar.cz
 Tvar, Na Florenci 3, 110 00 Praha 1
 tel.: 234 612 398, 234 612 407
 Cena pro předplatitele 25 Kč*

www.itvar.cz

„Mirku, klid!“ houknul nakonec hostinský.

„Taky cyrkus! Nažrať nam něda. Ja se s nikym baviť něbudu.“

„Tak se nezlobte,“ polknul Brož, nataženýma rukama naznačil ústup, a zatímco si sedali, vrátil se k nedopitému kafi.

Položil prsty na reklamní ubrus, počkal, až se zase dají do hovoru. Potom chytil sklenici, zakymácela se a lógr obalil její stěny, chytil i brašnu a postavil se nad osamělého horníka, který srkal pivo u stolu hned pod výčepem.

„Můžu?“ opřel se o opěradlo jedné z mnoha volných židlí.

Odpovědi se ale nedočkal, a tak se naproti němému muži posadil bez jeho souhlasu. Nebylo mu to příjemné a jindy by to neudělal, věděl, že tak jen živí představy o Pražácích jako o drzých a neomalených hejscích, ale hněv propuštěných mužů ho vyvedl z míry. A příběh zkrátka potřeboval. Proto se představil a havíře oslovil podruhé: „Můžu... se zeptat? Proč nesedíte s ostatními?“

Muž ovšem mlčel dál. Ani hlavu nezvedl. Oči topil v bílém kruhu mizející pivní pěny.

„Blahoš je z ine partyje,“ ozvalo se od pípy. „Dnes by po spravnu něfaryl, ale chtěl byť v poslední směně, co?“

Pořád nic.

Brož si havíře prohlédl. Prošedivělé kouty a zářezy vrásek na vysokém čele hlásily víc než čtyřicet let. Velký člunek nosu, propadlé oholené tváře, úzké bílé rty v usilovném stisku, široká, předsunutá brada, dlouhý krk s vystouplými cévami. Představil si ho jako dítě a viděl dítě neduživé a kolennaté.

„Vy to tu taky zavíráte?“ zeptal se nakonec hostinského.

„Tak, kšefty včil staly za hovno... Mame otevřene enem, když se střídaju šichty, a to si člověk nězarobi.“

„Ale pít se bude pořád, ne?“

„Budě. Od červenca idu do brata, ma hospodu na Hlubině. Vitkovické železarny, vite, kaj to je? Naliva hlavně turistum, ale je to dobry podnik,“ vyprávěl od pípy. Zřejmě měl radost, že po měsících s propouštěnými horníky a jejich starostmi může mluvit taky chvíli o sobě.

„A nikdo nepřemejšlel o tom, že by se z Kateřiny udělal skanzen jako z Vítkovic? To byste nikam nemusel,“ usmál se Brož.

„To je dobre... Ani omylem. Ve Vitkovicach měli eště štěstí. Zburali i tu Karolinu, a ta je v centru. A potom místo toho postavili obchodák a kanceláře. Tam ti havířovi nikdo robotu něda,“ rozhlédl se hostinský po sále, a potom mávnul do vzduchu na znamení, že objednátku piv od hornického stolu vnímá. „A třeba Blahoš... Jeho stara eště předvčerem něvěděla, že na šachtě končí.“

„Zavři pysk!“

Brož se podíval na horníka před sebou. Hostinský ho špičkoval dál: „Co? Už to ví?“

„Vi,“ zašeptal.

„Ale chuja, něvi to!“

„Hovno.“

„Ona to fakt něvi!“

„Kurva, vi to!“ zadunělo. „A něser se do toho.“

„A co na to říkala?“ zkusil se zeptat Brož.

„Co by měla říct? Nic něřekla. A co ty vubec víš,“ loknul si horník piva. „Vam se to v Praze žije – blaze.“

„Vono to taky není tak žhavý...“ chytal se načatého hovoru.

„Ne? Ale cele noviny asi nězruši, co?“

Brož si pomyslel, jak úzkostně sledují klesající náklad někteří jeho kolegové – zejména ti s hypotékou. „To asi ne,“ přikývl. „Vy čtete noviny?“

„Ne, mi stačí televiza... Možu si zebrať

cigaretu?“ ukázal na Brožovu bledě modrou krabičku s rudým čtvercem.

„Startky eště mame,“ kývnul hostinský k pustému baru, kde ležely tři poslední krabičky.

„Tak si ich mějtě,“ odsekl horník, vzal si od Brože cigaretu a vzal si od něj i nabízený zapalovač.

„Jak dluho tam robiš?“ zeptal se a potáhl.

„V novinách? Tři roky.“

„Tři roky?“

„No...“ pokrčil rameny.

„Tři roky...“ horník se podíval na zaprášené luxfery nad výčepem. „Ja na Kateřině faram dvacet roku. To už je nějaka doba, němyslíš?“

„Faral jsi. Už něfaraš,“ zahuhlal hostinský a odlil z püllitrů zbytečnou pěnu. Byl dotčený, že přišel o posluchače.

„Jasne,“ odsekl horník a očima dál visel na skleněné stěně.

„A nemáte nic zajištěný? Žádnou jinou práci?“

„Ne.“

„Sehnat ji tady asi moc nejde, předpokládám...“

„A co by si robil ty s tym svojim aparatem, kdyby tě vyrazili? Fotil lidi na pasy?“

„Třeba,“ zkusil lehký tón, aby muže naproti sobě rozptýlil.

„Dneska už pas nikdo něpotřebuje, hranice mame otevřene.“

„Zasrana unija,“ ucedil hostinský a postavil püllitry na plastový podnos. Pěna stekla po mokřém skle a vpila se do červené podložky, měkké jak houba.

„Celý život jste pracoval na šachtě?“

„Dělal jsem u drah v Bohumině, eště za bolševika. Něbylo to špatne. Robota jista, klid, bydleni... To byla pěkná doba... ne jak teď,“ horník se odmlčel a opět vzhlédl k luxferům.

„A proč jste šel na Kateřinu?“

„Za penězama. Tu si nikde jinde tolik nězarobiš. A bo tu byla dobra partyja,“ několikrát zamrkal a naprázdno polknul. Típнул cigaretu. Potom odvolal hostinského od havířských stolů a objednal dva panáky. Chtěl hornickou vlajku a hlas mu skřípal. Brož netušil, čemu se říká hornická vlajka, a pochopil to, až když hospodský do dvou skleniček odléval peprmintku a fernet. Zelená a černá.

„Dame si. Platim ja,“ řekl horník.

„Na zdraví,“ zvedl Brož skleničku.

Horník kývnul, cinknul sklem, vlajku pustil do otevřených úst.

„Tak kaj maš ten svuj aparat?“ zeptal se potom.

Brož vydechl, naklonil se k brašně a připravil foťák. Horník položil pohled do objektivu. Brož stisknul spoušť. Jen jednou, víckrát už to zopakovat nestihl. Muž naproti němu se totiž rychle postavil, zaplatil a beze slova odcházel.

Brož na displeji spěšně zkontroloval pořízený portrét. Byl detailní a z ánfasu. Dvě malé uši, jako myši, dvě unavené, unavené, unavené oči, dva dlouhé černé žlaby od nosu kolem horního rtu až ke koutkům úst, odchlíplý spodní ret, sotva znatelné zuby. Havířova tvář byla tak souměrná, že připomínala vybledlou studii motýla ze starého atlasu.

Ještě na poslední chvíli se stihl otočit, ale už viděl jenom horníkova záda. Potom dveře vrzly a zmlkly. Byl pryč.

Brož sáhl po krabičce cigaret a podíval se na hostinského, který odcházejícího hosta sledoval taky.

„Ona to něvi.“

Nad recepcí visely troje chromované hodiny. Tvrdily, že se ve Washingtonu chystají na oběd, že v Pekingu už načali nový den a že v redakci bouří půl šestá. Nelhaly. Když Brož vešel do redakčního sálu, vřískal

zde chaotický spěch. Všude kolem zvonily mobily, cvakala zvedaná a pokládaná slučátka telefonů, tiskárna bzučela, papíry šustily, místností se nesly hlasy, smích, křik, hněv, na stolech hučely rychlovarné konvice a do toho všeho ze čtyř nesynchronizovaných televizí hrála táž znělka téhož zpravodajského kanálu a tříštila se v hlučné, zoufalé, nekončící troubení týraných slonů.

Mohl gratulovat sám sobě, že fotografie upravil a odeslal už z jedné kavárny v Ostravě. V okolní vřavě by se soustřeďoval jen těžko a takto musel jen zkontrolovat, jestli redakční směna do webové fotogalerie správně zadala jednotlivé popisky.

Na pracovní stůl postavil rozpálený kelímek s kávou z automatu a zapnul počítač.

Horníkův portrét do svého výběru nakonec nezařadil. Čtenáři se budou muset spokojit s fotografiemi z důlního výtahu.

„Honzo?“

K Brožovi si klestila cestu šéfreditorka, širokými boky rozrážela desky stolů.

„Sháněla tě jedna holka z personálního.“

„Magda!?“ lekl se (Bože, ona mu nadbíhá přímo v redakci?).

„Černá... Magda Černá? Jo, to bude vono. Máš jí cinknout – ale nevím, jestli je to ještě aktuální.“

Kývnul.

„Jo a sorry, do novin se nám ta Kateřina s fotkou nevejde, dáme čistej text. Stačí galerie na web, ne?“

Brož přivřel oči. „No... holt jo, no... ale jak to?“

„Prosim tě, zase krize,“ odbyla ho a už se měla k odchodu, ale všimla si jeho nechápavého výrazu, naposledy se na něj obrátila

a protočila oči: „*Vládní* krize. Jaká jiná...?“

Brož se posadil a opřel se. Čím víc se vzdalovala, tím slabší byly otřesy podlahy. Sledoval hladinu kávy. Popisky snímků se mu už kontrolovat nechtělo – a i kdyby chtělo, začít by s tím nemohl, protože ho sekretářka záhy povolala k šéfredaktorovi.

„Nezlobte se, nemám příliš času,“ vzhlédl šéfredaktor od počítače a pobídl Brože, aby se posadil. Ve změti předmětů na desce jeho pracovního stolu ležely i dva lístky do cirkusu.

„Dnes hrajou naposled. Jdeme s dcerou,“ usmál se, když postřehl, že si je Brož prohlíží. „Nemluvil jste náhodou se slečnou Černou, vidíte, že ne?“

„Ne.“

„Dobrá,“ kývnul šéfredaktor a odsunul klávesnici před sebe. Spolu s ní hrnul i barevné lístky, kancelářské sponky, propisovací tužky... „Možná je to nevhodné takhle narychlo, ale rád bych to vyřešil před koncem týdne, aspoň budete mít už o víkendu čas o všem popřemýšlet.“

Brož se na šéfredaktora podíval.

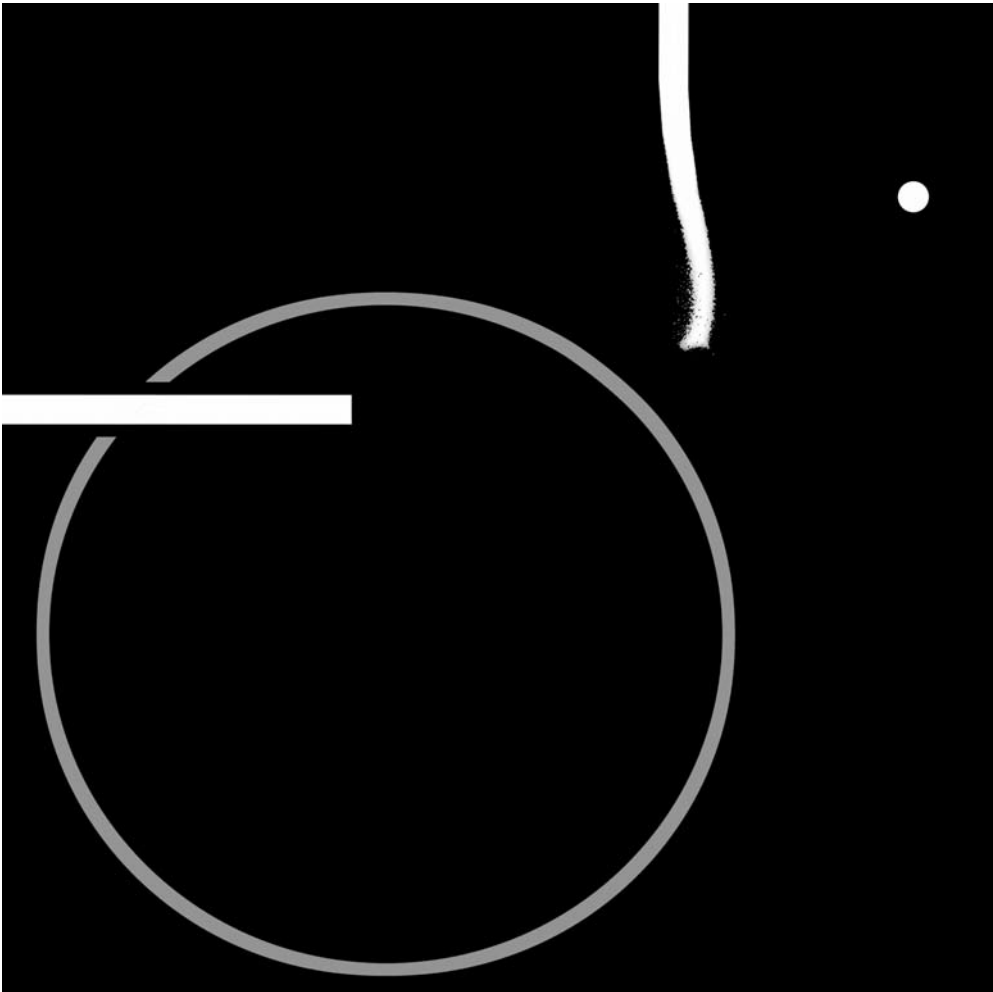
„Musím říct, že se mi vaše práce vždy líbila, ačkoli jsem si nikdy nebyl jist, jestli můžeme dávat fotografiím takový prostor. Respektive jestli to čtenáře zajímá. Každopádně věc se má tak, že od příštího měsíce začneme více využívat agenturní snímky. V rámci úspor, samozřejmě.“

„Takže už jenom focení po Praze? Žádná cesta do Ostravy?“

„To není ve věci. Chci tím říct...“ poškrábal se na čele, „...jde o to, že vaše služby už nebudeme potřebovat.“

Pozn.: Za konzultaci slezského dialektu autor děkuje Janu Nemčekomu a doc. Ireně Bogoczové.

Vratislav Maňák (nar. 1988), vystudoval žurnalistiku a mediální studia na Univerzitě Karlově, nyní pracuje v České televizi. Debutoval v nakladatelství Host sbírkou povídek *Šaty z igelitu*, v roce 2012 za ni získal cenu Jiřího Ortena. Na letošní jaro se v Albatrosu připravuje vydání jeho dětské prózy *Muž z hodin*.



Z PAMÁTNÍKU NÁRODNÍHO PÍSEMNICTVÍ

Cesta Karly Slavíkové-Welsové
z jeviště Národního divadla
k psacímu stolu

Veronika Boháčová

Z JEVIŠTĚ NÁRODNÍHO
DIVADLA K PSACÍMU STOLU

Na první pohled vypadá jméno dnes již zapomenuté herečky Národního divadla Karly Slavíkové-Welsové (1862–1936) nenápadně. Znamější je její rodné příjmení Kronbauerová – a to díky její neteri, herečce Jarmile Kronbauerové, či bratrovi, spisovateli a novináři, Rudolfo Kronbauerovi. Její písemná pozůstalost však svědčí o tom, že se jednalo o všestrannou osobnost, která v mnoha ohledech reprezentuje dobový typ emancipované ženy: kromě herectví a učitelství se věnovala psaní článků o divadle i slovenskému venkovu a byla amatérskou zdravotnicí.

Narodila se v roce 1862 ve středočeské Lichocevi v rodině správce místního statku. Přestože její rodiče vychovávali devět dětí, snažili se všem dopřát dobré vzdělání a díky tomu i finanční soběstačnost. Proto Karla, toužící po kariéře operní zpěvačky či herečky, podlehla jejich naléhání a souhlasila nakonec s tím, že se stane učitelkou, což bylo pro ženu prestižní povolání, těšící se všeobecnému respektu. Na druhé straně byly na učitelky kladeny vysoké morální požadavky a očekávalo se od nich členství v nejrůznějších spolcích a šíření osvěty, což především v dobách, kdy bylo vykonávání tohoto povolání spojeno se zákazem manželství, znamenalo jistou osamělost.

Od svého plánu stát se herečkou ale Karla neupustila a připravovala se (mimo jiné u herečky Otýlie Sklenářové-Malé) na přijímací zkoušky do činohry Národního divadla, kam byla nakonec v roce 1890 přijata. Během divadelního angažmá, pro něž si zvolila pseudonym Welsová, nebyla však podle dochovaných vzpomínek příliš spokojená. Vedle nedostatku úcty ze strany vedení divadla si stěžovala na všudypřítomné intriky, špatné role a nízkou mzdu, z níž si musela pořizovat, jak bylo zvykem, kostýmy. V divadle sice ztvárnila téměř devadesát rolí, mezi nimi i několik významnějších postav, jako Evu ve hře Gabriely Preissové *Gazdina roba* nebo Strabu v Zeyerově *Neklanovi*, kritika ji ale přijímala rozporuplně. Jako herečka kladla velký důraz především na realistické zpodobení postav a faktografickou správnost kostýmů. Neváhala vyhledávat podklady v knihovně, radit se s umělci a odborníky (Alfonsem Muchou, Čenikem Zíbrtem a jinými) či chodila pozorovat chování lidí do jejich autentického prostředí. Dlouhodobé neshody s vedením divadla a nepříznivá reakce publika na hereččin výkon v titulní roli Zeyerova dramatu *Doňa Sanča* nakonec v květnu 1897 vyústily v její odchod z divadla. Přestože toho až do smrti litovala, zájem o divadlo si udržela nadále a své zkušenosti z této doby zaznamenala v řadě článků i v dosud nevydaných vzpomínkách. Z nich je patrné, že se dobové vnímání učitelek a hereček (vedle spisovatelek a lékařek) jako tzv. „inteligentních“ ženských povolání odrazilo v jejím vědomí intelektuální nadřazenosti a v pocitu, že má právo a povinnost osvětově působit na své okolí. Výsledkem tohoto působení byla publikační a přednášková činnost, k níž se Karla dostala po svatbě s lékařem Eduardem Slavíkem (1864–1942) v červnu 1897, která ji zbavila strachu z existenčních těžkostí a umožnila jí podat v divadle výpověď.

Na svatební cestě se manželé zastavili v Paříži, kde mladá paní s úspěchem vystoupila v Muchově ateliéru se zpěvem lidových písní a partem z *Gazdiny roby*. (K této hře ji pojil osobní citový vztah: již rok předtím měla během divadelních slavností na Žofíně stánek „U Gazdiny roby“



Reprodukce kresby z památníku Karly Slavíkové-Welsové od Alfonse Muchy z roku 1897 s věnováním: „Velké umělkyni, Paní Slavíkové-Welsové, na upomínku laskavou na slovácký večírek z plna srdce Mucha. V Paříži 10. srpna 1897“

a z pramenů víme, že svého muže oslovovala „Mánku“ a sama si nechávala říkat „Evuško“, tedy používala i v soukromí jména milenecké dvojice z tohoto dramatu.) Pod dojmem z jejího přednesu složil přítomný francouzský básník Marc Legrand, který později spolupracoval s Hanušem Jelínkem na antologii českých lidových písní, ještě ten večer báseň *La douleur de la mère au berceau de son enfant mort* (*Matčina bolest nad kolébkou mrtvého dítěte*) a Alfons Mucha jí do památníku nakreslil postavu Slovenky v lidovém kroji. Zmíněné vyobrazení známe bohužel jen díky jeho pozdější reprodukci, ale originál Legrandovy básně s věnováním je v pozůstalosti zachován. O úspěchu slavnosti svědčí vedle dochovaných článků z českého a francouzského tisku také několik Muchových dopisů manželům Slavíkovým.

Již v době účinkování v divadle projevovala Karla Slavíková zájem o lidovou kulturu, ale po svém odchodu měla více času k jeho rozvíjení. Zařadila se mezi vzdělané ženy, které se po vzoru Boženy Němcové věnovaly sběru folklorního materiálu a jeho publikování. Nebývalou intenzitou národopisného hnutí, spjatého s politickými snahami o emancipaci Čechů v rámci Rakouska-Uherska a silně rezonujícího v celé vlastenecky smýšlející společnosti zejména v době příprav Národopisné československé výstavy, konané v roce 1895 v Praze, odrá-

žejí především práce Františky Stránecké, Gabriely Preissové, Renaty Tyršové či Marie Červinkové-Riegrové. Otevřený nesouhlas s národní politikou v Uhrách je později spojen například se jménem naší první poslankyňe Boženy Vikové-Kunětické.

Byť v průběhu let navštívila Karla Slavíková i některá místa v Čechách a na Moravě, krajem jejího srdce se stalo západní Slovensko, kam začala jezdit v roce 1900, jak to popsala v jednom svém článku: „Zároveň ku velké mojí lásce, kterou ku Slováckům chovám, zapustilo mi do duše slovácké drama [...] *Gazdina roba*. Studium kusu toho stalo se mi branou, kterou jsem na Slovensko vešla.“ Důvodem pro poměrně náročnou cestu a několikatýdenní pobyty bylo zpočátku zřejmě odhodlání nasbírat podklady pro divadlo: „Vyjela jsem si na uherské Slovácko, ne snad proto, abych tam studovala poměry sociální, ale z čistě záliby osobní, za účelem studia uměleckého. Dívala jsem se ponejvíce očima umělkyně-herečky a tím asi mi mnohé ušlo. [...] Zkušenosti, jichž nabyla jsem, [...] zdají se mi býti dobrou radou těm, kteří by chtěli na Slovácku sbírat lidské dokumenty anebo materiál ku stavbě divadelního kusu.“ Proč se ale vydala na Slovensko, když se hra odehrávala na pomezí Slovácka? Stalo se tak zřejmě pod vlivem dobového názoru (uváděného i *Ottovým slovníkem naučným*), který připisoval obyvatelstvu žijícímu v této části Moravy slovenský původ (odtud název pro Slovácko – Moravské Slovensko).

Kromě četných divadelních rolí venkovských žen byla Slavíková patrně ovlivněna také tehdejšími zájmem o život slovanských národů; díky němu došlo k zintenzivnění česko-slovenských vztahů, odrážejícímu se v soudobém tisku i literární tvorbě. Mnohé práce se snažily přispět k zlepšení postavení slovenského národa tím, že čtenářům přibližovaly jeho hospodářský a sociální život. Například novinář a spisovatel Jan Herben, který se znal s manželem Karly Slavíkové, programově usiloval v deníku *Čas* o zachycení národnostních a sociálních poměrů na Slovensku a pravdivé zobrazení života slovenské společnosti. Přímý Herbenův vliv na hereččiny názory sice nemůžeme potvrdit, víme však, že její práci sledoval a vážil si jí. Svědčí o tom i dopis z roku 1908, v němž se pochvalně zmiňuje o jejím článku „Slováci“ otištěném v *Květech*: „Pozorování i podání je výborné [...]. Máte to mistrovské. Měla byste hodně psát.“

Na Slovensko, do oblasti mezi Piešťanami a Myjavou, se Karla Slavíková opako-

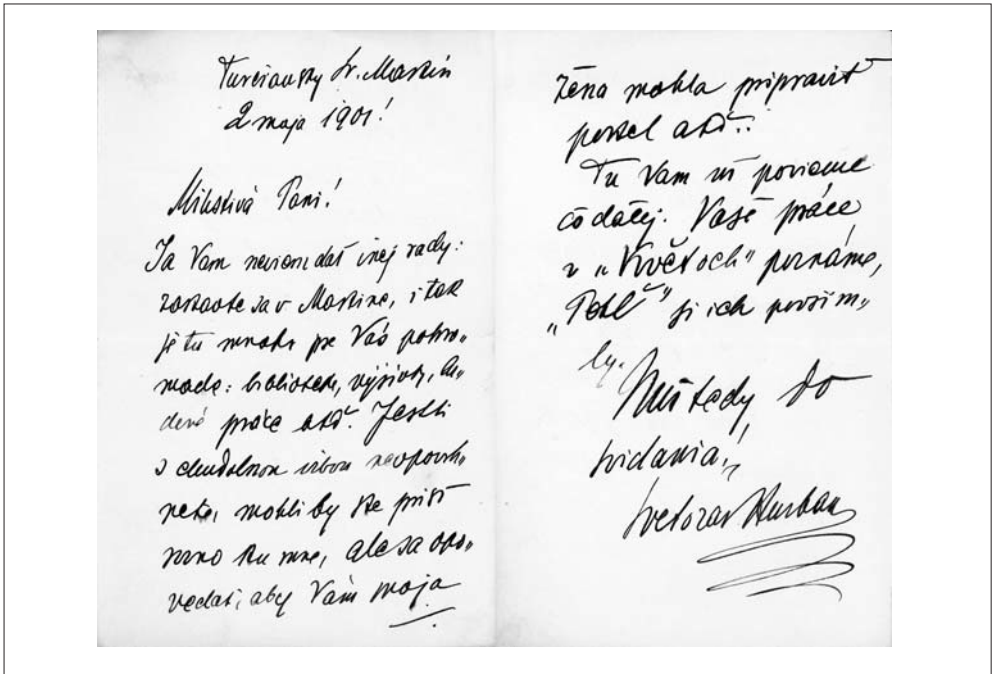
vaně vracela až do poloviny třicátých let. Střídala zde pohodlnější bydlení na vesnicích evangelických farách, provázené ale obtížnějším navazováním kontaktů s místními obyvateli, a bydlení v chudých rodinách, s nímž byl zase spojen nedostatek soukromí. Během svých návštěv se zpočátku zajímala spíše o praktické, na jevišti snáze využitelné poznatky, jakými byly místní kroje či přednes písní. Obdivovala také lidové výrobky, které si stále častěji ze svých výprav přivážela a k jejichž zhlédnutí zvala všechny návštěvy svého pražského bytu. Postupně si všímala života ve slovenských vesnicích více do hloubky: způsobu obživy, školství, přechodových rituálů, života Romů, emigrace, v souvislosti s národnostní problematikou a národním smýšlením obyvatelstva popisovala průběh voleb a obdiv k politickým a jazykovým právům Čechů v habsburské monarchii. Svá pozorování pak zachytila ve více než dvaceti folkloristických črtách a člancích, z nichž velká část vyšla v prvním desetiletí 20. století v *Besedách Času*, *Květech* a *Rozhledech*.

Z dopisu divadelního kritika Jindřicha Vodáka z roku 1908 vyplývá, že své psaní o slovenském venkovu a národu vnímala v kontextu dobových debat: „*Jsem přesvědčen, že pravda je na Vaší straně i na Kálalově. Vajanský et consortes jsou z těch, kdož národ a lid chtí vidět jen ve falešných, ideálních barvách, a nechápou, že pravá, hrdinná láska začíná teprve tu, kde neustupuje ani před nevzdělaností ani před [...] surovostí nízkých polobarbarů. Měla byste [...] zrovna v tom smyslu povědět a napsat vše nelibé [...], co jste shledala...*“

Kromě názorů slovenského spisovatele Svetozára Hurbana Vajanského, který považoval federativní uspořádání monarchie za nemožné a prosazoval slovanskou vzájemnost orientovanou na Rusko (a kterého mimo jiné žádala v roce 1901 o radu, kde se má na Slovensku ubytovat), znala tedy i dílo českého spisovatele a propagátora česko-slovenských vztahů Karla Kálala, vnímajícího Čechy a Slováky dokonce jako jeden národ. Lze předpokládat, že nesouhlasila s Hurbanovým podceňováním nižších vrstev, které nepovažoval za aktivní skupinu v boji za slovenský národ a kulturu, a s idealizací postav jeho děl.

Během první světové války a několik let po ní byly práce Karly Slavíkové publikovány většinou jen v novinách či v ženských časopisech, což spolu s měnící se atmosférou ve společnosti předurčilo obsah článků: jejich hlavním tématem se stal život slovenských žen. Prakticky úplně opomíjely probíhající válku, k níž se autorka dostala až po smrti M. R. Štefánika, myjavského rodáka, když zkoumala vztah místních žen k jeho osobě. V souvislosti s tím vznikl také záznam nepublikovaného vyprávění romského páru, jehož součástí jsou i vzpomínky z italské fronty nazvané *Cikán na vojně*.

Když se její články přestaly v polovině dvacátých let prakticky úplně tisknout, nesla to velmi těžce, neboť pro ni představovaly způsob seberealizace, odpočinku i výdělků, zvláště po roce 1913, kdy se starala o duševně nemocného manžela. Karla Slavíková zemřela v ústraní v lednu 1936, ale do poslední chvíle usilovala o to, aby její práce nezůstala zapomenuta. Marně. Její články o divadle i Slovensku zachycovaly svět, který již dávno neexistoval a čtenáře už nezajímal.



Dopis Svetozára Hurbana Vajanského z 2. května 1901, v němž Karle Slavíkové-Welsové odpovídá na její psaní z března téhož roku a radí jí ohledně plánovaného pobytu na Slovensku

Mé angažmá
komunitě

Zjistil jsem, že jeden z mých orgánů je nejen v líbezné rodině těla mého, ale směřuje i do světa.

Ale je se mnou zadobře, nejde o rakovinu: stojím si za ním a on je dobrým synem, domluvili jsme se, že bude mezi lidmi vystupovat slušně, jak dá rozum (a možná i trochu svědomí).

Proto stojím v ranním slunci na trávníku rozpažen a má exhibice si klade reálné cíle: hlavním úkolem války je minimum obětí.

Laborant

nebyla to láska, byla to moje laboratoř bolesti. ještě jsem příliš zvědavý, než aby mě bavilo mé štěstí a už jsem příliš odolný než aby mě v tomto rádobyráji dokázalo cokoliv ohrozit.

Na můj furiantský popud řešili jsme úplně všechno, a když se zapikolovala pod peřinou, aby odtamtud šlehala jedovaté salvy hysterie, vlezl jsem na postel, deku serval a přibližoval se k ní, jako kdybych ji chtěl uhdit. To teprve dostávala strach a já se taky bál – že tentokrát už ji zpátky nezlomím. tak jsem jí trochu nařezal na krásný zadek

svázal jí do uzlu ručník s mýdlem a hodil ji do vody, kde vždycky obžívla.

Hodně jsme si povídali.

pod zemí není nutně smrt. člověk může léta hloubit šachtu a nic se mu nestane. jen je tam tma.

neuvěřitelná prdel.

V podobě korálů

modelka na poušti na jejích kostech vlaje kolekce všeho a foťáky třískají zrcadly o sebe

stojí tam, kde není co jíst a nic nejí udělá to, teprv až se letadlem vrátí pokud si to nerozmyslí a nepůjde šnorchlovat

od malička je totiž natolik konfrontována se svou krásou že ji umí docenit v podobě korálů a moře je zrcadlo celé zeměkoule

Šopinmól

žiju v kryptě pod barokním kostelem a sním o jeho podkroví

i vysoušeče tu zkratují plesniví mi mozek nabírám ho stříbrnou lžičkou

přerval se mi růženec

kuličky z něj jsem si schoval do rakve od potrátu

když dupou a zpívají nad mou hlavou třesu tím jediným kusem nábytku a klokoč chrastí, chvíli není nic slyšet a pak už zas varhany vytírají podlahu

Narcis na kompostu

kouknu se do zrcadla na svůj narcis fousy a vlasy trčej do všech stran, lysina,

líbivej pohled, hodný voči, jsem zrůda a jsem k nakousnutí a pohlazení, stačí se dobře usmát

a tohle všechno se zhroutí za pár let břich vyleze a zastíní penis nakonec se naduje hnijícím plynem a nic se nezmění, budou tu v klidu žít dál.

a přece v budoucnu blízkém mozek nepřestane cpát věci bezprostřední a zcela utahané láskou

ADAM BORZIČ O BÁSNÍCH MAXE HUTARA

Básně Maxe Hutara se zdají být suverénní ve výrazu: hutné a sebevědomé. Takto pevný tvar může snadno básníka svést na scestí jisté neživotnosti. Naštěstí jimi protéká erotická míza, která jejich suverenitu narušuje, leckdy téměř sadovským způsobem. Ale není to jen výrazná smyslnost, která básně oživuje. Mladému básníkovi je také bytostná ironie, jejímž oblíbeným objektem se zdá být i on sám. Ať už pojednává svůj jistý orgán, který „směřuje do světa“, ať už se dívá „do zrcadla na svůj narcis“ nebo sleduje modelku, které na poušti na „kostech vlaje kolekce všeho / a foťáky třískají zrcadly o sebe“ – vždycky je v tom mírný škleb a potutelná šalba. Nakonec i tam, kde evokuje bolest, strach nebo tmu si vypomůže ironizujícím gestem, snad aby to trpké uřknul. Hutarova ironie tak možná ironizuje sebe sama, odhaluje se zde rozechvělost a nejistota. Právě toto rozhraní se mi zdá v jeho básních nejcennější.



foto archiv autora

inzerce

Cyklus přednášek doprovázený ukázkami z filmů

Zachránci obětí holocaustu

s Markem Šlechtou
o statečných, kteří jiným pomohli přežít.

22.1. Anette Monod
francouzská sestra
Červeného kříže

12.2. Jorge Perlasca
italský obchodník

12.3. Corie ten Boom
holandská hodinářka

9.4. Irena Sendlerowa
a Janusz Korczak
polská sociální pracovnice
a pediatr, pedagog

14.5. Maxmilián Maria Kolbe
polský kněz, teolog a filosof

11.6. Oskar Schindler
německý obchodník

Soukenická 15, Praha 1
vždy ve středu od 19.30
www.klubsamari.cz

vstupné
dobrovolné

BACHOR KNIHA ČEPEC SLEZ

HÁJEK
HÖLDERLIN
KABEŠ
HUTAR

12. 2. 14/19.00
Dlouhá 33, Praha 1

Daniela Tinková

Pojem „revoluce“ bývá obvykle spojován s politickými dějinami; neexistuje však důvod, který by bránil jeho užití i pro dějiny kultury, vědy, práva nebo náboženství, a moderní historiografie tak ve skutečnosti již po desetiletí činí. Vědecká revoluce druhé poloviny uplynulého milénia, u jejíhož počátku stojí obsáhlé dílo několika učenců 16. a 17. století, se projevila zvláště nástupem mechanistického a matematického výkladu světa, jehož výzkum se začal opírat o měření a kvantitativní analýzy a ke kterému neoddělitelně patřilo i empirické poznávání. Paradigmatickou změnu ve vědě na prahu novověku rekapituluje historička z Ústavu českých dějin FF UK doc. Daniela Tinková.

Za magický rok, jenž pro západní a střední Evropu obvykle vymezuje „konec středověku“ a „začátek novověku“, bývá považován rok objevení Ameriky, 1492. Jde samozřejmě o konvenci, intelektuální berličku, která usnadňuje orientaci v čase a jeho učebnicové rozdělení na „staré“ a „nové“. Stejnou váhu by mohl mít kupříkladu i koneckonců i rok 1517, počátek evropské reformace, jež rozštěpila západní křesťanstvo. I pro historiky umění by tato učebnicová linie zřejmě mohla vést kdesi kolem smrti Leonardovy (1519) či Raffaeovy (1520). V každém případě se asi většina historiků shodne, že to, co označují jako „novověk“, se rodí někde mezi posledními desetiletími 15. a prvními desetiletími století 16., kdy se navíc rozšířil knihtisk umožňující efektivnější cirkulaci informací.

De Revolutionibus v intelektuálním oběhu

V rámci této intelektuální hry na „počátek“ však můžeme přidat ještě další datum – rok 1543, kdy spatřily světlo světa dva stěžejní spisy, jež budou na několik staletí dopředu určovat intelektuální směřování veškerého poznání o živé a neživé přírodě: v Norimberku Koperníkovo pojednání *De Revolutionibus orbium coelestium libri VI* (*Šest knih o obězích sfér nebeských*) a v Basileji pak obšírný traktát *De humani corporis fabrica libri VII* (*Sedm knih o stavbě lidského těla*) od bruselského rodáka, anatoma Andrey Vesalia. S jistou dávkou patetické nadsázky se dá říci, že v tom roce byl starý svět, ustavený Ptolemaiem a Galénem, jímž intelektuálně žil ještě středověk, mrtev. Ale nebylo to tak jednoduché.

Termín „vědecká revoluce“ měl označovat radikální intelektuální zlom, který nevratně oddělil novodobou, „moderní“ vědu a vědecké myšlení od středověké tradice. (V posledních letech se nicméně o tento pojem vedou rozsáhlé spory, neboť mnozí odborníci poukazují právě na prvky středověkého myšlení, jimž „moderní věda“ mnohé dluží, a proto akcentují spíše kontinuitu než „zlom“.) Pojem vědecké revoluce zavedl do historického bádání již Alexandre Koyré (1939), nejznámější náplň mu však dal Thomas Kuhn ve své *Struktuře vědeckých revolucí* (1962, český překlad 1997), který tuto revoluci definoval – zjednodušeně řečeno – jako radikální změnu vědeckého myšlenkového modelu a vůbec i způsobu vědeckého tázání (v jeho termínech „paradigmatu“), jež si vynutily nové otázky, na něž „staré paradigma“ již nedokázalo dávat uspokojivou odpověď.

Tato „revoluce“ se projevila zejména nástupem mechanistického a matematického výkladu světa, jehož vědecké zkoumání se začalo opírat v první řadě o měření a kvantitativní analýzy. Nedílnou součástí nového způsobu vědeckého myšlení se stal také empirismus, který kladl důraz na (smyslovou) zkušenost jako ústřední zdroj poznání. Empirické myšlení nabádalo k provádění opakovatelných, ověřitelných pokusů s měřitelnými výsledky, a pomáhalo tak k rozvoji myšlení induktivního, jež umožňuje postupovat od konkrétního k abstraktnímu.

Kromě těchto čistě intelektuálních operací a nástrojů dostala věda později také nové nástroje a přístroje skutečné: zámořské cesty si vynutily zdokonalování měřicích přístrojů a v průběhu 17. století se zejména díky rozvoji mechaniky a optiky přiblížil lidskému oku i nekonečně vzdálený svět díky vynálezu dalekohledu (údajně 1608, dále zdokonalovaný mj. G. Galileim, J. Keplem a I. Newtonem, který zkonstruoval první dalekohled zrcadlový), stejně jako svět nekonečně malý odhalovaný díky mikroskopu (vynalezen údajně již na sklonku 16. století, ale v badatelském světě se uplatňoval v podstatě až od 60. let 17. století). Ve stejné době se rozvinuly také „nástroje“ sociální a komunikační, které umožnily rychlejší šíření a sdílení vědeckých novinek v komunitě evropských vzdělanců – učené časopisy a učené společnosti (Londýnská *Royal Society for the Improvement of Natural Knowledge* z roku 1660 či Francouzská Akademie věd z roku 1666 a její evropské obdoby zakladané v 18. století).

„Revoluční“ změny v matematice, mechanice, optice a fyzice – v oborech, s nimiž je raně novověká revoluce spjata nejužší – pak našly své komplexní uplatnění v oblasti, jež radikálně proměnila obraz světa západoevropského člověka – v astronomii: vždyť „kopernikánský obrát“ se stal symbolem a takřka synonymem této vědecké revoluce samotné.

Nová věda a staré společenské struktury

Stará Ptolemaiova soustava předpokládala nehybnou Zemi, kolem níž v kruhu rotují tehdy známé „planety“ (Slunce, Měsíc, Merkur, Venuše, Mars, Jupiter a Saturn) a otočná, nicméně jinak nehybná „sféra stálic“ (hvězd), jež uzavírala „vesmír“. Koperník se oproti tomu snažil matematicky doložit hypotézu, že známé planety s výjimkou Měsíce ale včetně Země, obíhají v kruzích okolo Slunce. Koperníkův heliocentrický model, s nímž se učený svět mohl seznámit v polovině 16. století, byl především výsledkem minuciozních matematických výpočtů (toruňský rodák ještě neměl k dispozici ani Galileiho dalekohled). Pokud bychom se tázali, jak je možné, že Koperník neměl kvůli svému dílu problémy se světskými ani církevními autoritami (pomineme-li soudní tahanice kvůli konkubinátu), na něž narazili jeho následovníci, a celý život si navíc zachoval vysoké světské i duchovní posty, pak se můžeme domnívat, že zásluhu na tom měla poměrně malá publicita a současně značně velká složitost jeho spisu (ostatně obezřetně dedikovanému samotnému papeži Pavlu III.). Tyto jevy rozhodně znesnadňovaly faktickou i intelektuální dostupnost heliocentrického myšlení, jehož nebezpečnost byla tedy relativně menší než v pozdější době, notabene po tridentském koncilu, který radikálně proměnil atmosféru celé pozdně humanistické reformací zasažené Evropy: smrt Giordana Bruna na římské hranici 17. února 1600 byla více než symbolická. A přece Giordano Bruno nebyl „astronomem“ v koperníkovském slova smyslu, byl to spekulativní filosof, který však heliocentrické myšlenky i další novátorské teze – o nekonečnosti vesmíru a nekonečnosti možných „světů“, jež rela-

tivizovaly ostatně i samotný heliocentrismus – dokázal podat čtivým a přesvědčivým způsobem, formou živých dialogů a ve vernakulárním jazyce, italštině: pro propagaci „nebezpečných“ myšlenek nemohl v rámci soudobých „médií“ učinit víc. Ani jeho zřejmý panteismus nemohl uniknout pozornosti církevních autorit, a tak nebylo o jeho „veřejné škodlivosti“ sporu.

Další symbol konfliktu svobodného myšlení s „tmářstvím“, Galileo Galilei (který jako jeden z prvních novodobých vědců prováděl kvantifikovatelné experimenty), odhalil (1610) za pomoci svého dalekohledu čtyři měsíce kroužící kolem Jupitera a také různé „fáze“ Venuše, tedy jevy vysvětlitelné pouze za předpokladu, že všechny známé planety včetně Země obíhají kolem Slunce. A jeho současník, Johannes Kepler, se ve stejné době snažil v Praze přepočítat některé Koperníkovy výpočty, které podle něj nesouhlasily, a odhalil jednu zásadní „chybu“: Koperník, stejně jako staří myslitelé, totiž jednoznačně a a priori předpokládal, že planety obíhají po dráhách kruhového tvaru, které byly považovány za *dokonalé*, proto jeho výpočty nutně pokulhávaly. Keplerova geometrická myšlenka, že tyto dráhy jsou eliptické (přesně zformulovaná v tzv. třech Keplerových zákonech [*Astronomia Nova*, 1609.>]), byla o půl století později ještě podpořena Newtonovým zákonem obecné přitažlivosti (závisející na hmotnosti a vzájemné vzdálenosti těles touto gravitací vázaných, což se vztahovalo právě i na planety sluneční soustavy). Originální intelektuální hybrid však představuje koncept Tychoona Braha, který se z obezřetnosti vrátil ke staré představě Země, jež je středem „vesmíru“, kolem ní však obíhá jen Měsíc a Slunce: všechny ostatní planety rotují nadále kolem Slunce zcela podle Koperníkových výpočtů: kolem Země tak obíhá vlastně celá sluneční soustava: tak se Tychonovi podařilo naplnit známé rčení o vlku a koze.

Od nebeských těles k anatomii

Johannes Kepler ani Tycho Brahe neměli Giordanovu intelektuální odvahu a jejich fantazie nepřekročila rámec ověřitelných faktů; jejich myšlení však mnohem více ilustruje matematicko-mechanický způsob vědeckého výkladu příznačný pro raněnovověkou vědeckou revoluci. (Ostatně Kepler se dokonce ztotožňoval s Giordanovým rozsudkem, možná však více proto, že mu jeho spekulace připadaly pří-

liš odvážné a fantastické, a tudíž ohrožující seriózní vědecké bádání).

Viděli jsme, že raně novověká revoluce poznamenala především obory spjaté s výzkumem neživé přírody. Znamenala však nějaký přínos pro svět přírody živé?

Vesaliův minuciózní anatomický popis lidského těla, doprovázený sugestivními rytinami trpících a modlících se skeletů i svalovců stažených z kůže, mistrně vyrobenými Janem de Calcarem, poukázal na nezbytnost (stále morálně i nábožensky problematického) studia mrtvých těl. Současně však zpochybnil autoritu velkého Galéna, jehož výroky a modely samotné dosud sloužily jako důkaz, byť Galénos sám lidské tělo nikdy nepitval a pouze odvozoval (často mylné) analogie z autopsie těl zvířecích. Vesaliovi nástupci v první řadě zdokonalovali tyto anatomické popisy. Samotná anatomie se však k pochopení funkcí lidského těla ukazovala jako nedostatečná; i zde však přispěchaly na pomoc nové fyzikální a mechanické poznatky: především „objev“, či spíše vysvětlení principu malého plicního (Miguel Servet) a velkého (William Harvey 1628) krevního oběhu a oběhu lymfatického napomohly k mechanistické interpretaci lidského těla jako soustavy potrubí, pump a pák. Tento model zapadl do dualistických představ radikálního oddělení hmotného, rozprostraněného těla a nehmotné duše. Tuto starou evropskou dualistickou tradici posílil právě v polovině 17. století René Descartes, který lidské tělo, je-li zbaveno duše, přirovnával k neživému (rozbitému) stroji; tělo zvířecí v podstatě postavil takovému stroji naroven a podřídil je čistě mechanickým zákonům (zjednodušeně řečeno – mňoukání kočky, kterou taháme za ocas, se neodlišuje od falešného tónu špatně naladěného hudebního nástroje).

Dá se tedy říci, že v průběhu 16. a zejména 17. století usilovala medicína (a další oblasti zaměřené na výzkum živé přírody) přiblížit se vědeckému modelu ustavenému vědami o přírodě neživé, a na tomto modelu se snažila obecně ustanovit vlastní „vědeckost“.

Problematickostí tohoto počínání začala vycházet najevo na prahu století následujícího, kdy si lékaři „začali uvědomovat, že nejsou instalatéry“ (Roy Porter) a nemohli nadále skrývat svůj údiv nad zcela zřejmým jevem, který jim dosud unikl a který jejich doménu radikálně odlišoval od světa planet a strojů: tím byl *život*. A právě ve jménu tohoto „nově objeveného“ jevu začali lékaři a přírodovědci 18. a 19. století usilovat o emancipaci věd o člověku a o živé přírodě z úzkého zajetí matematických, fyzikálních a mechanistických zákonů: o této „revoluci ve jménu života“ bude řeč někdy příště.

V příštím čísle přineseme článek Milana Hlavačky o průmyslové revoluci.



**Tvar můžete objednat e-mailem, telefonicky
nebo poštou**

redakce@itvar.cz

**Tvar, Na Florenci 3, 110 00 Praha 1,
tel.: 234 612 398, 234 612 407**

Cena pro předplatitele 25 Kč

HORRORY ROKŮ |

Čusárna, děcka, jmenuji se Patrik Linhart a vítám vás v nové rubrice. Od dětství mě mistrují více tyto záležitosti: literatura, čuš a sbírání pindíků z Člověče, nezlob se. Slovo *čuš* zní na omak možná podivně, ale rusky to je podivnost, zajímavost, bizarnost. Jelikož jako každý spořádaný občan mám rád ordnung, řadil jsem si všechny tyto události do kalendáře. Podobný kalendář vycházel ještě předloni ve *Tvaru*, leč byla to jen suchá data, nicméně zajímavá. K mému kalendáři se však váže zápisník, který jaksi odůvodňuje každé výročí a říká důvody, proč je právě tento den záhodno se ožrat. Mám za to však, že netřeba pít každý Boží den, a budu tedy vybírat a odůvodňovat jen ta data, kdy to opravdu stojí za to – kdy, jak pevně cítím, *osudový prst* obnoví své vábení.

Z *Nového kalendáře tolerancý na rok 1923*, který napsal, graficky zpracoval a vydal Josef Váchal, vyplývá – a dále tento znamenitý zdroj výročí haeretiků a fanatiků náboženských obecně citovat nebudu, neboť si jej každý může koupit – že Nový rok je oslavou *myšlení na smrt*. Jistě nejde o následky nemírného pití, neboť každý z vás je jistě natolik mocen, aby si zajistil spárku kdykoli během roku. Jinak 1. ledna vstoupil Castro do Havany.

V Oranžsku se 3. ledna roku 1892 narodil John Ronald Reuel Tolkien. Zajíma-

vostí je, že se narodil jako búrský občan, neboť v této době britské impérium dočasně stáhlo krovky a nechalo tento búrský svobodný stát na pokoji. Navzdory zcela nesmyslným informacím o zdroji jeho inspirací byly pro Tolkiena zásadní potulky po industriální zónách v okolí Birminghamu a také prý Manchesteru, kde v jedné stavbě spatřil předobraz věže *Pána prstenů*. Procházka milou krajinou od Duchcova po Chomutov by mu jistě dala tolik podnětů, že by se prostřední díl trilogie jmenoval *Devět věží* a díl poslední by pak nesl název *Zmahač ohňů*, čistě dle povolání místních typosů. V zápisech a deníkových záznamech, které po Tolkienovi zůstaly, se pak rýsuje jistá naděje, že vzorem hobitů byli buď permanentně trpící Irové, nebo – což je pro nás velmi příjemné – věčně ublíženéči Češi. O elfech v souvislosti s Čechy Tolkien ani neuvažoval.

Možná vám to přijde co ignorance, nesmíme si však tyto elfí bytosti nijak idealisticky malovat. V západní Anglii se ještě v polovině XIX. století říkalo o neplodných dívkách, že je podvrhly víly. Ano, v kočárku ležela růžolíci Anglosaska a stačila chvilka nepozornosti, máte tmavovlasou, krásnou sice, ale zcela neplodnou (jak se ukáže) dívku ze *vznešeného národa*, jak se říká a sistou dávkou zbabělosti elfům.

V Krušných horách se tyto bytosti označují co alpové, sedí na těle své oběti a sají její energii. Jednou jsem v lese spatřil elfa nebo alpa, nicméně jsem si před ním klekl, tak jak se to dělá, když spatříte jednorožce. Bylo mi to platné jak mrtvému zimník, část mojí duše odešla s ním, a bohužel část jeho duše se navěky přidala ke mně.

5. leden je zvláštní, neboť jej oslavíme s žijící legendou. Maník, který vydává, jak jsem spočítal, každý román po 4 a následně po 6 letech, a samozřejmě nepíše jen romány, je italský medievalista. Kdyby se toho roku 1932 v hrdém lombardském městě Alessandria nenarodil, Dan Brown by dodnes prodával v campusu rohlíky a vyučoval *kreativní epigony v umění*. Ano, je řeč o Umberto Ecoli. Jeho jméno zhruba znamená *stín svého já* – pro mě osobně vůni a chuť levné skotské whiskey a stovky hodin četby. Pokud Friedrich Nietzsche mluvil o dvojí optice – v jeho případě duchovním a komerčním levelu díla Wagnera –, tak Eco to přiznaně dokázal. Slovo *přiznaně* je důležité. Netřeba říkat, že díla jako *Šifra mistra Leonarda*, *Santiniho jazyk* a *Šifra Claudie Schifferové* by nevznikla. Není ne-případné v den narozenin toho velkého literárního manipulátora a jednoho z posledních renaissancečních vzdělanců zmínit jméno Jorge Luise Borgese, ano, kdo pochopí, zasměje se melmothovských smí-

chem šilence: „*Byla teprve první noc, ale předcházela jí už řada staletí.*“

Dne 6. ledna se narodil Heinrich Schliemann. Je to 191 let, co světlo světa spatřil první obchodník, který věřil poesii. Věřil, že Homér to nesekal jen tak od boku, že to, o čem psal, se stalo, že město Trója stálo. Navzdory všem dokázal, že má pravdu. Objevil Tróju i Mykény a navrhl vykopávky na Krétě, o níž soudil, že byla střediskem předřecké kultury. Patrně v dějinách ne-najdeme člověka, který by se mu vyrovnal. Bylo to vzdělaný amatér, jenž expertům vytřel zrak, ale důležitý je okamžik, kdy objevil v Tróje poklad. Šperky ozdobil svou ženu a nazval ji Helenou. Marnivost, pýcha? Navěky básník!

Ve stejné zemi se 12. ledna 1959 narodil i Christian Emmerich. Zatímco Schliemann legendu vykopal, Emmerich vulgo Blixa Bargeld se díky své kapele Einstürzende Neubauten legendou stal. Je třeba zmínit jeho působení v kapele Bad Seeds s dívčím idolem Nickem Cavem. Kdysi jsem nechápal, proč spolu hrají. S odstupem let bych byl rád, kdyby ty dívčiny aspoň Cavea vnímaly. Ostatně 12. ledna před 40 lety se narodila Sporty Spice Melanie Chisholmová, ta si svého byznysu hledí stejně jako Blixa Bargeld dnes, a tedy je opravdu komické dělat rozdíl mezi komercí a alternativou.

Patrik Linhart

VÝTVAR |

Galerie hlavního města Prahy připravila v Domě U Kamenného zvonu výstavu věnovanou malíři a sochaři Stanislavu Podhrázskému (1920–1999), pojmenovanou **Neklidná krása**. Jeho tvorba vycházející ze dvou inspiračních zdrojů, kterými byl surrealismus a italská renesance, se soustředila na figuru, tedy především na ženský akt. S oblibou ale také vypodobňoval zvířata, méně pak muže a děti. Tvořil hlavně technikou kresby uhlem a malby. Retrospektivní přehlídka přináší obrazy a sochy vytvořené od konce čtyřicátých let až po léta devadesátá, které kurátorka Marie Klimešová důmyslně rozdělila do tematických okruhů podle motivů, jakými jsou vedle převažujících ženských figur také rostlinná a zvířecí říše či voda (Trávy, 1964, Pes Filip, 1966, Plavkyně, 1972). K ženě přistupuje autor z nejrůznějších úhlů pohledu: jako ke smyslné svůdnici, sestře či jako k nekonečné studnici linií. Jakkoli to nejspíš nebyl hlavní záměr malíře, na jednotlivých aktech můžeme vysledovat jakýsi experiment se zachycováním tvarů a velikostí poprsí (Naděrka, 1976). Vedle dekoltu si pozornost umělce vysloužily také ženské nohy (Nohama vzhůru, 1970). Patrně nejvíc obecně známou zvířecí malbou od Podhrázského je Imaginace strachu s kočkou okusující lidský prst z roku 1949. Výstava ale ukazuje i další malířovy oblíbence z říše fauny: koně, psy či ptáky. Zajímavým motivem, ke kterému se vracel desítky let jak v malbě, tak v soše, je rozbitý džbán (Rozlité mléko, 1958). Dalšími dvěma netradič-



ními exkursy do Podhrázského výtvarných aktivit jsou návrhy sgrafit pro zámek v Litomyšli, na jehož rekonstrukci se podílel v letech 1974–1988. Právě zde nejvíce rezonuje výše zmíněná láska k renesanci. Dále čtveřice fotografií zachycujících sněhové sochy kočky a koně pod názvem Čekám, až mi to přijde, jež by se daly označit za landartový počín. Podhrázského tvorba je pestrá a inteligentní. Osciluje mezi erotikou a mýtem. Její senzuální náboj na nás dýchá ze všeho, čeho se dotkl. Také jemná barevnost malby a kresba uhlem jsou vizuálními prostředky, kterými se malíř umí vyjadřovat kultivovaně a s hloubkou. Lákadlem výstavního prostoru, někdejšího gotického sídla Jana Lucemburského a jeho ženy Elišky Přemyslovny, je původní šnekovitě schodiště mezi prvním a druhým patrem, které bylo návštěvníkům zpřístupněno právě u příležitosti otevření této výstavy. Ta potrvá do 23. 2. 2014 a otevřena je od úterý do neděle od 10 do 20 hodin.

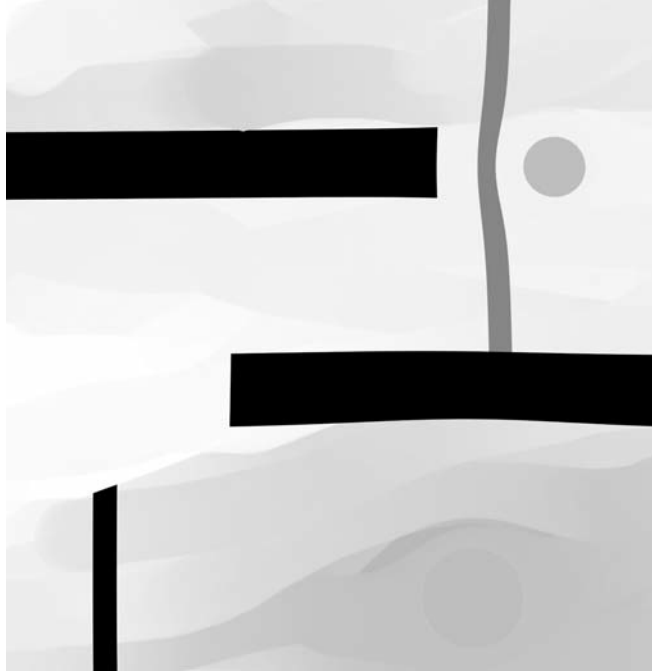
Výstava **Sousedé sobě 2013**, která bude k vidění do 31. 1. 2014 v galerii Kabinet Chaos ve Strážce u Poličky, je vyvrcholením „společné aktivity uměnímilovných a uměnitvořících sousedů z Poličska a okolí“. Společným tématem děl, která tito talentovaní amatéři vystavili v galerii, je příroda.

Vladka Kuchtová

Stanislav Podhráský: *Tři dívky*, 1960



Pavel Janoušek: *Brusel*



Pavel Janoušek: *U moře 1*

Milý Aleši,

vlastně se neshodujeme jen v několika – leč velmi podstatných – bodech. I ty vnímáš, že ony snahy po angažovanosti jsou formulovány „zastaralým slovníkem“, vyjadřuješ však naději, že se snad za nimi skrývá cosi podstatnějšího. Cituji: „*Možná že volání po angažovanosti umění v sobě skrývá tuto v zásadě estetickou (pokud jde o umění), ale vlastně širší duchovní potřebu hodnot nepodléhajících efemérním módám.*“ Já naopak v tom onu efemérní módu vidím a domnívám se, že onen zastaralý slovník

není náhodný. Ty doufáš, že jde o protipohyb vůči „*samohybnému urychlování života ve jménu Změny-Pokroku*“ a o cestu, jak se vyhnout „*bláznivému koloběhu ekonomických mechanismů produkce–distribuce–konzumace*“, případně o způsob, jak „*nalézt v chaotickém víru světového dění provizorní řád*“. Já v tom naopak vidím jen další kolo spontánní marketingové strategie, jež pracuje se ztrátou paměti a domnívá se, že umělecká tvorba je vedlejším produktem mediálních gest. A pokud jde o filosofy, zcela s tebou souhlasím, jen škoda, že angažovaní teorbasníci jimi neargumentují,

natož aby se pokoušeli „*dosadit na patřičné místo v řádu světa oblast kulturních hodnot, jaké objevuje pro člověka umění*“. Spíše naopak: s gustem vyhlašují, že umění může pro člověka objevovat jen omezený, tedy jimi stanovený okruh hodnot.

Skoro bych si přál, abys měl pravdu, ale nevěřím tomu. Zdá se, že je to na budoucnosti, aby ukázala, zda je současné kvašení okamžikem zrodu nové pozoruhodné umělecké tvorby, nebo jen nepříjemným verbálním pšoukem.

Pavel Janoušek

S KŘÍŽKEM PO FUNUSE Díl první: Touha zemřít

Mám ráda odér novosti, ale zároveň mě nevýslovně nudí. Teprve když se prolne s čímsi dalším, začíná mě zajímat. Když novorozená věc už chvilku čelí času, je vystavená a nechráněná fascinující aureolou nově zrozeného a ostatním už přestává vonět, tehdy teprve mě k sobě přivábí.

I chlebičky mám radši okoralé. Zkrotím chuť na čerstvé a počkám si. Okoralý chlebiček požídaný po slavnosti je milou upomínkou na slavnost a dovoluje mi ji prožít jinak, bez rušivé účasti včerejších hostů.

Nikdy se nehrnu tam, kde se něco děje. Ráda si nechám ujit to, o čem se pak mluvívzrušeně, protože to mělo nějaký ten mediální potenciál. A proto to muselo být zpracováno rychle. Protože za pár dní by to zasmrdlo. Nerada jsem se účastnila takových akcí. Nebyla jsem na ně zvědavá. Malinko nevýhoda pro novináře. Čím větší mediální potenciál jsem vycítila, tím víc jsem se s prací loudala. Leckdy jsem mohla být první, ale svésila jsem ruce a nechala se předběhnout. Mám radši okoralé chlebičky. Nevrhám se po těch právě přinesených na stůl. Klíčové slovo mé existence je *pozdě*. Prožívám svět podobně jako Dykův rybář Sepp Jörgen. Spolehlivě s křížkem po funuse. V novinářině to překáží, v literatuře je to snad odpustitelné.

V nové rubrice bych spolu s několika dalšími autory chtěla s vámi krátce sdílet své literární zážitky, které už v žádném ohnisku pozornosti nestojí, ale naše pozornost se na ně zrovna zaměřila. A není

vůbec významné, proč zrovna teď. Prostě jsme tu knihu odkudsi vylovili jako Sepp Jörgen. A to stačí. Nebudeme je lovit k výročí či k něčemu podobnému, kdepak. Z hlediska publicistiky půjde o *knihy – okoralé chlebičky*.

Řádně okoralá, možná už plísni potažená je i kniha francouzského novináře Martina Monestiera *Dějiny sebevražd – dějiny, techniky a zvláštnosti dobrovolné smrti*, kterou v roce 2003 (sic – ale to je teprve začátek) v překladu Vladimíra Čadského vydalo nakladatelství Dybbuk. Myslím, že právě na počátku nového roku, kdy některé bláhové naděje zanikají a jiné zase vznikají, je ideální právě tuto knihu provětrat, otevřít ji, nechat se ovanout jejím puchem (voní trochu jako čaj pu-erh, omamnou dávivou vůní otevřeného hrobu) a něco málo se o tomto vážném psychologickém a filosofickém problému z nespočtu předestřených případů dozvědět.

Samozřejmě je perverzní sbírat nejrozmanitější druhy sebevražd, ale díky těmto sklonům pana Monestiera se před čtenářem rozklene neobyčejně bohatá, barevná škála dekadentní kreativity. Až jímá zavrať z toho, kolika způsoby se můžeme sprovodit ze světa. Výskáme nadšením! Kolik vynalézavosti už lidé spotřebovali na vlastní zneškodnění! Jeden Benátčan dva roky vymýšlel, jak se ukřižovat svépomocí, a pak se zavěsit nad ulicí, jistý francouzský truhlář si sestrojil gilotinu z rýče, další muž se nechal se-

tnout klavírem... To je nápadů! Až oči přecházejí! Lidskost takové ohavné encyklopedie je jediné v její heslovitosti, věcnosti a humoru. To nezměrné, bezbřehé utrpení, které nám líčí, je milosrdně smrsknuto a uhněteno v úhledné anekdoty, kterými se zvrhle kocháme, aniž bychom si to plně přiznali.

Kniha je vlastně katalogem, z něhož si potenciální sebevrah může vybrat své zmarnění dle svého vybraného vkusu i přesvědčení. Může být ale také od svého úmyslu odrazen a věnovat se úvahám jiného typu a realizaci jiných nápadů. V obou případech je tedy nepochybně užitečná. A jako katalog samozřejmě má i své mouchy. Překlepy, tiskové chyby, neúplnost informací, rysy bulvárnosti. Tato nedochucenost je však vyvažována nepochybnitelnou výživností leckdy velmi kusých informací. Člověk múzický si v ní objeví špalíček poetických skutečností, kterými osází nějaké své příští dílo (nezabije-li se podle některého z uvedených návodů). Anebo si alespoň na YouTube.com pustí osudovou píseň Szomorú Vasárnap čili *Pochmurnou neděli* Rezsó Seresse, po jejímž poslechu si už desítky lidí sáhly na život a která byla ve své době dokonce zakázána. Kdoví jestli nebyla inspirací Monty Pythonům pro skeč o vražedném vtipu. Já jsem si ji pustila a musela se smát.

Snad se shledáme i v příštím čísle...

Ivana Myšková

TO NA JAZYKU |

My, co to máme co by kamenem dohodil, dobře víme, že v Kladně nic není, nikdy nic nebylo a nejspíš ani nebude. Vždycky a jediné na Kladně. A obecná zásada o vlastních jménech praví, že by člověk z jakési úcty měl o městech mluvit a psát tak, jak jsou zvyklí místní. Blbé je, že pokud to člověk nemá co by kamenem dohodil, většinou netuší, jak si tamější ráčili zvyknout. Kladno má výhodu velikosti a kdysi i jistého významu, takže to vědí i sportovní reportéři, že se hokej hraje na Kladně, ale co si mají počít na Mělníku? Schválně jsem se ptal u strýčka Googla, jestli zaznamenává pohrdaté oušklebky Mělničáků nad přespolními, kteří nevědí, že přijíždějí na Mělník, a ne do nějakého Mělníka. A co jsem našel? Fórum, které dokazuje, že už ani někteří Mělničáci nevědí, čím jsou. Tlakem zvnějšísku, řekl bych.

Kde si myslíte, že vymysleli Okresní soud v Kladně a Okresní soud v Mělníce? Inu, jsou zákony, které neplatí ani pro soudy, když tomu vládne Pražák.

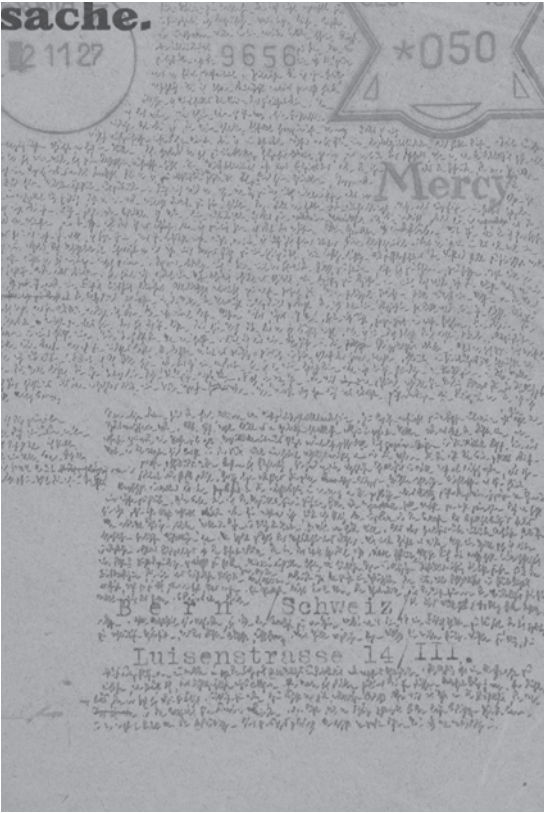
Nevědět, čím jsem, ale není tak neobvyklé. Svého času hovořil pan Mravinac – kterého tímto srdečně zdravím na tiskové oddělení České pošty, protože když se do novin napíše Česká pošta, on si to další den přečte v monitoringu tisku – o poště v Hostivících. Pan Mravinac jakožto šéf tiskového oddělení hovořil k novináři, a tak si pište, že se záhy ozval rozhořčený místní, že ta pošta není v Hostivících, ale v Hostivici. Byla to samozřejmě dobrá zpráva. Jednak pro pana Mravinace, protože většinou mu volají lidé rozhořčení z podstatnějších příčin, jednak vůbec, že jsou na světě patrioti a lidi ne-lhostejní k mateřtině. A pak to byl samozřejmě dobrý fór, protože pan Mravinac je z Hostivice.

Pravidlo „piš, jak narostl zobák místním“ samozřejmě bylo taky formulováno (poněkud vznešeněji) v Praze. Proto se na něj místní v odlehlejších končinách, i když ho znají, dívají se slušnou rezervou. Vědí, že nikdy nebylo myšlené názně. Že například nikdy nepočítalo s nářečními tvary nebo vůbec s nářečímí. Proto si dráhy nedovolí vyvěsit ani na Valašsku vývěsku, že na trati 283 z Bylnice do Lidča bude z Brumova do Klobúk výluka. I když všichni místní vědí, že to znamená, že jim pak ujede rychlík z Horního Lidča, zatímco Pražákovi ujede z Horní Lidče.

Podobná schizofrenie pak vládne u jmen podniků a provozoven. Zvlášť když se v nich na začátku objevuje předložka. Na jedné straně je tu z devadesátých let pravidlo o psaní velkých písmen – první slovo za předložkou budiž s velkým písmenem –, na druhé tu máme doporučení respektovat vůli majitelů. A ti si s nějakým pravidlem hlavu začasté nelámou. Korektoři v novinách už dávno vědí, jak napsat D/divadlo N/na Z/zábradlí a jak D/divadlo N/na Vinohradech, nedejpámbu aby se nějak nešíkovně pojmenovalo některé z divadel oblastních, to by asi korektorna vyslala deputaci do kulturní redakce, aby už o takovém divadle pro jistotu nepsala. Naštěstí stejně nepíše...

Jsou ale v životě muže, zvláště muže kulturního, okamžiky, kdy jde slušnost stranou a respekt k přání vlastníka musí stranou. Věřím, že do proslavené hospody U Spěváků kulturní muž nev kročil ani jednou od té doby, co nad ní visí štít, který hrdě hlásá, že jste U Zpěváků.

Gabriel Pleska



Kontext / Ernest Renan: Budoucnost vědy – Miguel de Unamuno: Renan a politika – Vít Pokorný: Renan, Unamuno a lekce svobody – Jiří Thýn: Fotografie 2009–2011

Rozhovor s polským básníkem a překladatelem Marcinem Kurkem o jedovatém oleandru, umírání, cestách na jih a bezradnosti překladatele

Literatura / Marcin Kurek: Oleandr – Sylva Fischerová: Jiný život – Patrik Ouředník: Výstražné příběhy – Radovan Charvát: Walserovy Mikrogramy – Robert Walser: Mikrogramy – Gyrðir Elíasson: Kniha od řeky Sandá

Téma | Miluše Zadražilová / Miluše Zadražilová: Osudy ruské kultury v sovětském Rusku – Na Miluši Zadražilovou vzpomínají: Alena Machoninová, Libor Dvořák, Libuše Heczková, Miroslav Olšovský, Jan Machonin, Radka Bzonková, Alexandr Jeništa, Hana Kosáková, Tomáš Glanc, Martin C. Putna, Mark Charitonov

Blok | Samizdat / Alessandro Catalano: Samizdat mezi pamětí a utopií – Sylvie Richterová: Etika a estetika samizdatu v období „normalizace“ – Tomáš Glanc: Samizdat jako médium – Petra Čáslavová: Vězeňský samizdat jako neznámý fenomén v dějinách československé nezávislé kultury let 1948–1989 – Olga Lomová: Narozen na cestě: Kuo Lu-šeng

Unamuno Zadražilová Ouředník Walser Fischerová Richterová Lomová Glanc

3₁₃

www.souvislosti.cz
revue pro literaturu a kulturu

Jak lidé přicházejí o domov, jaký odkaz nám zanechala nová sociální hnutí, co je to bezdomovectví fyzické a co statusové, v čem se postmoderna překrývá s neoliberalismem a proč se uvažování postmoderních myslitelů podobá uvažování alkoholiků – to je jen několik tematických okruhů, kterým se podrobně a často v překvapivých souvislostech věnuje sociolog Jan Keller v dlouho očekávané knize *Posvěcení bezdomovců* (Slon, 2013) s podtitulem *Úvod do sociologie domova*. Rozsáhlý úryvek z tehdy ještě rukopisné verze jsme otiskli ve *Tvaru* č. 8/2013, str. 7–8.

Když v roce 2011 vyšlo v Sociologickém nakladatelství druhé vydání Kellerových *Třech sociálních světů*, na něž *Posvěcení bezdomovců* nejen navazuje, ale v mnohém je přesahuje, musel se jejich autor v předmluvě nejprve „popasovat“ s nepochopením recenzentů, kteří jej obvinili tu z psaní ze zarytých levičáckých pozic, onde zase z psaní z pozic nemarxistických. Obojí bylo kritizovatelné, neboť to neodpovídalo apriorním očekáváním ani zprava, ani zleva. J. Keller k tomu s ironií sobě vlastní podotkl, že si knihu dovolil napsat ze svých vlastních pozic. Dodejme, že totéž zřejmě bude muset zopakovat i v předmluvě k případnému druhému vydání *Posvěcení bezdomovců*. Čím se však tato publikace od *Třech sociálních světů* liší, je posun od strohé sociologické jazyky k jazyku bezmála literárnímu. Jeho text plný metafor, citlivě dávkované nadsázky, ale i sarkastického podtónu, probleskujícího jednotlivými pasážemi, jakož i minimem poznámek pod čarou, je nesmírně čtivý a přístupný širokému okruhu tazatelů, kteří hledají odpověď na otázku, kam naše společnost spěje a proč. Možná by neškodilo, kdyby se Kellerovou schopností zpřístupnit složitou problematiku „jednoduchým“ způsobem inspirovali i jeho mladší oboroví soupeřníci, umocňující reflexi komplikovanosti dnešního světa ještě navíc komplikovaným a těžce stravitelným jazykem. A prohlásil-li kdysi Egon Bondy o postmoderně, jež je v *Posvěcení bezdomovců* jakousi antihrdinkou: „*Postmoderna zaplatě pánbůh chcipla před našima očima. Já jsem byl sice jeden z těch, kdo její příchod nadšeně vítali, ale postupem času se z ní stal pouhý hadr na podlahu.*“ (Salon, literární příloha *Práva*, 12. února 1998, str. 1), pak o J. Kellerovi lze bez rozpaků říct, že téhle své „hrdince“ dává taktéž – s prominutím – pěkně na holou.

Nastupujeme, nerušit!

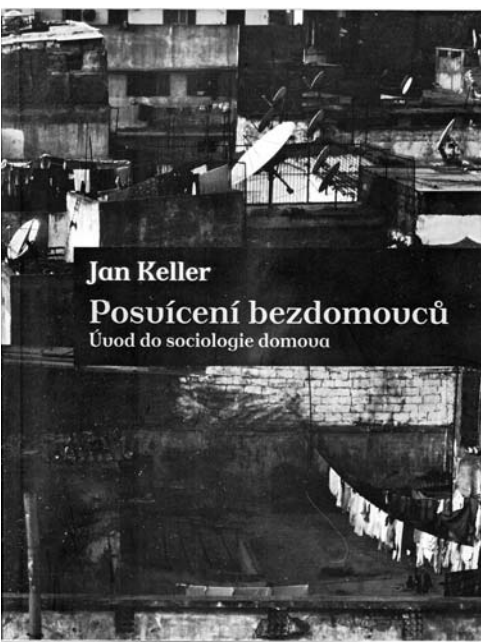
Je to taková hra: média si zobrazováním bezdomovců žijících na ulici a vyprávěním jejich srdceryvných příběhů zvyšují sledovanost či čtenost, agentury starající se o lidi bez přístřeší si vybírají své „klienty“ mezi těmi, jejichž stav jim zaručuje vykazování alespoň nějakých úspěchů, nutných pro nárokování dalších grantů, a politici hrají podle toho, jsou-li členy pravicové či levicové strany, potažmo je-li jejich strana stranou vládní či opoziční. A tak pravicoví politici tvrdí, že si za svou situaci mohou bezdomovci sami, zatímco politici levicoví vidí hlavní příčiny v selhávání trhu práce, v nedostatečném přístupu k levnému bydlení a slábnoucí pomoci státu; strany vládní se ohánějí komplexností problému bezdomovectví a dlouhodobostí jeho řešení, jež překračuje jejich funkční období, zatímco strany opoziční je kritizují za lhostejnost k lidskému utrpení. Samotní bezdomovci pak mají tendence svůj neutěšený stav zaměřovat za svobodu volby, či jej dokonce popírat. A postmodernisté? Ti jsou naprosto vysmátí – místo o *homeless* mluví o *homefree*. Nikdo (byť ve vztahu k levici lze občas zvolat „přihořívá“)

z těchto aktérů se však podle J. Kellera nezabývá hlavní příčinou nárůstu bezdomovectví. Tou je totiž skutečnost, že současná společnost „*si při rostoucí produktivitě vystačí se stále menším počtem lidí*“ a zároveň „*na zajištění rostoucího podílu populace nemůže, či spíše neholdá uvolňovat dostatek zdrojů*“.

Připomeňme si dobu (60. a 70. léta), kdy k tomuto sociálnímu vylučování (exkluzi) jednotlivců, do společnosti zdánlivě pevně integrovaných, začalo – nejdřív nepozorovaně a v celkovém kontextu i paradoxně – docházet. Nepozorovaně proto, že veškerou pozornost na sebe vázalo emancipační úsilí na všech frontách, kterým byla ona doba charakteristická; a paradoxně proto, že právě tehdy mizely třídní rozdíly, masivně narůstala střední vrstva, přičemž těch, kteří přežívali na okraji společnosti, byla jen zanedbatelná a nikoho neohrožující hrstka. Ba co víc – na scéně se objevila nová sociální hnutí, která chtěla zmodernizovat levici (přispěla však spíše k jejímu roztržštění) a která se ostře vymezovala proti konzervativní pravici (přispěla však spíše k nástupu pravice neoliberální). Hlavní problém ve smyslu sociální nedůslednosti těchto hnutí vidí J. Keller v tom, že vstoupila do hry v atmosféře, kdy společnost věřila, že sociální problémy nejsou (a už nikdy nebudou) příliš palčivé. Výsledkem bylo, že tato hnutí jen rozkolísala hierarchickou moc a umetla cestičku pro nástup neoliberálů. Čím? Tím, že se jejich příslušníci považovali za revolucionáře nového typu, opěvující nevázaný individualismus, jakož i osvobození od všech institucí (rodina, církev, politické strany). Ruku v ruce s tím posílil egoismus a honba za slastí a požitkem. A že byl někdo exkludován a propadal se do chudoby? Inu, žil prostě jen jinak než ostatní. Pod vlivem euforie z rostoucího bohatství, na které dosáhl stále větší počet lidí, se přibližně ve stejné době zrodila i postmoderna. Kellerovými slovy: „*Intelektuálové, kteří ji zkonstruovali, do ní zakódovali obraz světa všeobjímajících středních vrstev zbavených nejen existenčních starostí, ale i jakékoliv sociální podmíněnosti.*“

Quo vadis, střední třída?

Tenkrát si ovšem ještě nikdo neuvědomoval, že tak jako onou umetenou cestičkou bezbřehého individualismu vpochoďovali na celospolečenské jeviště neoliberálové, kteří víceméně soudržnou společnost ekonomicky i sociálně rozvrátili, vpochoďovali na stejné jeviště i postmodernisté, pro něž byly (a stále jsou) ekonomické a sociální problémy naprosto nezajímavé. „*Vzpoura postmoderny tak neohrožuje nic z toho, proti čemu je slovně namířena. Aniž by jakkoliv brzdila produktivistickou ekonomiku, přitaká konzumerismu všeho druhu a jen rozšiřuje sadu nástrojů politické manipulace. V podstatě není ničím jiným než vzpourou konzumentů, kterým se nelíbí systém hojnosti, bez něhož ovšem nedokážou žít.*“ Z těchto Kellerových slov na adresu postmoderny je sice dobře patrná ironie, až výsměch, nicméně na jiném místě své knihy připouští, že se na její rozbrědlosti podepsala i deziluze z vývoje nových sociálních hnutí, vyčerpanost společenských věd („*vládné hluboké teoretické bezvětrí*“), statusový sestup akademiků a pokles prestiže vzdělání. A ačkoliv si jen málokdo uměl představit, že už na přelomu 80. a 90. let budou „všeobjímající střední vrstvy“ v troškách, posloužila i v překotně se měnících ekonomických podmínkách právě postmoderna jako mámnivý závoj, zakrývající skutečný stav věcí. „*Dodnes pomáhá postmoderní ideologie sociální nevázanosti a zcela arbitrární svobody rozhodování překrývat tvrdou realitu postupující sociální exkluze. Stejně spolehlivě brání ideovým potomkům těchto intelektuálů*



treba si jen položit otázku, zda se proces sociálního vylučování zastaví před těmi patry středních vrstev, ve kterých vznikla a odkud se směrem dolů šíří postmoderní mentalita. Kontrast lichotivých iluzí o svém vlastním postavení a významu s drsnými vyhlídkami středních vrstev vytváří paradoxní stav, který můžeme označit jako »posvěcení bezdomovců«.

Zmiňuje-li se J. Keller o bezdomovectví v souvislosti se středními vrstvami, nemá na mysli bezdomovectví fyzické, ale statusové – to první (život na ulici) jim akutně nehrozí, to druhé (ztráta dosavadních privilegií) je však prudce aktuální. Získat a udržet si trvalý pracovní poměr a z něj plynoucí příjem, jakož i vědomí vyšší statusové pozice, s níž je spojena určitá prestiž, je už i v těchto patrech společnosti jev čím dál vzácnější. Naopak jevem čím dál častějším je deklasování, které je sráží na úroveň řadových zaměstnanců. Firmy či úřady, kde pracují, k nim na jedné straně necítí vůbec žádné závazky, na straně druhé však od nich vyžadují bezmeznou loajalitu, díky které si mohou (ale nemusí) udržet zaměstnání. Ty, o nichž je tu řeč, řadí sociologové do kategorie zvané servisní či služební střední třída (manažeři, vysocí úředníci, profesionálové střední úrovně, výše postavení technici), jež má v hierarchizované společnosti jediný úkol – umožňovat vládu mocným. Avšak v důsledku ekonomického vzestupu po druhé světové válce a v důsledku demokratizace systému vzdělávání, který chrlil (a stále chrlí) obrovské počty absolventů, nejen že tato třída nebyvale „zmasověla“, ale také se liberalizovala. To kromě jiného znamenalo, že na nejvyšší stupeň žebříčku svých hodnot si místo loajality dosadila autonomii. Jinými slovy: zapomněla, kde je její „služební“ místo.

Chceš dál sloužit? Zaplat!

„*Hesla osvobození a autonomie, jež zaznívala v ulicích Paříže a dalších metropolí v roce 1968, byla mezitím zapracována do manažerských příruček. Jako osvobození je v nich líčeno oprostění zaměstnanců od plnohodnotných pracovních smluv. Nebyvalá míra autonomie, jež je v těchto příručkách příslušníkům středních vrstev doprána v oblasti výdělečné práce, má sloužit jako pobídka, s jejíž pomocí chtějí majitelé firem a šéfové úřadů »vytlouci« ze zaměstnanců maximum. Střední vrstvy tuto konstrukci neprohlédly. Plně zaujaty svůdným ideálem autonomie, přestaly se považovat za sloužící a zcela propadly snění o své naprosté svobodě a sociální nedeterminovanosti,*“ píše J. Keller. K tomuto „snění“ jim dopomohlo kvalitní vzdělání, jehož se jim dostalo, lepší zdravotní péče, než jakou si mohli dovolit dělníci, a solidní zajištění na stáří, odvíjející se od jejich velmi slušných platů. Jenže! Majetková a mocenská elita nebyla dlouhodobě ochotna vydržovat si takovou armádu služebníků. Nač se s nimi

dělit, nejsou-li navíc poslušní a dovolují-li si dokonce revoltovat? A tak si tyto elity vymyslely ďábelský trik a služební třídu prostě a jednoduše začaly zpoplatňovat. Čili: každý příslušník služební třídy si musel zaplatit za to, že směl dál sloužit. A jak to fungovalo v praxi? Přišlo se s reformami školství (zavedení školného), zdravotnictví (nadstandardy) a důchodového systému (soukromé penzijní fondy), jejichž cílem bylo (a stále je) zredukovat početnost středních vrstev, které mají podle J. Kellera do budoucna jen dvojí perspektivu: „*Bud' si nezaslouží v oblasti produkce a služeb v očích elity vyšší odměnu, a pak postupně klesnou mezi nepojištěné, anebo na vyšší odměnu dosáhnou, a pak dostanou příležitost odevzdat ji soukromým fondům na své pojištění. V prvním případě budou ze středních vrstev vyobcováni, v případě druhém budou svázáni s reprodukcí velkého finančního kapitálu, kterému odevzdají část svých příjmů.*“ A co na to postmoderna? Nijak se nerozpakuje v rámci svého oblíbeného nezávazného konstruování reality sugerovat exkluzi ohroženým aktérům, že je vlastně všechno super. Někdo tu mluví o sociálním vyloučení v důsledku ztráty placené práce? Směšné! Práce je přece na ústupu před jinými, mnohem zajímavějšími činnostmi – stačí se jim věnovat. Někdo tu v této souvislosti mluví o vertikálním propadu do nedostatku? Ale kde že! Vždyť jde jen o obohacující horizontální různost. Připadají vám tyto postmoderní hlášky jako z oka vypadlé všeobjímajícímu neoliberalismu? Pak vás jistě budou zajímat i další body, ve kterých se podle J. Kellera tyto dva směry či ideologie potkávají: 1. *fetišismus označujícího* (znaky jsou důležitější než to, co je jimi označováno), 2. *deregulace* (všech dosavadních norem a pravidel), 3. *odpor ke státu* (který je ve své podstatě utlačivý a brání autonomii jednotlivců, skupin i regionů), 4. *požadavek flexibility* (přelétavost, nezávaznost a deregulovaný trh práce), 5. *zbožnění trhu a komodifikace všeho* (společnost jako jedna velká samoobsluha), 6. *autonomie jako zodpovědnost sama za sebe* (právo každého na odlišnost, zahrnující ovšem i povinnost čelit sociálním rizikům sám) a 7. *rozbití sociální* (odhazování nejen zboží a stylů vyšších z módy, ale také nepotřebných lidí). Pro shrnutí se pak nabízí autorovo tvrzení, že postmoderna „*je jen důsledkem zcela konkrétní podoby ekonomiky a sama tuto podobu zpětně fixuje a konzervuje*“. Podobné srovnání lze provést i u spekulací – finančních a postmoderních. Základem těch prvních je odtřzení světa financí od reálné produkce zboží a služeb, základem těch druhých politická podiváná (spektákl), jak ji předestírají média. „*Politický spektakl je rozehráván mimo jiné proto, aby publiku uniklo, že národní státy jsou sice dramaticky oslabeny vůči nadnárodnímu finančnímu kapitálu, o to více prostoru se však snaží získat pro zásahy vedoucí k disciplinizaci práce.*“ Takže vrátíme-li se opět k postavení středních vrstev v současné společnosti, postmoderna je tu vlastně od toho, aby jim ukazovala svět z takové perspektivy, která jim umožňuje nevidět, že teď jsou to ony, nad kým se stahují mračna. J. Keller tento jev, zahrnující ještě celou řadu dalších rovin, nazývá *profesionálním iluzionismem*. A proč si uvažování postmoderních myslitelů vysloužilo od autora srovnání s uvažováním alkoholiků? „*Postmodernismus jako forma vysoce kultivovaného útěku z reality slouží statusovým bezdomovcům v podobném smyslu, v jakém bezdomovcům fyzickým slouží drogy a alkohol. Jedni ustavičně interpretují, druzí ustavičně popíjejí. Jedni i druzí tak činí proto, aby zapomněli, proč to vlastně dělají.*“

LEKCE Z HISTORICKÉHO OPTIMISMU

Matěj Stropnický: Myslet socialismus bez tanků. Svoboda slova ve střed/tu zájmů československého roku 1968
Scriptorium, Praha 2013

Knižní studie Matěje Stropnického *Myslet socialismus bez tanků* je především pokusem o svébytnou interpretaci zlomového období moderních československých dějin, přičemž fokusem chce být problematika svobody slova (svázaná s otázkami cenzurního dohledu) ve vztahu k diferencujícimu se mnohohlasí dobového politického diskursu. Pokus je nejdůsažnější v závěru páté kapitoly. Vyzdvížením významu občanské společnosti a přímého politického angažmá občana dochází autor k redefinici pojmu politiky, k rozšíření jeho hranic mimo mocensko-institucionální struktury. Tím je příběh osmašedesátého, ve srovnání s částí historiografické či politologické produkce, pointován odlišně: nenásilně se tu obnažují momenty nadějně, ba politicky aktuální.

Polemická osa

Přesvědčivě a dynamicky se text rozvíjí, nabývá-li polemické polohy (přičemž coby předmět polemiky vystupuje koncepce Petra Pitharta). Rovněž vlákna argumentace jsou zde nejhustší a (nejen) kompozičně tvoří příslušná (třetí) kapitola pomyslnou osu publikace. Naopak slabší stránku představuje jistá nesoustředěnost nebo „nedomykavost“, pokud jde o držení scelující perspektivy. Ústřední téma svobody slova se občas vytrácí pod návalem sledované materie, jeho místy zamlžené obrysy lze spíše jen tušit.

Když autor v úvodu přibližuje genezi své práce (jejíž původní název zněl *Neodpovědná svoboda slova*), poctivě odhaluje paradox, daný roztržkou mezi prvotními východisky a závěry, k nimž nakonec dospěl. Původně totiž měla práce doložit teze Petra Pitharta z knihy *Osmašedesátý* (Praha, Rozmluvy 1990; 1. vyd.: Kolín nad Rýnem, Index 1980). Následně se však stala územím otevřeného názorového střetu mezi Pithartovým *konzervativním nekomunistickým realismem* (pojmosloví autorovo) a Stropnického pojetím, jehož originálním vyústěním je dějinně optimistický výklad sledovaných událostí. Pithart svou koncepci otevírá dvojicí obrazů: Maroldovou *Bitvou u Lipan* a *Bojem Pražanů se Švédy na Karlově mostě* bratřů Liebscherových a V. Bartoňka. Oba obrazy, k nimž Pithart přiřazuje vánoční číslo *Listů* z roku 1968, zvýznamňují historickou porážku jakožto stěžejní motiv interpretace osmašedesátého. Nadto se jedná o motiv hluboce vepsaný do národní mytologie. Pithartovo stanovisko je (právě v kontrastu s pohledem Stropnického) stanoviskem historicky pesimistickým: celý narativ osmašedesátého je u Pitharta sevřen konečnou perspektivou fatálního neúspěchu.

Polemický zápal přivedl Matěje Stropnického k provokativnímu tvrzení, že Pithartův realismus nese některé obdobné rysy jako realismus husákovský (oba prý dokonce „*pramení v týchž zdrojích*“, viz s. 72), třebaže vede k zásadně odlišným závěrům. Stropnický přepisuje Pithartovy argumenty do linie sedmi tezí, jež postupně vyvrací. Zdá se, že hlavní třecí plochu mezi oběma autory tvoří Pithartovo hodnocení osmašedesátého z hlediska „rozuzlení“ událostí, tj. z hlediska invaze vojsk Varšavské smlouvy. Neodpovědnost intelektuálů (i politiků či novinářů) pak podle Pitharta spočívá v neschopnosti odhadnout situaci, tedy odhadnout hrozbu sovětské inter-

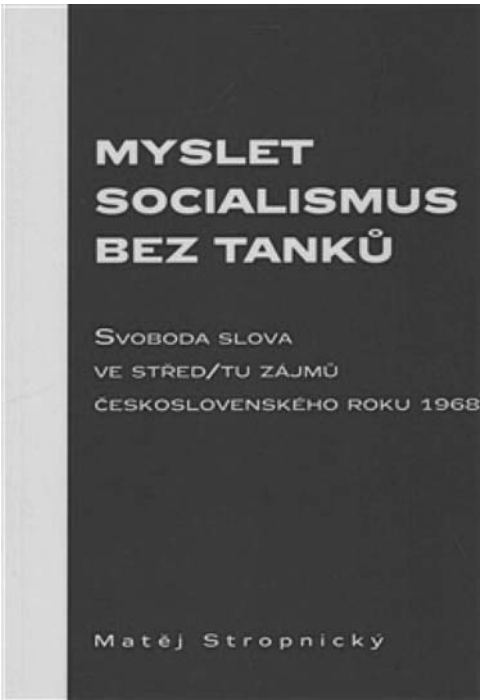
vence. Stropnický však toto jednostranné hodnocení relativizuje upozorněním, že domnělou neodpovědnost lze chápat jako odpovědnost vůči přítomnosti: „*Nebyl [...] optikou tehdejší přítomnosti reálnější návrat »démona souhlasu«, vynucený domácí politikou reprezentací, než vnější zásah?*“ (s. 82; zvýraznil M. S.)

Stropnický Pithartově „realistické“ koncepci dále vytýká, že kupodivu zůstává málo realistická v otázce střídání mocenských elit uvnitř komunistické strany. Jednalo se totiž o komplikovaný proces, v němž vznikaly a zanikaly nepevné aliance, a tato nestabilní situace vyvolávala kompromisy a politickou nerozhodnost, ba opatrnictví. Zkrátka, změny nebylo možné provést s potřebnou razancí. Stropnický se tu oproti Pithartovi snaží o přece jen subtilnější hodnocení. Demokratizaci nevnímá jako polovičitost, nýbrž jako úsilí, jež nutně naráželo na množství dobových limitů. Přesto jsou dobře patrné jeho sympatie k radikálně demokratickým požadavkům prohloubení reformu, jak dokládá zvláště pátá kapitola studie a její závěr (viz níže).

Vytrácející se jádro

Avšak Stropnického kniha se zdaleka neomezuje na svůj polemický rozměr. Ostatně její jádro – jak bylo řečeno v úvodu – mělo ležet jinde. Jenže právě tady zůstal autor svým čtenářům leccos dlužen. Vraťme se ještě ke Stropnického polemice s Pithartem, k jednomu jejímu aspektu, který by z pohledu deklarovaného ústředního tématu měl být určující. Stropnický nepřijímá Pithartovo tvrzení, že „neodpovědnost“ novinářů byla způsobena jejich dlouholetým návykem psát pod cenzurním dohledem. Stropnický namítá, že právě ne-svobodný systém posiluje autocenzuru, a hovoří o uvolňování jako o postupném procesu (s. 86). Ve Stropnického formulacích však chybí hlubší, teoreticky podložené reflexe toho, co se cenzurou, resp. autocenzurou vůbec míní. Autorovy následné úvahy se od pomyslného jádra vzdalují; směřují spíše směrem politologickým (v tomto konkrétním případě k názorům Zdeňka Mlynáře o demokratických kontrolních mechanismech). Bohužel, tento rozporný pohyb charakterizuje vlastně celý text. Ostré nasvícení politických a ideologicko-teoretických aspektů bývá pravidelně vystřídáno úhybem, nejasností (terminologickou i metodologickou), když je řeč o tom, co má být (už podle podtitulu) v centru pozornosti – o svobodě slova.

Zmíněný rozporný pohyb způsobuje narůstající nesoulad či asymetrii mezi deklarovaným tématem a vnitřní tendencí Stropnického psaní – tendencí k analýze dobové politické řeči, její rozrůzněnosti a prostupování diskursů (ideologického, teoretického, mediálního). Svědčí o ní (rozuměj: o této tendenci), zaprvé, autorův zájem o dobovou řeč i jazyk interpretací, jehož hodnotící a hodnotové zatížení se odráží už na úrovni terminologické. Rozlišení terminologických řetězců coby příznaků určitého ideově-ideologického přístupu zakládá jednu z nejzřetelnějších vrstev Stropnického výkladu. Například hned v první kapitole autor vplétá do svého textu původní terminologii, která vyznačuje pole dogmatické interpretace: „*zdravé marxisticko-leninské síly*“, „*dočasný pobyt*“, „*pravicové síly*“, „*kontrarevoluce*“ atd. Podobně postupuje také v dalších kapitolách, přibližujících interpretaci reformní, realistickou nebo radikálně demokratickou. (Přitom je asi zbytečné upozorňovat, že pochopitelně ani Stropnického interpretace nemůže být neutrální – ve věku postdekonstruktivistickém je napadání zaslepující iluze objektivního metajazyka už bezmála banalitou.)



Druhým dokladem onoho rozporného vnitřního pohybu textu Matěje Stropnického je autorovo podléhání síle studovaného materiálu. Tím se hlavní téma „prolamuje“ a text místy ztrácí na přehlednosti: souvislý tok se začíná třepit do množství exkursů. To je případ Stropnického výkladu esejí Jana Patočky, jimiž filosof vstupuje do sporu s Kosikovou *Dialektikou konkrétního* (s. 101). Z takovýchto exkursů se problematika svobody slova vůči hledě vytrácí. Dobové teoretické diskuse o politice a vhledy do různých filosofických přístupů jsou sice velmi zajímavé, ale zdá se, že jsou diktovány vnějškem – ideovým rámcem knihy, protože s vytrácejícím se jádrem souvisejí zpravidla jen volně.

Reálné mocenské síly a/versus teorie politiky

Vysunutí diskursivních aspektů s sebou přináší možné úskalí, s nímž by mohl mít problém historik či politolog. Tento problém bychom mohli opsat jako napětí mezi reálným, tj. historicky doložitelným a politologicky relevantním, rozložením politických sil na jedné straně a na straně druhé interpretačním modelem, který autorovi umožnil postupovat odvážněji – jaksí „na-
příč“, s důrazem na ideologický a teoretický

rozměr. Souhrnně řečeno, namísto mocenského rozvrstvení jsou sledovány politicko-teoretické koncepce. Tady se pak vnucuje otázka, zda autor poněkud historicky nepřeceňuje zvláště radikálně demokratickou koncepci, a to právě v tom momentu, kdy se pokouší naznačit její význam jakožto reálné politické síly. (Jednohodinová generální stávka 23. 8. 1968 byla sice úctyhodným vzedmutím, avšak její politický dopad byl mizivý.)

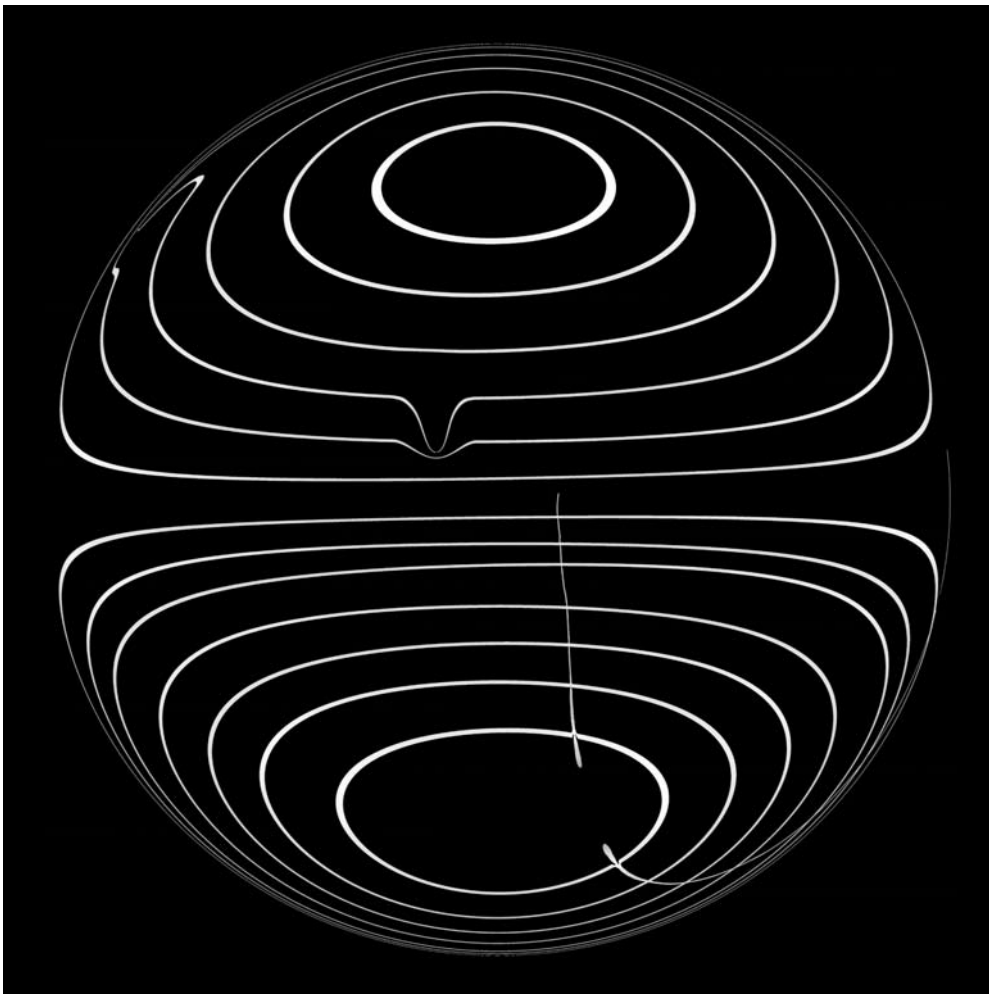
Jiným problémem je kapitola o „nepojmenovaných“ (výraz Alexandra Klimenta, jímž označoval nekomunisty, nestrannickou většinu, která byla součástí událostí osmašedesátého a někdy do nich i aktivně vstupovala). „Nepojmenovaní“, což Stropnický samozřejmě zmiňuje, ovšem představovali pestrou názorovou směsicí, kterou není možné násilně homogenizovat pomocí jednotící výkladové „matrice“ – jedná se o spojování i střetávání rozmanitých hlasů, jež se staly „ohniskem subverze“, nikoli soudržnou či dokonce myšlenkově jednotnou alternativou (viz s. 121).

O smysl osmašedesátého

Co tedy znamená „myslet socialismus bez tanků“? Titul nelze odmyslet od oné polemické osy Stropnický × Pithart. Čtení osmašedesátého, jež Matěj Stropnický předkládá, zvýrazňuje motivy naděje a nekapitulanství, včetně motivu občanského vzdoru; oživuje koncepci radikální demokracie a myšlenku demokratického socialismu. Tak, v závěru své práce, čte autor polemiku mezi Havlem a Kunderou. Socialismus tanky „nezachránily“ (normalizační diskurs) ani „nezničily“ (diskurs nekomunistický, konzervativní). Socialismus je třeba myslet „bez nich“, jako otevřenou výzvu.

Stropnického kniha představuje pozoruhodnou lekci z historického optimismu. Obsahuje sebevědomý postoj, jenž překonává pochmurné konstatování historického traumatu. Kniha je snad nakonec více hermeneutickým hledáním smyslu než důslednou analýzou problematiky svobody slova. Je nedůsledná v naplňování deklarovaného záměru, ale silná svým přesahujícím hledáním.

Roman Kanda



Pavel Janoušek: Proužky 2

MYSTIK FILOSOFUJÍCÍ KLADIVEM

Jindřich Veselý: Nástin metafyziky operativní celostnosti Malvern, Praha 2013

Naši dobu mnozí charakterizují jako roztržštěnou, tekutou a sypkou. Ve filosofii uplynulých dekád nalézala tato tekutost a fragmentace výraz v postmodernismu. Jak se ledy a věky hnuly, stále častěji a ze všech stran slyšíme volání po přesažení postmodernity a její roztržštěnosti. Zleva ji odstřelují filosofové (například Badiou, Žižek nebo u nás Hauser), kteří si všímají jejího reakčního charakteru vzhledem ke společenskému řádu. Duch doby tihne k nové univerzalitě, k novému pojetí celku, jež by znamenalo překročení destruktivní atomizované kultury, která hrozí vyústit v děsivou dystopii, v níž se spojí všechny krize (sociální, politická, environmentální i kulturní) v hroživou apokalyptickou hydru. Avšak nejen ze sekularistických levicových pozic slyšíme tento hlas. Je pochopitelné, že obdobné postoje vyjadřují i myslitelé náboženského založení.

Pokus, jak diktaturu fragmentu překonat a dospět k nové celistvosti, představuje i kniha mladého filosofa Jindřicha Veselého s poněkud monstrózně znějícím názvem *Nástin metafyziky operativní celostnosti*. A je to věru pozoruhodný pokus. Veselého intelektuální zázemí čítá akademická studia klasické filosofie a teologie (především Jana Patočky a sv. Bonaventury), pečlivou teoretickou i praktickou znalost ezoterních tradic (magie a hermetismus), včetně jejich soudobých forem, transpersonálně pojatou astrologii Danea Rudhyara, respektive poučenou znalost některých dalších transpersonálně zaměřených myslitelů, jako jsou Jochen Kirchhoff, Henry Corbin nebo James Hillman. Už toto zázemí dává tušit, že půjde o myšlenkovou akrobacii na velmi tenkém ledě – Veselý se pohybuje na rozhraní klasické evropské myšlenkové tradice a její animy – ezoterně pojaté spirituality.

POZDRAV SVOBODĚ NAVĚKY VĚKŮ

Jakub Deml: Pozdrav Tasova Host, Brno 2013

Možná vám to připadá neskutečné, ale všechny holky, a nebylo jich málo, sbalil skrze slova: „*Baže dcero, vidím sice lilie polní, něhu dalekých obzorů, bílá města, širý úsměv moře, radostné strnutí palem, let orlů na horách, hluboký pohled blankytné strnutí palem.*“

Jakuba Demla, kněze, „*jenž nezná svého jména*“ (jak o sobě rád prohlašoval), zná v české literatuře každý. Po velmi významný dlouhý čas však nevyšel ohlas na jeho knihu. Poctivě a po léta vydává jeho dílo knihu po knize Jaroslav Erik Frič ve svém brněnském nakladatelství Vetus Via. Teď však máme před sebou výbor *Pozdrav Tasova*. Jak mohu soudit, jde z velké míry o výsledek editorské práce Bedřicha Fučíka a Vladimíra Binara. Tento svazek představuje „The Best of Jakub Deml“: *Pozdrav Tasova, Můj očistec* (podle vydání z roku 1929 zahrnující prosy *Hrad smrti* a *Tanec smrti* a nové prosy-sny z 20. let), *Miriam, Moji přátelé, Nebe se jiskří mlékem, Mohyla, Zapomenuté světlo* a *Rodný kraj*.

Pro čtenáře dekadentně-symbolistického ražení, kteří by rádi četli Demlovy rané texty, je v této knížce připraven oddíl „Můj očistec“. Nicméně nelze Demla považovat za dekadenta, ba ani v jeho uměleckých počátcích, byť stále překvapoval

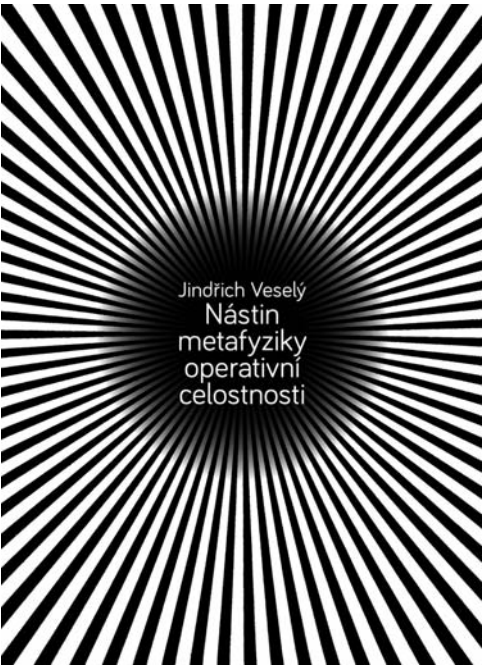
Podtitul knihy nese název *Fragmenty k transpersonální ontologii* – to vzhledem k vlastnímu názvu poněkud zaráží. Autor nám chce předložit nástin metafyziky celostnosti, a vyjadřuje se pomocí fragmentů? Jakže? Je to poctivé? Je. Veselý nežije z iluzí a není mimozemšťan, je obyvatelem našeho časoprostoru – dobře ví, že cesta z labyrintu plujících fragmentů nemůže vést jednoznačně vpřed. Fragmentaci je nutné dialekticky zahrnout, a navíc je takové přesažení úkolem nejen pro jednu generaci a nejen pro Veselého. Tak se jeho nástin uskutečňuje v hutných fragmentech – ve zdánlivě volně spojených meditacích. Jejich styl do značné míry připomíná dikci filosofa stojícího na počátku modernity i postmodernity, věčně se vracějícího Friedricha Nietzscheho. A skutečně, Veselého brilantní esejistický styl má s tímto tragickým velikánem leccos společného. I Veselý tak trochu filosofuje kladivem. A z úderů jeho kladiva lítají vskutku mohutné úlomky: tvrdě jsou souzeny evropská filosofie i věda, tradiční náboženství i pokleslá ezoterika, psychologie i psychoterapie. To vše se podílí na úpadku současné civilizace a je projevem egoity, která se jeví být jejím základem. Hned zkraje je také atakována: „*Skutečné náboženství současnosti není věda, ale péče o sebe – naneštěstí ve smyslu nikoli holistickém, nýbrž fragmentárním, ne jako vyššímu celku zasvěcená kultivace individuality, ale jako intenzifikace a ukájení efemérních egoistických choutek až do dna. Zažili jsme cosi na způsob velmi neblahé reformace: na místo tradičního křesťanství v Evropě už dávno nastoupila »věda«, k níž se v poslední době přidala další modla – říkejme jí narcismus.*“ (s. 25)

Odmítá-li Veselý současnou civilizaci, narkoticky zamilovanou do vlastních skořápek – do ulit malých já, byla by chyba jeho vizi interpretovat jako pokus o regres starých dobrých časů, kdy pánbůh chodil po zemi a pan farář a pan starosta si společně notovali u korbelu piva. Ani novověký projekt lidské emancipace a individuace není zcela zavržen – autentická emancipace a individuace jsou ovšem stále v plenkách, pro-

tože současný člověk ještě neodhalil své pravé určení – své kosmické lidství. Veselý jako nekonformní křesťan vidí toto směřování vetkané do biblické osnovy – především do příběhu kosmického Boho-Člověka – Ježíše Krista. Toto lidství, které je manifestací božského soucitu – Boží agapé –, se teprve musí probudit a projevit. Cesta, kterou má projít, je ale také a především cestou oběti – v tomto ohledu Veselý zůstává tradičním křesťanem. Ke vzkříšení vede cesta přes kopec zvaný Golgota. Přesto je tradiční křesťanství dnes vyprahlé – proto Veselý zdůrazňuje význam duchovní praxe, která zahrnuje i alternativní formy religiozity, jako jsou magie, kabala nebo alchymie. Ostatně v předmluvě své knihy chápe svoji myslitelskou cestu de facto jako prodloužení a reflexi právě této praxe. Tato praxe ovšem neznamená pouze čistě meditativní úsilí, vždy se osvědčuje v realitě – v činném soucitu ve světě. „*Blábolení o éonech spojené s rezignací na praktické nasazení pro nejbližší okolí je stejně nemocné jako skromňoučký hřmot našeho intelektuálního ghetta, kam ještě nedospěla neradostná zvěst o tom, že přebytečnost není nutně znakem elity.*“ (s. 116)

Veselému je vlastní myšlení v kruhu – kruh je zde chápán jako dynamické skládání a rozkládání jednoty, ostatně i v hlubinné psychologii kruh představuje obraz celistvého já – selbst. Rudhyarův astrologický koncept je mu podložím, na němž promýšlí své kosmické křesťanství – od prvotního vydělení až k opětovnému scelení kosmického člověka. (Nabízí se zde srovnání s konceptem kosmoteandrické jednoty velkého katolického filosofa Raimona Panikkara – kosmické, lidské a božské i u tohoto myslitele krouží v dynamické jednotě přesahující veškerý dualismus i monismus.) Tento kruh ale není uzavřeným celkem, na to je Veselý až příliš dobře poučen jak biblickou tradicí, tak evropskou filosofií. Spíše jde o kruh, který sám sebe přesahuje a otevírá se novým horizontům.

Je to troufalá a zneklidňující kniha. Svým způsobem neúprosná. Občas se zdá, že Veselý tluče kladivem až příliš usilovně,



snad by místy prospěla i jemnější dikce a křehčí distinkce. Ale to je vcelku přirozený projev jeho profétického naturelu – filosofie je Veselému nejkrajnějším duchovním úsilím. Úkol a vize přesáhnout rozbitou epochu vyžaduje i jistý titanismus, který může a možná musí obsahovat i stopy toho, vůči čemu se Veselý tak vášnivě vymezuje. Také by bylo zajímavé, kdyby Veselý svoji koncepci konfrontoval s některými ateistickými kritiky postmoderny, o kterých jsem se zmínil na počátku recenze. Jeho vize by získala i jistou „inkarnační dimenzi“, protože sotva lze na půdě křesťanského myšlení přehlížet sociální otázku. Přes tyto drobné výhrady se jedná o dílo výjimečné. Místo akademického suchopáru máme co do činění se suverénním myslitelským činem, místo New Age blábolů se setkáváme s autentickým ezoterismem. Do budoucna bude velmi zajímavé sledovat, kam se Veselého filosofie vyvine – zda od nástinu dospěje k pevnějšímu uchopení své vize celostnosti. Již nyní je ovšem zřejmé, že se tu zrodil pozoruhodný myslitel.

Adam Borzič



je třeba slavit stále, aby jeho čin zůstal živý. Proto je toto svědectví, tento *Pozdrav Tasova*, důležitý.

Netřeba zdůrazňovat, jak velký význam pro českou literaturu má tento svazek. Musím však citovat slova darebáka z časopisu A2: „*Zdá se, že Milan Děžinský navazuje na tradici oportunních vykladačů, [...] může se přihlásit k prof. Medovi, který se ještě dnes snaží tímtež způsobem zastřít konkrétní věty, které napsali právě Durych a Deml*“ – podle Jakuba Vanička – cituji: „*zasloužili fašisti.*“

Takhle by se mělo v české literatuře šanovat? Kdejaký ksindl má právo říkat, kdo tam patří, a kdo ne? Zde přitom, naštěstí, byla svoboda i v době nesvobody...

Velký básník české angažované literatury Vítězslav Nezval před návštěvou u Jakuba Demla pravil: „*Tak jim vyseru novej zpěv míru!*“ Byla to odpověď na opatrnou otázku jeho fámula. Nevím, co by v tom okamžiku řekla černá vdova komunismu. Demlův domek „Na Bosně“ by však jistě nevybuchl, byť tam o podobné excesy nouze nebyla.

Jakub Deml, Ladislav Klíma a Josef Váchal jsou trojicí velkých nezávislých českých umělců. Tak by je brala devadesátá léta minulého století. Dnes to však už zřejmě neplatí. Důležité jsou v tomto času hlupců pouze definice darebáctví. „...*jestliže Rosa Junová křičela na Demla: Vaše dílo je hovno, pak je to sice scéna děsivá, ale je v ní něco z toho, co Deml sám zasel. Ať už byla Rosa jeho milenkou nebo nebyla, zůstane pravda, že ji k sobě připoutal (sám už letitý) jako nezralé děvče a že doslova pohltil (ne-li vysál) její život.*“ To zapsal Ivan Slavík v létě 1983 (a publikoval v roce 1999 ve své knize *Hory roků*). Třicet let poté, během let arogance a normalizace, se takové postoje jeví jako bezhubé. Deml je nejpodlivější z popudlivého plémě básníků. Současným slangem řečeno patří mezi ty nejzarputilější „trablmany“, jaké česká kultura kdy měla tu čest zničit.

Patrik Linhart

USILOVNÉ HLEDÁNÍ REGEN

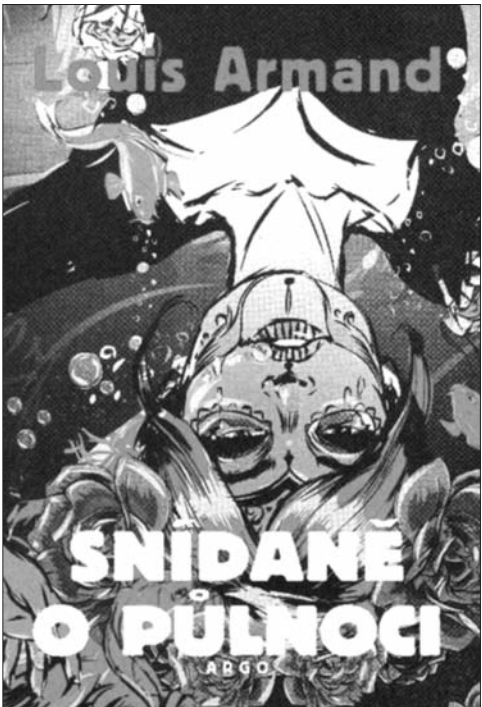
Louis Armand: Snídaně o půlnoci
Přeložil David Vichnar
Argo, Praha 2013

Jako bychom vstupovali do jasně nastíněných, imaginací podpořených dekadentně-postdekadentních kulis. Próza velmi vypravená, mající hned na začátku velkou sílu sdělení, a to pro naznačení děje, který však později přichází jaksi jinak, než jsme čekali. Všechno je temně, snově, nočně zabarveno, pohybujeme se v příšeří, v nad-raních scénách se děj temně rudě a černě rozebíhá magicky do stran, občas dosti nezachytitelně. Onen dekadentní nádech lehce připomíná *Lord Mord* Miloše Urbana, jakousi souchotinářsko-perverzní atmosférou, jenže toto je prý příběh ze současnosti, nebo není? Cítíme zde obrovské autorské, autorovo gesto, jsme zpočátku až uhranuti silou slov, jenže děj se pak drobí, čteme jen kuse. To, co jsme možná už někdy někde museli číst či vidět. Tu příměs čehosi noir, to alkoholovo-sexuální třeštění nočních tenat, až příliš opakovaných, pro onu opakovanost jinde i zde.

Děj knihy začíná velmi slibně, strhává nás do imaginativně nočních příšeří a cítíme silný příběh, který se bude odehrávat. Má téměř cureovské ovzduší, když si autor možná vědomě, možná nevědomě vypůjčil název poslední desky této britské kapely, „4:13 Dream“: „*Je stále táž, ta tvář uvnitř snu. Ty oči. Na oči se nedívej. Ničí mne záchvat kašle a obraz rudne. Trhnu sebou a rázem jsem na nohou. Ozývá se řinkot rozbíjeného skla, suti. Podlaha posetá prázdnými lahvemi. Znovu jsem spal oblečený. Ve starém*

funerbrákém obleku a gestapáckém kabátě. Kašel postupně odeznívá. Představuji si, jak zápolím na hraně propasti, boty mi visí ve vzduchu, závrať. Pád do prostoru, zpětný náraz. Coś zapraská pod nohama, podobně jako člověku coś praskne v žití. Ve stínech tlumený zvuk. Budík bliká čtyři hodiny třináct. Mžourám na něj a čekám, až se ze třináctky stane čtrnáctka, ale číslice zůstává beze změny. Bezčasí.“ (s. 11–12) Do příběhu se stále více vmotávají osudové postavy, které děj i hlavního hrdinu smýkají ze strany na stranu. Příběh je chvíli detektivní, v některých momentech skoro špionážní, pak zas přichutí dekadence a ponor hlavního hrdiny do sebe sama. Je tu tajemná bytost jménem Blake, který se pohybuje mezi La Paz, Paříží a tzv. Kafkaville – pravděpodobně Praha v očích cizinců a „expatů“ devadesátých let –, a femme fatale Regen, s níž hlavní hrdina kdesi vyrůstá, pak ji ztrácí, zas se s ní setkává, těhotnou ji opět ztrácí a poté ji spatřuje v baru na okraji Znojma, kde se Regen živí všelijak. Nachází ji tam utrápenou, jak jinak, v tomto deštivě dekadentním románu, s hořící cigaretou, rozčeťnou knihou a vyšeptalým pohledem, který hovoří za vše.

Vše se tím zamotává, ale zamotává se i čtenář. Ztrácí se souvislosti, najednou nevíme, proč jsme tam a pak zase onde, jako v marihuanově-kokainovém snu s notnou dávkou alkoholu, potácíme se a ptáme. A pak jsme zas kdesi na konci světa, všechno je tak nějak konečné. Jenže nevíme, proč to všechno, a tak jen sedíme v pomyslném baru a čekáme, až se dění uklidní, stejně jako rozbouřené duše hrdinů knihy. A pak jsme zase někde tam, například v kapitole „La Fin du Monde“,



strana 111: „*Poblíž rue Mouffetard v Paříži stojí bar jménem La Fin du Monde. Konec světa. Nezdá se to tak dávno, ten vlak z Le Havru, Blakeův ateliér, noc španělské kurvy. Jako za starých časů. La Paz. Špitál na kopci. Pokoj šílenství s mrtvým stromem, co prorůstal podlahou. Probudil jsem se na Place de la Contrescarpe, zhroutený pod sloupem pouliční svítilny... Vykašlal jsem krvavý hlen a vyplivl. Za očima jsem měl syrovo.*“

A další bar a opět usilovné hledání něčeho, co nepřichází nebo už tu dlouho nebylo. Potácíme se a nevíme přesně kam, příběh, který se začne odvíjet, zas roluje zpět a my nevíme, zda jsme z „baru“ už odešli, či se do něj vracíme, nebo jsme tam ani nikdy nebyli.

KŘÍČET TICHO

Ondřej Hanus: Výjevy
Host, Brno 2013

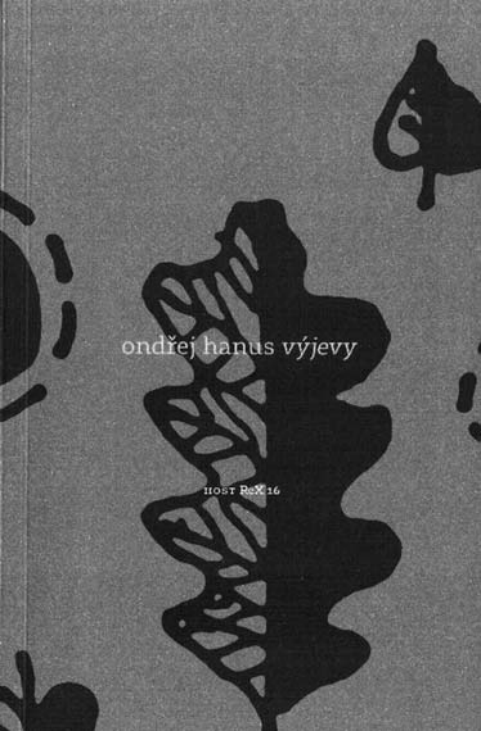
Výjevy Ondřeje Hanuse jsou mnohem vzrálější sbírkou než jeho prvotina *Stínohrad* z roku 2008. Rozpoznatelný rukopis zůstal, scény jsou temné, dokonce až barokní. Stejně tak však *Výjevy* působí stereotypně a repetitivně. Ostatně tímto by recenze mohla skončit; není pochyb o tom, že Hanusovy texty vyznívají mnohem sebevědoměji než dříve, ale škodí jim, jakkoliv to zní paradoxně, nadměrné zaujetí jazykem samotným.

Přechod do ostřejší polohy naznačuje již „První výjev“: „*kdosi se překrivil a rozcákal po zdech / jako když hodíš mísu s krví na zem / srdce jak dobré víno přešlo mrazem / stala se smrt, smrt rezavá jak povzdech / a toho hnisu, Bože, všude tolik hnisu / tkáně se oddělily, viděli jsme kosti / v takovou chvíli ztratí smysl ostych / když nerozeznáš mozek od penisu*“ (s. 13). Obraz, který řeže, je velmi pečlivě vystavěn. Jisté rozpaky však vzbuzuje fakt, že jsem touto ukázkou víceméně vyčerpал motivy, které v Hanusově knize defilují (výjevů je přesně čtyřicet). Hlavním tématem sbírky zůstává smrt a fyzická dezintegrace. Jsme „vhozeni“ přímo doprostřed dění, jako bychom mohli celou scénu přehlédnout okolo, avšak jak pokračujeme ve čtení, postupně zjišťujeme, že stejné motivy jsou v každém výjevu seskupeny do poněkud odlišné asambláže. Tento fakt ale nijak neumenšuje potichu se vkrádající pocit, že básník tak trochu parazituje na sobě samém.

Jistě, je třeba brát sbírku jako celek, jako souhrn částí, jako tvar, který je nahlédnutelný pouze z vyšší strukturální perspektivy, ovšem stejně tak je, podle mého názoru, nutné sledovat imanentní pohyb, který se odehrává uvnitř textu samotného,

uvnitř jednotlivých výjevů a mezi nimi. Hanusův pohled lze přirovnat k pohledu chirurga, který pomalu a velmi pečlivě odřezává tkáň od kostí a následně popisuje to, co se po tomto „zákroku“ bezprostředně ukazuje. Jednak je to samotná okostice, průchod masem se zaráží a nabízí se nám již jen bezbřehá a mlčenlivá materialita života, orámovaná zdí (často se loupající). Pohled se tak přesouvá právě na jednotlivé odřezky, na bezbřehou masu hmoty, takže již nerozeznáme „*mozek od penisu*“. Tento pohyblivý, avšak rozhodně ne roztěkaný, naopak až maniakálně klidný popis však odhaluje mnohem více. Kosti figurují jako mez, hranice, která je nutná pro naši existenci a která zároveň určuje trvání bytí i po smrti subjektu. Kosti tak zůstávají indexem přítomnosti, jakkoliv je tato přítomnost již minulá. Nad kostmi „stojí“ maso, šlachy a kůže a chod celého tělesného „stroje“ je zajišťován krví: „*kev, šlechta těla, převyšuje tepem / (zápůjčkou zvuku) maso, kůži, kosti.*“ (s. 24) Smrt přichází vždy nepozvána a zapisuje se do okolí: „*kdosi se překrivil a rozcákal po zdech.*“

Původní analogie mezi obrazy, které nám představují Hanusovy texty, a pohledem chirurga se však postupně rozplývá. Hanusova sbírka má totiž blízko, alespoň myslím, k obrazům Francise Bacona. I v nich se setkáváme s enormním zaujetím tělesností, ale v dvojznačné podobě: zdá se, že se Bacon snaží zachytit pohyb, vnitřnosti, vnitřní konstituci zobrazovaných těl-figur, avšak nakonec jde mnohem spíše o samotný pohyb a zároveň násilí malby. Výjevy, které v jistých momentech připomínají záběry z jatek (a mějme na paměti, že Francis Bacon se několikrát explicitně vyjádřil o své fascinaci řeznictvím a prostředím jatek), se také snaží o specifický popis tělesnosti, ovšem mnohem více je Hanus stržen médii, jehož prostřednictvím tvoří: jazykem. Rozbory záhybů těla



korespondují s analýzou jazyka samotného. Hanus je totiž neustále konfrontován se situací, již mnohokrát popsanou, kdy nelze afekt, kterému je vystaven, zachytit slovy, a proto se uchyluje k výkřiku: „*vlastně jsem to křičel*“ (s. 13), „*vřeštících neúprosným drem*“ (s. 18). I u Bacona lze vysledovat postavy vydávající výkřiky či steny. Ty jsou čistou sonorní matérií přecházející do ticha, jež je však nejhluchnější: „*vzduch mezi stěbly je tišší než ticho / dýcháš ho, dopiješ zelený ichor / zítřek zní krvavým výkřikem do pustin / Bože můj, najdi mě tam, kde tě opustím*“ (s. 21). Ostatně samotné fonémy, se kterými je Hanus nucen pracovat, se vzpírají, vyvolávají otázkou po nutnosti jejich užití: „*jak ospravedlníš ten foném? / co je ti po něm? krákorat / smíš třikrát denně, akorát*“ (s. 41). Tázání se po výrazu, lépe řečeno vůbec po možnosti výrazu, který by adekvátně popsal „viděné“, pocitované

Příliš jsem nepochopil ono stálé hledání tajuplné Regen. Rozumím tomu že femme fatale je nedostupná, nebo tady je, a přesto uniká. V textu je mnoho odboček typu „*když jsem s Regen...*“, „*Regen tenkrát řekla...*“ – a pak přijde kokainový dýchánek s Blakem, který je jakýmsi otcem-guru, a je vše zas jinak: „*Blake stojí u balkonového zábradlí, přes ně je ohnutá žena s vykasanou sukni. Bude to nejspíš ta španělská coura, o které v jednom kuse mluví. Přes obličej má natažený povlak na polštář, uvázaný kolem krku. Blake jí prstem zajíždí do zadku. Stehna roztažená. Ruce za zády, spoutané. Na nehtech se jí třpytí odrazy světla. Těžce oddychuje. Blake se ke mně otočí, v očích potměšilý pohled.*»Vošousej ji,« říká.“ (s. 59–60) Vyznívá to jako příměs dnes tak populárního literárního soft porna, na některých místech možná i tvrdších podob, ale když je těchto scén vícero, kam celý děj směřuje? I zde ono motání se ve smyčkách, kam a jak a proč? Nejde o žádné puritánství, spíše se vynořuje otázka smyslu toho všeho...

Snídaně o půlnoci má však i své silné stránky. Její jazyk dokáže vytvořit velmi specifickou atmosféru, jenže co s ní? Často jsem nevěděl, kam to celé cílí, a vlastně to nevím doposud. A pak autor překvapí: „*Rty se mi chvějí. Chci jí říct, jak moc nenávidím sám sebe, svou minulost, svou zbabělost. Nejsou to však nakonec nic než slova. A slova, stejně jako pravda, jsou poddajná jako vosk a lze je přetvořit i pouhým zlomkem pohlazení.*“ (s. 208) Ale to už se vyprávěč příznačně neobrací k Regen, ale k jiné ženě – Inese.

Josef Straka

atd., je zároveň také tázáním se po vizuálních možnostech psaní samotného (a samozřejmě také po způsobech recepce psaného): „*změní se rytmus, promění se věty / a budu bezpodmítný, bezpředmětný*“ (s. 24), „*jsou věci, který slovem neochočíš / máme jich plné dlaně, dny, sny, světy / a sebelepší rým je nevysvětlit*“ (s. 50).

Jakkoliv je smrt v jednotlivých výjevech neustále přítomna, ve druhé části sbírky se zdá, že jde již jen o ni: „*nocí mě vábí tím víc, že jsem slabý / není to dávno, co jsem se chtěl zabít*“ (s. 39). Smrt se také ohlašuje spolu s krví: „*v Děčině mají krásné nádraží / nikde jsem neměl hezčí kocovinu / cítil jsem tehdy pukat jádra žil*“ (s. 43). Hanus se sám sebe ironicky ptá: „*máš tam tý smrti ještě hodně? / po dně, Ondřeji, po dně*“ (s. 41). Přesto to není tak, že by sbírka vyznívala depresivně, nebo že by se nenabízel možnost úniku. Motiv transcendence hraje v Hanusových textech důležitou roli, je to však transcendence špinavá a nezřetelná, která se ukazuje v okamžicích ticha, fyzického a psychického vzepětí. Transcendenci lze pouze stopovat, vždyť „*Bůh je vše, co jsme nedokázali pojmenovat*“ (s. 30), ale to neznamená, že bychom nebyli schopni dospět k pozitivnímu určení, protože „*skrže něhu / všechno je stvořeno*“ (s. 37).

Myslím, že právě tato krátká poznámka o něze je klíčem k druhé části sbírky. Onen sisyfovský souboj s jazykem se totiž zdá být u konce. Hanus v závěru sbírky uvažuje o novém, jiném způsobu psaní: „*zemřu-li, zemřu v tobě, malou / smrtí, která mě neděsí / stínohrad padl, nová země / je pod novými nebesy*“ (s. 56). Zemřít, rozstříknout se po zdi, poté vstát a pokusit se o nové propletení významů, vjemů, zkušenosti, psaní. Doufejme, že při tomto pokusu, který (snad, možná) bude následovat, nebudeme pocítovat z Hanusových textů jistou stereotypnost, jak je tomu v případě *Výjevů*.

Martin Charvát

PARS PRO TOTO PAVLA NOVOTNÉHO

**Pavel Novotný: Havarijní řád
Protimluv, Ostrava 2013**

Na české literární scéně se občas objeví básníci, kteří dlouho obkračují kolem, do-
stávají se do širšího povědomí pomalu, po-
zvolna, jakoby oklikou, jako by se nechtěli
zcela zaškatulkovat do jedné pozice své
tvorby. Vzpomeňme si, jak dlouho trvalo,
než byl i v literárních kruzích přijat Petr
Váša, respektive než mu vyšla básnická
kniha, ačkoliv byl již dlouho respektova-
ným hudebníkem. Přitom jeho fyzické bás-
nictví bylo a je v české poezii naprosté
unikum. Nicméně kritici a čtenáři mají za-
žito, že pravá poezie je něco vážného, in-
timního, bolestného, niterného, většinou
bez vtipu a radosti. Jako gestická poezie
byla vnímána také tvorba dalšího básníka
z devadesátých let Jaroslava Pížla (napří-
klad sbírky *Manévry*, *Svět zvířat* nebo *Vodní
hry*), jenž jako jeden z prvních kladl důraz
na prezentaci textů nejen hlasem, ale i po-
hybem a celkovým výrazem těla (viz cy-
klus o poezii *Směle verše*).

Z podobné líhně vychází i tvorba libe-
reckého autora Pavla Novotného. Muže,
který se zcela suverénně pohybuje na poli
literární vědy (jeho německy psaná diser-
tační práce o technice textové montáže
byla vydána v roce 2012 ve vídeňském na-
kladatelství Arco), stejně jako radioartu či
vizuálního umění (*Tramvestie*), dále je

tvůrcem bizarních hudebních nástrojů
a svérázným folkařem, nyní aktuálně
i editorem mašiblovské „básniřky“ Heleny
Skalické. Pavel Novotný je prostě multi-
funkční umělec, jenž právě vydal svou třetí
sbírku *Havarijní řád* v ostravském Proti-
mluvu s ilustracemi volajícího muže Jana
Měřičky.

Tato kniha, stejně jako debut *Sběr* či
v roce 2010 vydané *Mraky*, je souborem
nahrávaných autentických promluv růz-
ných lidí v různých situacích, kteří prostě
náhle mluví.

A jak? Spontánně, přerývavě, rychle,
pomalu, expresivně, bolestně, naštvané
atd. atd.

Novotného záznamy jsou bytím v řeči.
Mohou být osobní, vyčitavou zpovědí
(„Marceli“), důchodcovskými promluvami
(„Ustřižená“ nebo „Do zdi“), egoisticky ryt-
mizovanou písni („Vedoucího servisu“),
chlapsky vítěznou promluvou („Kameník“,
„Vozejk“), jakousi modlitbou tuposti a nai-
vity („Brambory“), hospodskou halekač-
kou až do padnutí na umakartový stůl
(„U Kocoura“) anebo třeba projevem ra-
dostné naivity („Jídlo“)… Persony se nám
zjevují ve své řečové situaci a sdělují nám
většinou banality svých životních pravd,
často trapné; důležité však je, že si ucho-
vávají rys autenticity ve fázi záznamu,
upravované dle básníka Novotného.

Je vždycky dobré, mají-li takové knihy
poezie návod ke čtení, což básník nazna-
čuje v podtitulu sbírky – *Texty k memo-
rání a hlasitému přednesu*. To je trochu

kularizovaném chrámu, totiž v nákupním
centru. Pech ovšem nevyužívá tento topos
k vyčpělé kritice konzumního způsobu ži-
vota, slouží mu jednoduše jako místo, kde
se potkávají jeho postavy a jejich příběhy.
Vypravěč tak nemoralizuje, ale spíše ne-
zúčastněně pozoruje, aniž by podsouval
hodnocení. V „nákupáku“ se prolínají
osudy mladé prodavačky z etnokrámku,
která má mindrák ze svého přerostlého
poprsí, homosexuála, jenž zběhl z manžel-
ství, party zevláků, co na schodech ob-
chodního centra pochlastávají a kouří
trávu, nebo vyhazovače, v němž se hro-
madí frustrace až ke svébytné osobní
vzpouře proti normativnosti a nárokům
okolí. Metodu střídání vypravěčské per-
spektivy si Pech vyzkoušel už dříve; i zde
se projevuje jeho cit pro vykreslení psy-
chologie postav a konstrukci dialogů, což
charakterům a jejich řeči dodává na věro-
hodnosti.

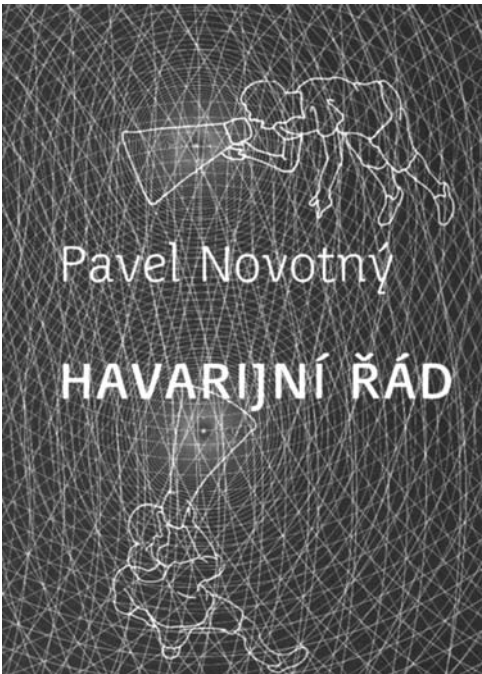
Titulní povídka „Napišu Pavle“, kterou
považuji za dosavadní vrchol autorovy
tvorby, je pak z hlediska narativní strategie
pravým opakem předešlého textu, v němž
vystupoval kolektiv hrdinů. Tentokrát je
svět nahlížen z perspektivy jediného sub-
jektu, takže nevzniká interagující mozaika
pohledů, nýbrž monolit ich-formy. Povídce
příznačně dominuje vnitřní monolog mla-
díka Mariána; ostatním postavám se ne-
dostává příliš velké pozornosti a rovněž
děj, odehrávající se během jednoho obyčej-
ného dne, je upozaděn. Nezaměstnaný Ma-
rián surfuje na internetu, navštíví rodinu,
skončí v hospodě a při tom průběžně píše
textovky své bývalé přítelkyni Pavle, která
se s ním rozešla.

Právě ústřední postava, jež uzurpuje
skoro celý prostor povídky, činí Pechův
text pozoruhodným. Marián je charakter
nejednoznačný, nesnadno uchopitelný,
není možné se s ním jednoduše identifiko-
vat, jak někteří čtenáři vyžadují. Jeho pře-
hnaná kritičnost a přesvědčenost o sprá-
vnosti vlastního postoje působí nesympa-
ticky, přesto je možné dát mu v něčem za
pravdu.

zavádějící, neboť čtenář si nebude básně
zapamatovávat a přednes je vždy opřený
o auditivní projev a naprosto ovládaný sa-
motným tvůrcem, o čemž se můžete pře-
svědčit na autorových webových stránkách
pavelnovotny.net. Najdete tam audiokom-
pozici *Havarijního řádu*, o které básník No-
votný píše: „*Mixované venkovní záznamy
plní v kompozici úlohu střihů, předělů, ryt-
mických a zvukových sekvencí, někdy tvoří
i akustický podklad pro nahrávku textu. Při
záznamu a zpracovávání zvuků jsem se snažil
vytvořit jednoduchý kompoziční rejstřík, ja-
kýsi paralelní jazyk, v němž – v protikladu
k výše zmíněnému literárnímu postupu – není
přítomen žádný lidský hlas. Řečeno jedno-
duše: Potřeboval jsem civilizovaně rušné pro-
středí, ve kterém mi ovšem nikdo nemluví, ve
kterém není slyšet ani hlas chodců, ani ná-
dražní hlášení, ani pouliční zpěv. […] Do to-
hoto prostředí jsem následně implantoval
svou literarizovanou studiovou nahrávku, své
»multiperspektivní lyrické já«.*“

Jde o koláž, v níž se neshoduje pořadí
textů, některé zcela chybějí, některé jsou
přerušované jinými a báseň „U Kocoura“
funguje jako jakýsi opilecký refrén. Přesto
se dá tvrdit, že pro pochopení knihy *Hava-
rijní řád* je auditivní verze zcela zásadní,
protože nám vyjevuje úsilí básníka Pavla
Novotného v celistvosti. Texty totiž do-
stávají expresivní zabarvení, které jim dali
přímo jejich stvořitelé, a jsou nám prezen-
továny v určitém rytmu a dikci.

Tím se dostávám k otázce, jak vlastně
knihu vnímat. Zkoušel jsem nabízené va-



rianty, četl jsem si texty pro sebe, poslou-
chal je, poslouchal a zároveň četl. Pokaždé
jsem měl jiné dojmy, každé na mě půso-
bily různé básně odlišně, a právě různoro-
dost čtení je pro mě velkým přínosem.
Vzpomínám si, jak jsem na počátku deva-
desátých let objevil texty Wiener Gruppe,
jak mě fascinoval Ernst Jandl, a ten pocit
radosti se mi opět zjevil při četbě/poslechu
Havarijního řádu. Chválím, chválím a dě-
kuji.

Radek Fridrich

EJHLE, SOUČASNÁ PRÓZA!

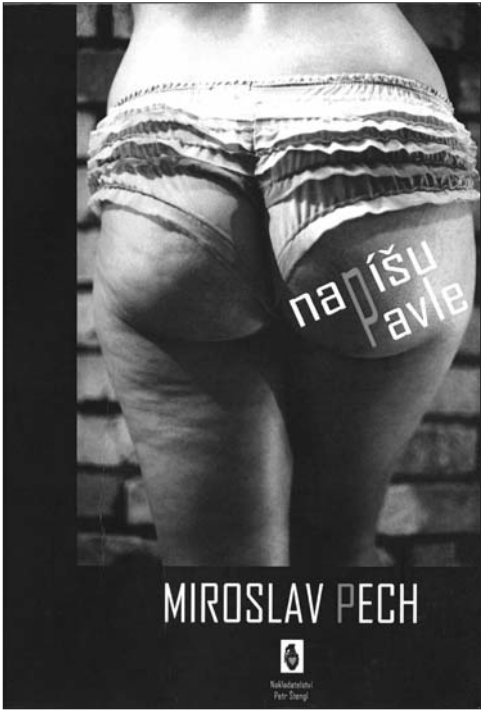
**Miroslav Pech: Napišu Pavle
Petr Štengl, Praha 2013**

Stále ještě doznívající druhá vlna debaty
o angažované literatuře v sobě jako jeden
z aspektů obsahuje výtku, že současné pí-
semnictví vlastně není současné, že nere-
flektuje dostatečně kriticky naši aktuálně
žitou, časoprostorově definovanou pří-
tomnost. A nutno přiznat, že značná část
dnešní prozaické produkce opravdu zpra-
covává spíš témata minulosti. O to víc jsou
pak kvitována ta díla (například Haklova
Skutečná událost, 2012), která se k součas-
nosti vyjadřují a takříkajíc „nastavují zr-
cadlo době“.

Jednou z knih, jež citelně koření v pří-
tomnosti, je i útlá publikace Miroslava
Pecha (nar. 1986), nadějného českobudě-
jovického prozaika. Obsahuje dvě rozsá-
hlejší, třicetistránkové povídky, z nichž ta
druhá – „Napišu Pavle“ – dala název celé
knížce. Vydal ji Petr Štengl a jde o Pechovo
třetí dílo; předchozí dvě knihy publikovalo
malé jindřichohradecké nakladatelství
Epika.

Třebaže nejnovější povídky a autorovu
předcházející prózu, román *Rybičky v mi-
xéru* (2012) vydaný ještě pod stylizujícím
pseudonymem John Madhead, od sebe
dělí jen přibližně rok, lze u Pecha identifi-
kovat kromě konstant (třeba explicitnost
sexuálních scén) i poměrně výraznou pro-
měnu poetiky. Neonaturalistická syrovost,
v *Rybičkách* obohacená o prvky fantaskna,
hororu a krimi, je nyní utlumena ve pro-
spěch větší střízlivosti a civilnosti. Vypja-
tost ustupuje každodennosti. Jednoznač-
ně pozitivní změnou je pak z mého po-
hledu akurátně dávkovaná míra humoru,
který tolik scházel *Rybičkám* a který dává
povídkám balancovat na hraně úlevného
smíchu a všednodenní tragiky. Snad jen
zesměšňující otrnění se o prezidenta Ze-
mana vyznívá poněkud lacině.

První z povídek, „Nákupák“, se, jak
název napovídá, odehrává v moderním se-



host

měsíčník
pro literaturu
a čtenáře

Soutěž pro nové předplatitele revue Host

Máte rádi literaturu
a vše, co se jí týká?

Předplatte si tištěný Host na rok 2014

a budete zařazen do slosování
o tyto věcné ceny

Předplatitelská cena je výhodnější,
předplatné komfortnější a všichni
abonentí mají navíc nárok na slevu
kompletní knižní produkce
nakladatelství Host ve výši 25 %

Podrobné informace o předplatném
a dárkovém certifikátu na
www.casopis.hostbrno.cz

3x

MAGOROVY LABUTÍ PÍSNĚ
(Jan Balabán, Jitka Burdová)

CD — autorské čtení
Magorovy labutí písně

3x

STÍSEL NIKDĚ, KTERÉ
CARSSON NENÁVÍDÍ ŽENY

CD — audiokniha
Muži, kteří nenávidí ženy

1x

Touch

Čtečka —
Pocketbook 622

3x

kateřina
lučková
žitkovské
bohyně

Kniha — Žitkovské bohyně
s věnováním autorky přímo
předplatiteli

3x

Jan Balabán — Dílo I, II, III

inzerce

PRACOVNÍ ZÁPISNÍK V. K. |

„Zálivy ryby vlny květy nadmořské
Jedna noc jako moře byla
A do ní vlévaly se řeky“

Dobry den, milackove. Citatem z basne Guillauma Apollinaira (preklad Karel Capek) uvozuji dnešni část zápisků. Začínám tam, kde jsem minule skončil – větrný večer na začátku zimy, samotný okraj Prahy, rozhor s extatikem, s kamarádkou bytostí.

Šňůry rozsvícených aut vykreslují noční mapu města ze tmy polí. Na kopcích, v dálce na obzoru, se pomalu hýbe síť bílých reflektorů a rudých jisker. Pulsující tepny a žíly nějaké průzračné medúzy, která se vznáší v chladných vodách oceánu. ...Jdeme s kamarádem K. po hřebeni nad strmým údolím, dole svítí okna domů a vil, táhne se řetězec až někam k viaduktu u řeky. ...Potmě kráčíme po nějakých zarostlých, opuštěných schodech. „Neboj – to je taková místní zkratka, to je ověřený.“ K. rychle vrhá uklidňující vysvětlivky do mého (zatím nezformulovaného, ale protestujícího) funění. ...Díky Bohu! Za poblíkávajícího světla mé diodové klíčenky jsme se došmátrali proluky v psím vínem zarostlých zdech, našla se dokonce nezamčená vrátka a přes něčí soukromý dvorek jsme vyšli na asfaltku na dně údolí.

Hospoda! V místech, kde se sbíhají dvě rokliny, stojí u potoka oprýskaný dům a vedle něj zastávka autobusů. Rozsvícená žárovka nad vchodem zve noční chodce, žiznivce a osamělé duše.

Uvnitř je nejprve nevládná šerá chodba a až za papundeklovými dveřmi, jak od něja-

kého bytu na sídlišti, teprve teď se otevírá dlouhý vyhrátý lokál. ...U velkých krbových kamen se válí polena, hospodský tiše kývne na náš pozdrav, v televizi v rohu se kutálí bílý míč na zelené trávě, zvuk je stažený. U dlouhého stolu v jednom koutě místnosti hlaholí mladí studenti z blízké univerzity. Jsou zde různé orientální tváře a vesele hovoří se svými přáteli. ...Uprostřed našich, domácích mladíků sedí snědá štíhlá krasavice a chová na klíně malého psíčka čivavu. Psík velikýma očima hledí do tváře své princezny. Ona s chápavým úsměvem porozuměla a pokládá vlčíka na podlahu. On rychle oběhl celou místnost pod stoly, očichal všechny nohavice a boty sedících hostů a neochvějně zaparkoval vedle uhláku u kamen, kde se válely nějaké šlupky od vuřtů. Blaženě počal žvýkat ten humus. ...Krása té dívky – která cudně klopi oči (vědoma si svých mladých zbraní) a vesele, svobodně hovoří se svými druhy, ...ta její vzácná beduínská souměrnost svítí pod cigaretovým kouřem. Slyším, jak hovoří plynně českou řečí. Oba dva, já i K., zasněně vydechneme a musíme se zasmát.

„...Tak jak se daří v tvé republice? (Kamarád kdysi v mládí, pod dojmem hrozící existenciální krize, abdikoval na svůj absolutismus a svou osobnost rozpustil do jisté, svého druhu osvícené republiky. Ego je vzdálené od veřejného dění a zpovzdálí diskrétně „monitoruje“ a pouze v časech živelných pohrom – dlouhodobá sexuální abstinence, semeno na mozku atd. – se K. ujímá vlády prostřednictvím volených

regentů.) ...Co tvá ministerstva? Nehrozí živelné množení byrokratického aparátu?“

„...Ne, ne – hehe! (Radostně volá K. Má rád, když se s ním probírá systematika jeho „osobnostních“ úřadů a institucí.) Delegoval jsem nové sbor pověřenců a přejmenoval některý organizace.“

„...Cože? Doufám ale, že mnou milovaný a obávaný ÚKOCH (Úřad pro kontrolu chtíče), ten hegemon mezi státními organizacemi, že zůstává? Nebo jsi i tady proved revoluci, neřkuli – palácový převrat? Někáký nadsamec, testosteronem zfetovaný Robespierre zpřetrhá jemné pletivo každodennosti! Varuj! Uwaga!“

„...Ale kdepak – ÚKOCH je úhelný kámen v klenbě demokratické republiky K. Je to samotná podstata systému!“ (Ano, K. pochází z rodiny, která byla za minulého režimu součástí tzv. tajné katolické církve. Je z něj nyní svého druhu církevní heretik, filosof a naprosto ryzí křesťan, věřící planoucí neviditelným ohněm rozporů a jejich sjednocování. Analýza a syntéza probíhá za namodralého průzračného žáru – ten se jinak nachází pouze v nitru Slunce.)

„...Chtíč! (Volám a křívím tvář jako kňour.) Mrzký chtíč mnou cloumá, plameny pekelné mne pohlcují – když v noci, jat necudnou potřebou, otvírám mrazák a lžičkou mlsám vanilkovou zmrzlinu! ...A pak se dostaví ukrutný ďábel výčitek. Vina! Trest! Opuštění? Nebo věčně zavržení? Zhřešil jsem a – zmrzlina mi teče po bradě, mumlám slova žadonící o shovívavost! Hele, nešlo by nějak zařídit, že by stravenky bylo možné elektronicky směřit za

odpustky? Někakej rabat by nebyl? Koupil bych to ein gross, kargo, naplnil bych těma odpustkama jeden prázdněj rezavej tanker.“

„...No, jó. Jó – jen se směj, cyniku! Směj se!“ Další veselé protesty zapíjíme čerstvým, právě přineseným pivem.

...Čivava přivřel velké oči a spokojeně spolknul bonus dnešního lovu – kus oschlého špekáčku. Když dojedl, prosmejčil čumákem všechny rohy, proběhl pod stoly celou místnost a s prosíkem, na zadních, se dožadoval vy-zdvižení do dívčího klína – bylo mu vliďně vyhověno. Fenek. (...Holá závist mnou zacloumala, pamatuji se dobře – jenom občas jsem byl chován, svou těžkou hlavu na ženském klíně. Dívky nechtěly fousaté mimino, štětinatec byl vyhnán do chladu, tak jsem je za trest vytahal za kozy – a to se jim mrchám kupodivu líbilo.)

„...Tuhle jsem byl bejvalýmu spolužákovi na svatbě. Byl tak opilej, že si nevšimnul – to je takovej vesnickej zvyk –, že mu kamarádi »unesli« nevěstu. Tchán a další lidi ho vodili jak nic nechápající loutku okolo Kulturního domu, kácel se jim a padal, chtělo se mu spát – tak do něj tety nalily kotel kafe, to zase ožil a utíkal jim po návsi a chtěl si hrát na babu. Smál se jak dítě. Na nevěstu mu vůbec nepřišla mysl. ...Nakonec. To je jasný – ho přivedli k nasraný nevěstě a všechno se to nějak splichtilo na remízu. Takže je to jasný – ženich má svatbu absolvovat bezbolestně!“ Smějeme se a obouhlasně recitujeme medicínský verdikt: „...Svatbu absolvovat v celkové anestezii!“

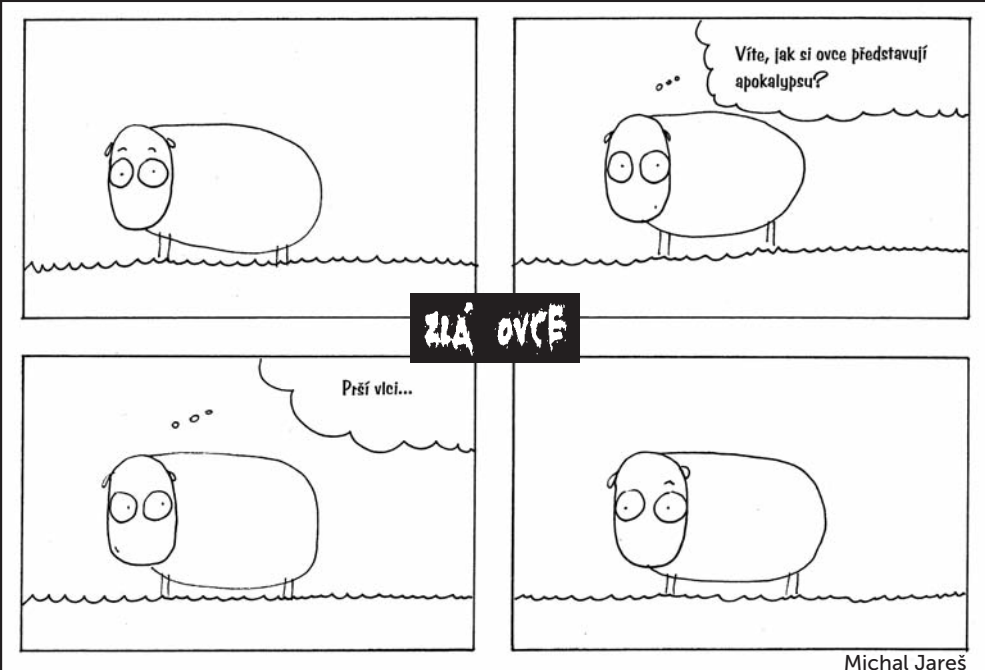
Václav Kahuda

OHNIŠKO |

KELSKÁ PORADNA

OTÁZKA: Dobry den, nedávno jsem se sbližila s mužem, o kterém jste mě informoval, že by se vztah mohl vyvinout dobře a že máme nějaké vazby z minulých životů, sama ale nemám ten pocit, že by to k něčemu směřovalo, spíše se mi naše spojení zdá plné nepochopení a konfliktů, nechám tomu tedy volný průběh... Přes známé jsem se ale také seznámila (zatím jen nedostatečně) s ještě mladším mužem a vím, že tam pravděpodobnost navázání vztahu vzhledem k okolnostem moc nebude, ale cítím se k němu dost přitahována a nevím čím, mám pocit, že je to vzájemné, ráda bych se zeptala, co by mohlo být příčinou tohoto spojení a intenzivních pocitů, které

v jeho přítomnosti zažívám? ODPOVĚĎ: Vypadá to na spojení z minula. A vidím, že on má podobné pocity. Vztah bych rozhodně nevylučoval. Pokud nechce, nabídněte mu, že může odejít a bez problému už nepřijít. V tom případě to znamená, že vesmír má pro vás někoho jiného. – Ne, to nebyla anekdota, dosud to bylo setsakra vážné! Anekdota přijde teď: Potká myš Eda slonici Lenku a říká jí: „Slečno, upadla vám větev ...ehm, půjdeme k tobě, nebo ke mně?“ A jako digestiv komiks: Potká slon Eda myš Alžbětu a vece: „Cítím se k vám dost přitahován a nevím čím.“ Myš odpoví: „Mám pocit, že je to vzájemné.“ Eda: „Tak spolu půjdeme na výlet.“ A tak šli: kolem Vltavy přes Zbraslav až na Závist. Proč ale Eda nese štafle?! Pokračování příště! Milan Ohnisko



VYSOKÉ PODPATKY |

SMELLS LIKE TEEN SPIRIT

Manifest je sprosté slovo. Zjevně. Zato na první větě záleží. Bez ní to nejde! Možná je důležitější než titul. (Však by se jí také literární vědci měli konečně zabývat!) „12 odstavců o próze“ (Respekt č. 51–52/2013) koluje internetem pod názvem „Literární dílo nechápeme jako politickou tribunu“. Po sérii pamfletů literárních kritiků a fac-kách angažovaných básníků odvážné heslo. Transparentní. Tři autoři se pod touto standartou rozhodli mluvit v množném čísle. Ale není to manifest! Jen to ne! Jana

Šrámková, Ivana Myšková a Jan Němec pouze počítají do tuctu. Load up on guns! Bring on your friends!

Rok 2013 byl rokem české poezie. Skomírající literární kritika nepřehlédla pár pozoruhodných knih. Básníci se chopili mikrofónů i cen. Prodiskutovali se až do hlavních vysílacích časů menšinových médií. Nirvána! A jak si stojí česká próza? She’s overbored! Myself assured! Oh no, I know a dirty word! V denících se recenzují jen knižní blockbustery z plakátu nad eskalátory. A čtenáři marně čekají na román. Entertain us! Hello, hello, hello, how low!

Prozaici až příliš dlouho mlčeli. Here we are now! Ano? A kteří? Ti, pro něž je anachronií napsat velký román? Ti, kteří nechtějí být osobností? Opravdu vyčnívají leda provokatéři typu Davida Černého či mediálně vděčné tváře typu Tomáše Se-dláčka? A kdo z nich je prozaik? With the lights out it’s less dangerous! Co prý bychom si v literatuře počali s velikánem? Vždyť ti, kteří mají vysoké náklady, jsou jen produkty nakladatelského marketingu! Opravdu se Šalda hodí k lamentování, Hrabal jako zaklínadlo a Kundera jako šiboleť? Jaké žádané míry má mít osobnost? It’s

hard to find. Oh well, whatever, never-mind.

Literaturu bez velkého románu i velkých osobností. A denial! S aktuálností opatrně, literatura je přece fikční svět, autonomní sféra s vlastní časovostí. Jen se angažujeme: Zaprvé psaním, zadruhé psaním, zatřetí psaním. Klidně na úrovni, jaké jsme každý schopen. I’m the worst at what I do best and for this gift. I feel blessed! Rezignujme na kritiku i ceny. Vážme si tvůrčí svobody a věrme ve společenství lidí a slov. Ale pak se nedivme, když nás nebude nikdo číst.

Vaše mužská autorka Melissa Pink

